

بانک خاورمیانه
Middle East Bank

گزارش عملکرد اقتصاد ایران

درشش ماهه نخست ۱۴۰۱

تذکر

آمار و اطلاعات استفاده شده در این گزارش بر مبنای داده‌هایی است که در زمان انتشار آن (۲۸ دی ۱۴۰۱) از منابع معتبری که در متن یا زیرنویس‌ها ذکر شده‌اند، قابل دسترسی بوده است. آمار، اطلاعات و تحلیل‌های ارائه شده در این گزارش صرفاً جنبه اطلاع‌رسانی داشته و هیچ مسئولیت یا تعهدی را از سوی بانک خاورمیانه و یا سازمان‌ها و افراد وابسته به آن ایجاد نمی‌نماید.

گزارش عملکرد اقتصاد ایران در شش ماهه نخست ۱۴۰۱

تهیه شده در مدیریت تحقیقات اقتصادی بانک خاورمیانه
کارشناسان: فرشید اسلامبولچی، یاسر پاکدامن، حسین سلطان آبادی

طراح ساختار بصری: حنا نه نیازمند
گرافیکست و صفحه آرا: میترا دهقانی

فهرست مطالب

۲	اقتصاد ایران در یک نگاه
۳	۱. بخش واقعی
۴	بخش کشاورزی
۴	بخش صنایع و معادن
۵	بخش نفت
۶	بخش مسکن
۷	بخش خدمات
۸	۲. بازار نیروی کار
۹	۳. وضعیت مالی و بودجه دولت
۱۳	خصوصی سازی
۱۵	۴. صندوق توسعه ملی
۱۵	۵. تراز پرداخت‌های خارجی
۱۷	صادرات و واردات کالا
۱۸	۶. بازار ارز
۱۹	۷. بخش پولی و اعتباری
۲۲	۸. تورم
۲۴	۹. بازار سرمایه
۲۵	۱۰. محیط کسب و کار
۲۶	نتایج پایش محیط کسب و کار از سوی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران

یادداشت: در این گزارش هر جا نرخ رشد متغیری ارائه شده، منظور درصد تغییر آن متغیر در دوره یا مقطع مورد بحث نسبت به دوره یا مقطع مشابه در سال قبل از آن است، مگر این که خلاف آن ذکر شده باشد. برای مثال، منظور از «رشد درآمدهای نفتی در بهار ۱۴۰۰»، درصد تغییر این درآمدها در بهار ۱۴۰۰ نسبت به بهار ۱۳۹۹ است.

نسخه الکترونیکی این گزارش و شماره‌های قبل از آن در آدرس زیر قابل دسترسی است:

<http://middleeastbank.ir/page/EconomicReports>

اقتصاد ایران در یک نگاه

شاخص	سال ۱۳۹۹	بهار ۱۴۰۰	تابستان ۱۴۰۰	پاییز ۱۴۰۰	زمستان ۱۴۰۰	سال ۱۴۰۰	بهار ۱۴۰۱	تابستان ۱۴۰۱
مشارکت و بیکاری (درصد)								
نرخ مشارکت جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر	۴۱/۳	۴۱/۴	۴۱/۱	۴۰/۹	۴۰/۴	۴۰/۹	۴۰/۹	۴۱/۰
نرخ بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر	۹/۶	۸/۸	۹/۶	۸/۹	۹/۴	۹/۲	۹/۲	۸/۹
نرخ بیکاری جوانان ۱۵ تا ۲۴ ساله	۲۳/۷	۲۲/۱	۲۵/۷	۲۳/۶	۲۳/۱	۲۳/۷	۲۴/۰	۲۳/۰
نرخ رشد تولید ناخالص داخلی و زیربخش‌های آن به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ (درصد)								
تولید ناخالص داخلی	۴/۱	۶/۷	۱/۰	۴/۸	۵/۷	۴/۴	۲/۳	۳/۶
صنایع و معادن	۷/۳	۱/۷	-۴/۴	۲/۴	۵/۰	۱/۱	-۰/۶	۶/۹
نفت	۹/۶	۳۶/۶	۵/۴	۱/۷	۰/۲	۱۰/۱	۳/۴	۱۰/۴
کشاورزی	۳/۲	-۲/۳	-۲/۵	-۳/۰	-۳/۴	-۲/۶	۱/۹	۰/۸
خدمات	۲/۲	۶/۷	۴/۱	۸/۱	۷/۰	۶/۵	۲/۸	۲/۴
تولید ناخالص داخلی بدون نفت	۳/۶	۴/۴	۰/۷	۵/۰	۶/۳	۳/۹	۲/۲	۳/۱
تشکیل سرمایه ثابت ناخالص (به قیمت بازار)	۳/۲	-۲/۳	-۹/۶	-۲/۶	۱۴/۴	۰/۰	-۰/۲	۷/۳
نفت (هزار بشکه در روز)								
متوسط تولید*	۲۰,۰۲۳	۲۰,۴۴۰	۲۰,۴۸۱	۲۰,۴۷۹	۲۰,۵۲۹	۲۰,۴۸۳	۲۰,۵۶۱	۲۰,۵۶۴
نرخ تورم نقطه به نقطه (درصد)								
رشد شاخص بهای مصرف‌کننده (۱۳۹۵=۱۰۰)	۴۸/۷	۴۷/۶	۴۳/۷	۳۵/۲	۳۴/۷	۴۰/۲	۵۲/۵	۴۹/۶
رشد شاخص بهای تولیدکننده (۱۳۹۵=۱۰۰)	۴۶/۷	۷۳/۰	۵۸/۹	۴۸/۶	۴۲/۰	۵۴/۳	۴۹/۳	۴۳/۲
تراز پرداخت‌ها (میلیون دلار)								
صادرات نفتی	۲۱,۰۴۳	۸,۷۰۲	۹,۹۷۴	۹,۲۶۵	۱۰,۷۸۰	۳۸,۷۲۳	۱۴,۳۵۲	-
صادرات غیرنفتی	۲۸,۸۰۵	۸,۵۸۲	۸,۸۴۹	۱۰,۶۳۵	۱۲,۶۸۱	۴۰,۷۴۸	۱۱,۲۵۳	-
واردات کالا	۴۶,۶۱۲	۱۳,۰۲۵	۱۵,۰۱۰	۱۶,۱۷۲	۱۹,۴۱۹	۶۳,۶۲۶	۱۶,۴۴۷	-
تراز حساب کالا	۳,۲۳۶	۴,۲۶۰	۳,۸۱۳	۳,۷۲۹	۴,۰۴۳	۱۵,۸۴۴	۹,۱۵۷	-
تراز بازرگانی غیرنفتی	-۱۷,۸۰۶	-۴,۴۴۲	-۶,۱۶۱	-۵,۵۳۷	-۶,۷۳۸	-۲۲,۸۷۸	-۵,۱۹۴	-
تراز حساب جاری	-۷۰۸	۳,۵۳۴	۲,۴۶۳	۲,۲۱۱	۲,۹۳۶	۱۱,۱۴۴	۷,۸۴۵	-
تراز حساب سرمایه	-۶,۳۱۸	-۳,۱۷۴	-۳,۱۶۶	-۳,۷۹۴	۸۰۱	-۹,۳۳۳	-۱۰,۰۳۲	-
تغییر در ذخایر بین‌المللی	-۲,۶۴۱	۶۹۹	-۷۴۷	-۲,۱۶۴	۳,۱۰۷	۸۹۵	۱۸۹	-
نرخ برابری دلار آمریکا با ریال (متوسط طی دوره)								
بازار آزاد	۲۲۵,۰۵۴	۲۳۳,۸۲۰	۲۶۰,۸۶۷	۲۷۸,۱۳۱	۲۶۷,۵۰۷	۲۶۰,۰۸۱	۲۸۹,۹۱۵	۳۱۱,۳۸۸
سامانه نیما (حواله)	۲۰۶,۲۰۴	۲۱۷,۵۸۲	۲۲۵,۷۹۷	۲۳۵,۵۸۲	۲۴۳,۵۳۶	۲۳۰,۶۲۵	۲۴۶,۹۰۰	۲۶۴,۶۳۰
متغیرهای پولی و اعتباری (هزار میلیارد ریال - در انتهای دوره)								
پایه پولی	۴,۵۵۹/۵	۵,۰۰۹/۰	۵,۱۸۹/۲	۵,۶۰۸/۶	۶,۰۵۴/۲	۶,۰۵۴/۲	۶,۴۰۳/۷	۶,۹۰۷/۳
بدهی بانک‌ها به بانک مرکزی	۱,۲۰۳/۰	۱,۱۳۴/۴	۱,۲۷۳/۵	۱,۵۳۷/۴	۱,۴۶۲/۷	۱,۴۶۲/۷	۱,۴۴۹/۴	۱,۶۶۰/۲
خالص بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی	-۲۱۹/۴	۴۰۸/۲	۳۶/۹	-۳۹۳/۶	-۸۶۷/۲	-۸۶۷/۲	۱۴۰/۱	-۲۷۲/۷
خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی	۴,۴۲۷/۲	۴,۷۹۰/۹	۴,۹۵۶/۳	۴,۹۳۵/۷	۵,۶۸۲/۲	۵,۶۸۲/۲	۵,۴۵۰/۶	۵,۷۷۰/۰
نقدینگی	۳۴,۷۶۱/۷	۳۷,۰۵۴/۰	۴۰,۶۷۶/۰	۴۴,۲۶۹/۹	۴۸,۳۲۴/۴	۴۸,۳۲۴/۴	۵۱,۰۴۹/۶	۵۵,۹۴۹/۳
حجم پول	۶,۹۰۶/۶	۷,۲۶۱/۹	۸,۱۶۴/۹	۸,۷۷۹/۰	۹,۸۶۵/۸	۹,۸۶۵/۸	۱۱,۲۶۸/۴	۱۲,۷۴۲/۵
سپرده‌های دیداری	۶,۱۷۴/۶	۶,۵۴۶/۹	۷,۴۳۷/۸	۸,۰۴۰/۲	۹,۰۰۱/۵	۹,۰۰۱/۵	۱۰,۴۰۷/۷	۱۱,۸۲۴/۳
شبه پول (سپرده‌های غیردیداری)	۲۷,۸۵۲/۱	۲۹,۷۹۲/۱	۳۲,۵۱۱/۱	۳۵,۴۹۰/۹	۳۸,۴۵۸/۶	۳۸,۴۵۸/۶	۳۹,۷۸۱/۲	۴۳,۲۰۶/۸
بورس اوراق بهادار تهران (در آخرین روز دوره)								
شاخص کل	۱,۳۰۷,۶۵۷	۱,۱۶۸,۵۹۲	۱,۳۸۶,۴۵۱	۱,۳۱۸,۴۶۷	۱,۳۶۷,۲۴۷	۱,۳۶۷,۲۴۷	۱,۵۳۹,۶۳۲	۱,۳۵۵,۲۴۰
شاخص مالی	۱,۷۸۲,۰۶۸	۱,۶۲۲,۶۷۷	۱,۵۵۸,۷۵۱	۱,۴۰۴,۳۰۴	۱,۴۷۴,۹۶۴	۱,۴۷۴,۹۶۴	۱,۵۳۴,۹۶۶	۱,۴۲۷,۷۹۷
شاخص صنعت	۱,۱۵۴,۲۵۸	۱,۰۲۷,۵۸۹	۱,۲۶۹,۸۹۹	۱,۲۱۸,۳۳۹	۱,۲۶۰,۸۱۹	۱,۲۶۰,۸۱۹	۱,۴۳۷,۳۳۶	۱,۲۵۴,۰۸۸
ارزش بازار (هزار میلیارد ریال)	۵۱,۶۰۱	۴۶,۶۶۰	۵۳,۴۲۷	۵۲,۶۹۴	۵۳,۶۰۴	۵۳,۶۰۴	۶۱,۰۰۶	۵۱,۰۶۲

مأخذ: گزارش‌های مختلف بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، مرکز آمار ایران و شرکت بورس اوراق بهادار تهران
* بر اساس گزارش‌های اوپک (منابع ثانویه)

۱. بخش واقعی

شد، به گونه‌ای که در سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰، به ترتیب رشدهای اقتصادی ۴/۱ درصدی و ۴/۴ درصدی ثبت شد. البته باید توجه داشت که بدون در نظر گرفتن بخش نفت، رشد اقتصادی در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ به ۲/۷ درصد تنزل می‌یابد. به عبارت دیگر به دلیل رشد قابل توجه ۶/۶ درصدی بخش نفت در نیمه نخست سال ۱۴۰۱، ۰/۵ واحد درصد از رشد اقتصادی این سال مرهون این بخش بوده است. اطلاعات رسمی از تسهیل تحریم‌های آمریکا علیه ایران وجود ندارد، اما اطلاعات غیررسمی نشان می‌دهد که از نیمه دوم سال ۱۳۹۹ به این سو و به موازات تغییر دولت در آمریکا، صادرات نفتی ایران افزایش قابل توجهی را تجربه کرده است. همچنین آمار نشان می‌دهد که ثبت رشد ۳/۰ درصدی در نیمه نخست سال جاری تا حد زیادی به افزایش تولید در زیرمجموعه گروه خدمات مربوط می‌شود. در واقع با رفع محدودیت‌های ناشی از شیوع ویروس کرونا از سال ۱۴۰۰ به این سو، این بخش روند رو به رشدی را تجربه کرده است، به طوری که در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ سهم ۱/۴ واحد درصدی از رشد اقتصادی ۳/۰ درصدی داشته است. جدول ۱ جزئیات نرخ رشد اقتصادی سال‌های اخیر را برای گروه‌های اصلی اقتصاد کشور نشان می‌دهد.

جدیدترین آمار منتشرشده حساب‌های ملی از سوی بانک مرکزی از رشد مثبت اقتصادی کشور در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ حکایت دارد. در نیمه نخست سال ۱۴۰۱، رشد کلیه گروه‌های اصلی فعالیت‌های اقتصادی مثبت رقم خورده است. این در حالی است که در نیمه نخست سال ۱۴۰۰ بخش کشاورزی و گروه صنایع و معادن رشد منفی را تجربه کرده بودند. در گزارش مرکز آمار نیز رشد مثبت اقتصادی برای نیمه نخست سال جاری به ثبت رسیده است. باید توجه داشت که گزارش مرکز آمار به قیمت‌های بازار محاسبه شده و گزارش بانک مرکزی به قیمت پایه شده است. در عین حال تفاوت‌هایی در نحوه دسته‌بندی فعالیت‌های اقتصادی بین این دو گزارش وجود دارند. علاوه بر این، جهت محاسبه به قیمت‌های ثابت، در گزارش بانک مرکزی سال پایه ۱۳۹۵ در نظر گرفته شده و در گزارش مرکز آمار ایران از سال پایه ۱۳۹۰ استفاده شده است. برآوردهای مقدماتی بانک مرکزی نشان می‌دهند که در نیمه نخست سال ۱۴۰۱، کل ارزش افزوده ایجادشده در اقتصاد کشور حدود ۴۸،۷۲۸ هزار میلیارد ریال بوده که به قیمت‌های ثابت از رشد اقتصادی مثبت ۳/۰ درصدی حکایت دارد. در واقع پس از تجربه رشدهای اقتصادی منفی ۵/۴ درصدی و منفی ۶/۵ درصدی به ترتیب در سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸، سرانجام این روند از سال ۱۳۹۹ متوقف

جدول ۱- نرخ رشد اجزای تولید ناخالص داخلی و سهم از رشد آنها به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ و سهم آنها از کل تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری (درصد - واحد درصد)

گروه	۱۴۰۰			۱۴۰۱		
	بهار	تابستان	نیمه نخست	بهار	تابستان	نیمه نخست
گروه کشاورزی	-۲/۳	-۲/۵	-۲/۴	۱/۹	۰/۸	۱/۱
گروه نفت	۳۶/۶	۵/۴	۲۰/۰	۳/۴	۱۰/۴	۶/۶
گروه صنایع و معادن	۱/۷	-۴/۴	-۱/۵	۰/۶	۶/۹	۳/۸
گروه خدمات	۶/۷	۴/۱	۵/۴	۲/۸	۲/۴	۲/۶
تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه (بدون نفت)	۴/۴	۰/۷	۲/۳	۲/۲	۳/۱	۲/۷
تولید ناخالص داخلی به قیمت پایه	۶/۷	۱/۰	۳/۶	۲/۳	۳/۶	۳/۰

ماخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش تحولات بخش واقعی اقتصاد ایران در سال ۱۴۰۰ و نیمه نخست سال ۱۴۰۱

فصل تابستان سال جاری رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص حدود ۷/۳ درصد گزارش شده است که بخش قابل توجهی از آن مرهون تشکیل سرمایه ثابت ناخالص به شکل ماشین آلات است. همچنین در این فصل تشکیل سرمایه به شکل ساختمان حکایت از رشد ۳/۹ درصدی دارد. با این وجود، تشکیل سرمایه به شکل ساختمان در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ کاهش ۱/۹ درصدی را ثبت کرده است. ایان ذکر است در نیمه نخست سال ۱۴۰۱، افزایش تشکیل سرمایه به شکل ماشین‌آلات به دلیل افزایش واردات کالاهای سرمایه‌ای و همچنین رشد تولید کالاهای سرمایه‌ای داخلی بوده است و از طرفی، منفی شدن رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص به شکل ساختمان ناشی از کاهش سرمایه‌گذاری بخش دولتی عنوان شده است. در عین حال، همچون سال ۱۴۰۰، با تسهیل نسبی تحریم‌های آمریکا و رفع محدودیت‌های مربوط به کرونا در سراسر جهان، صادرات و واردات کالاهای و خدمات در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ با رشدهای مثبت به قیمت‌های ثابت (به ترتیب ۷/۴ درصد و ۱۴/۱ درصد) مواجه بودند. جدول ۲ نرخ رشد هزینه ناخالص داخلی را به تفکیک اجزای آن نشان می‌دهد.

در سمت تقاضای اقتصاد، هزینه‌های مصرفی بخش خصوصی (به قیمت‌های ثابت) در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ رشد ۶/۰ درصدی را به ثبت رسانده است.

شایان ذکر است که از فصل چهارم سال ۱۳۹۹ روند کاهش مصرف بخش خصوصی متوقف شده است، به گونه‌ای که در نیمه نخست سال ۱۴۰۰ و کل سال ۱۴۰۰، به ترتیب رشدهای ۲/۱ درصدی و ۳/۹ درصدی را تجربه کرد. از طرفی، هزینه‌های مصرفی بخش دولتی که در سال ۱۴۰۰ رشد قابل توجه ۸/۳ درصدی را ثبت کرده بود، کاهش ۷/۸ درصدی در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ داشته است. تشکیل سرمایه ثابت ناخالص با وجود این که در سال ۱۴۰۰ رشد مثبتی را تجربه نکرده و در سطح سال ۱۳۹۹ تثبیت شده بود، در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ رشد ۳/۹ درصدی را تجربه کرده است. البته در فصل بهار سال ۱۴۰۱ رشد تشکیل سرمایه ثابت ناخالص منفی ۰/۲ درصد محاسبه شده است. این رشد منفی عمدتاً تحت تأثیر تشکیل سرمایه به شکل ساختمان بوده و حتی رشد مثبت ۱۶/۸ درصدی تشکیل سرمایه ثابت ناخالص به شکل ماشین آلات قادر به جبران آن نبوده است. با این حال در

جدول ۲- نرخ رشد هزینه ناخالص داخلی و اجزای آن به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ و سهم آنها از کل هزینه ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری (درصد)

سهم از کل در نیمه نخست ۱۴۰۱	۱۴۰۱			۱۴۰۰			نیمه نخست	تابستان	بهار	تولید ناخالص داخلی (به قیمت بازار)
	نیمه نخست	تابستان	بهار	سال	زمستان	پاییز				
۴۰/۶	۶/۰	۵/۷	۶/۳	۳/۹	۷/۲	۴/۵	۲/۱	۲/۸	۱/۳	مصرف خصوصی
۱۰/۹	-۷/۸	-۹/۰	-۶/۴	۸/۳	۱۶/۳	۴/۰	۵/۵	۸/۰	۲/۸	مصرف دولتی
۲۱/۲	۳/۹	۷/۳	-۰/۲	۰/۰	۱۴/۴	-۲/۶	-۶/۴	-۹/۶	-۲/۳	تشکیل سرمایه ثابت ناخالص
۷/۷	۱۵/۰	۱۳/۶	۱۶/۸	۱۲/۵	۱۵/۰	۱۱/۶	۱۱/۰	۲/۹	۲۳/۹	ماشین‌آلات
۱۳/۰	-۱/۹	۳/۹	-۸/۳	-۷/۱	۱۳/۵	-۱۱/۹	-۱۴/۱	-۱۶/۱	-۱۱/۸	ساختمان
۰/۴	-۳/۶	۰/۸	-۸/۴	۵/۸	۲۱/۰	۰/۵	۰/۳	۱/۶	-۱/۲	سایر
۲۳/۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	تغییر در موجودی انبار و اشتباهات آماری
۴/۲	-	-	-	-	-	-	-	-	-	خالص صادرات کالاها و خدمات
۲۶/۲	۷/۴	۷/۴	۷/۵	۵/۲	۳/۱	-۸/۴	۱۵/۲	-۱/۴	۳۶/۲	صادرات کالاها و خدمات
۲۱/۹	۱۴/۱	۱۳/۶	۱۴/۶	۲۴/۱	۲۰/۷	۲۷/۶	۲۴/۳	۱۹/۴	۳۰/۵	واردات کالاها و خدمات
۱۰۰/۰	۲/۹	۳/۳	۲/۶	۴/۷	۵/۰	۶/۷	۳/۷	۱/۰	۶/۹	

مآخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش تحولات بخش واقعی اقتصاد ایران در سال ۱۴۰۰ و نیمه نخست سال ۱۴۰۱

بخش کشاورزی

قیمت‌های ثابت معادل ۵/۶ درصد کاهش داشته است، اما از آنجا که این زیربخش کمتر از ۵ درصد کل گروه کشاورزی را به خود اختصاص داده، تأثیر چندانی روی کاهش ارزش افزوده کل گروه نداشته است. بنابراین انقباض ۲/۱ درصدی زیرگروه کشاورزی، شکار و جنگلداری به قیمت‌های ثابت، منجر به رشد منفی ۲/۲ درصدی کل گروه کشاورزی شده است. این در حالی است که رشد اقتصادی گروه کشاورزی در گزارش بانک مرکزی در نیمه نخست سال جاری مثبت و برابر ۱/۱ درصد به ثبت رسیده است.

همچنین در گزارش مرکز آمار، انقباض بخش کشاورزی در فصل تابستان شدت گرفته است، به گونه‌ای که زیرمجموعه کشاورزی، شکار و جنگلداری و زیرمجموعه ماهیگیری، به ترتیب با رشدهای منفی ۲/۹ درصدی و منفی ۱۰/۱ درصدی مواجه بوده‌اند که در نتیجه آن کل گروه کشاورزی در این فصل انقباض ۲/۰ درصدی را تجربه کرده است.

در آمار حساب‌های ملی ایران، گروه کشاورزی علاوه بر کشاورزی شامل زراعت، باغداری، جنگلداری، شکار، دامداری، مرغداری و ماهیگیری می‌شود. این در حالی است که در گزارش مقدماتی بانک مرکزی از تحولات بخش واقعی در نیمه نخست سال ۱۴۰۱، به جزئیات زیرمجموعه‌های گروه کشاورزی اشاره‌ای نشده و صرفاً به طور خلاصه عنوان شده است که رشد تولید محصولات زراعی، باغی و محصولات اصلی دامی در نیمه ابتدایی سال ۱۴۰۱ نسبت به نیمه نخست سال ۱۴۰۰ به ترتیب معادل ۳/۴ درصد، منفی ۰/۲ درصد و ۲/۷ درصد بوده است. در گزارش حساب‌های ملی مرکز آمار ایران نیز گروه کشاورزی صرفاً به دو زیرمجموعه با عناوین «کشاورزی، شکار و جنگلداری» و «ماهیگیری» دسته‌بندی می‌شود. ارزش افزوده زیرگروه ماهیگیری که سهم بسیار ناچیزی در تولید ناخالص داخلی دارد و معمولاً با نوسان زیاد همراه بوده و تغییرات آن وابستگی چندانی به تغییرات سایر بخش‌های حساب‌های ملی ندارد، در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ به

بخش صنایع و معادن

در زیرگروه استخراج معدن و طبق گزارش بانک مرکزی، رشد ۴/۳ درصدی در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ رقم خورده است. این در حالی است که رشد این زیربخش در سال ۱۴۰۰ معادل منفی ۰/۴ درصد بود. از طرفی، در زیرگروه برق، گاز، بخار و تهویه هوا کاهش رشد نسبت به نیمه نخست سال ۱۴۰۰ به چشم می‌خورد، به نحوی که رشد ۳/۶ درصدی این زیرگروه در نیمه نخست سال ۱۴۰۰ به رشد ۲/۷ درصدی در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ تنزل یافته است.

زیرگروه آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیت‌های تصفیه در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ رشد ۰/۲ درصدی را تجربه کرده که ۵/۲ واحد درصد کمتر از دوره مشابه سال گذشته است. این کاهش عمدتاً به رشد منفی ۳/۳ درصدی این زیربخش در فصل تابستان مربوط می‌شود. این در حالی است که رشد این زیربخش در فصل بهار مثبت ۴/۲ درصد بوده است. در زیرگروه ساختمان که شامل ساختمان‌های مسکونی و غیرمسکونی، جاده‌سازی، سدسازی و موارد مشابه دیگر می‌شود، عامل اصلی رشد منفی ۱/۵ درصدی در نیمه

طبق گزارش بانک مرکزی، گروه صنایع و معادن ۲۶/۸ درصد از تولید ناخالص داخلی را در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ تشکیل داده است که ۳/۶ واحد درصد کمتر از نیمه نخست سال ۱۴۰۰ محسوب می‌شود. این گروه به پنج زیرمجموعه «صنعت»، «استخراج معدن»، «تأمین برق، گاز، بخار و تهویه هوا»، «آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیت‌های تصفیه» و «ساختمان» تقسیم می‌شود که به ترتیب رشدهای ۵/۸ درصدی، ۴/۳ درصدی، ۲/۷ درصدی، ۰/۲ درصدی و منفی ۱/۵ درصدی را در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ تجربه کردند. زیرگروه صنعت که در نیمه نخست سال ۱۴۰۰ رشد ۱/۴ درصدی را به ثبت رسانده بود، در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ با افزایش ۴/۴ واحد درصدی، معادل ۵/۸ درصد رشد کرد تا سهم ۰/۸ واحد درصدی از رشد اقتصادی ۳/۰ درصدی را برای خود ثبت کند. در گزارش مرکز آمار اما رشد زیربخش صنعت در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ حدود ۴/۹ درصد برآورد شده است که حدود ۰/۹ واحد درصد کمتر از رشد این بخش در گزارش بانک مرکزی است.

و معادن با رشد ۳/۸ درصدی در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ (۵/۳ واحد درصد بیشتر از نیمه ابتدایی سال ۱۴۰۰)، سهم ۰/۸ واحد درصدی از رشد اقتصادی ۳/۰ درصدی در نیمه نخست سال جاری داشته است. جدول ۳ جزئیات آمار رشد زیرمجموعه‌های گروه صنایع و معادن را نشان می‌دهد.

نخست سال ۱۴۰۱، کاهش سرمایه‌گذاری بخش دولتی به قیمت‌های ثابت بوده است. همچنین سرمایه‌گذاری بخش خصوصی در این بخش اگرچه به قیمت‌های جاری ۳۵/۵ درصد بیشتر از نیمه ابتدایی سال ۱۴۰۰ رقم خورده، اما نرخ رشد آن به قیمت‌های ثابت معادل ۰/۳ درصد ارزیابی شده است. در نتیجه این تغییر و تحولات، گروه صنایع

جدول ۳- نرخ رشد زیرمجموعه‌های گروه صنایع و معادن به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ و سهم آنها از کل تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری (درصد - واحد درصد)

گروه صنایع و معادن	۱۴۰۰			۱۴۰۱			سهم از رشد در تاپستان	سهم از رشد در نیمه نخست ۱۴۰۱	سهم از رشد در نیمه نخست ۱۴۰۱
	بهار	تابستان	نیمه نخست	بهار	تابستان	نیمه نخست			
گروه صنایع و معادن	۱/۷	-۴/۴	-۱/۵	۲/۴	۵/۰	۱/۱	۰/۱۶	۶/۹	۳/۸
استخراج معدن	۱/۰	-۳/۶	-۱/۳	-۰/۵	۱/۵	-۰/۴	۱/۲	۷/۳	۴/۳
صنعت	۵/۲	-۱/۹	۱/۴	۵/۹	۴/۱	۳/۳	۲/۷	۸/۷	۵/۸
برق، گاز، بخار و تهویه هوا	۶/۳	۱/۱	۳/۶	۳/۸	۱/۶	۳/۱	۰/۹	۴/۵	۲/۷
آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیتهای تصفیه	۴/۵	۶/۳	۵/۴	۶/۲	۳/۷	۵/۲	۴/۲	-۳/۳	-۰/۲
ساختمان	-۱۱/۳	-۱۵/۶	-۱۳/۶	-۱۰/۶	۱۱/۹	-۶/۹	-۷/۱	۳/۵	-۱/۵

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش تحولات بخش واقعی اقتصاد ایران در سال ۱۴۰۰ و نیمه نخست سال ۱۴۰۱

بخش نفت

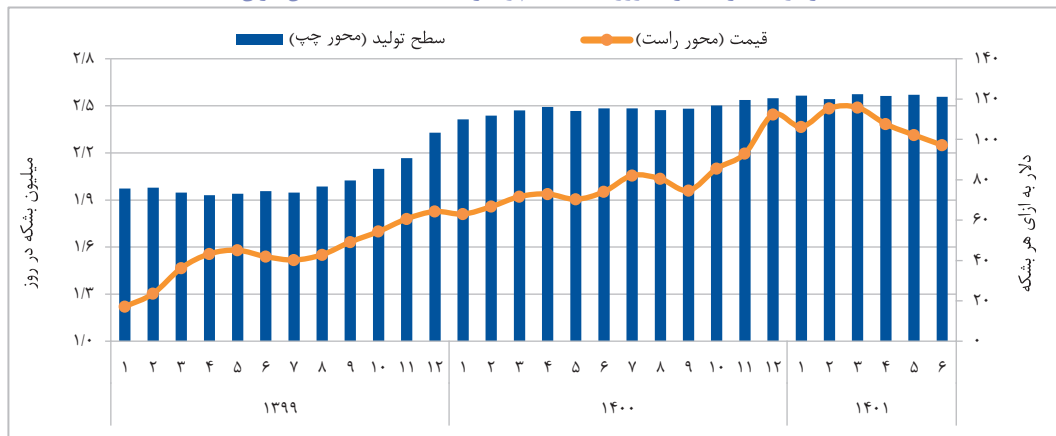
رسید که نسبت به ماه مشابه سال قبل رشد ۳/۰ درصدی و نسبت به ماه مشابه دو سال قبل رشد ۳۰/۷ درصدی را نشان می‌دهد. به این ترتیب تولید نفت کشور نزدیک به سطح ابتدای سال ۱۳۹۸ شده، اگرچه هنوز با سطح حدود ۳/۸ میلیون بشکه در روز در دوره پس از توافق هسته‌ای فاصله دارد.

آمار صادرات نفتی در سال‌های اخیر از آمار تولید محرمانه‌تر تلقی شده و تقریباً هیچ آمار رسمی داخلی یا خارجی از آن منتشر نمی‌شود. با این حال می‌توان بر اساس برخی از منابع از جمله شرکت بین‌المللی انرژی اس‌وی‌بی^۱ و با استفاده از منابع غیررسمی مانند داده‌های شرکت اطلاعات انرژی و ردیابی کپلر (Kpler) و سازمان‌هایی که به ردیابی نفتکش‌ها می‌پردازند، به تخمینی از صادرات نفتی ایران دست یافت. بر این اساس، صادرات نفت خام ایران در ماه فوریه ۲۰۲۰ (تقریباً مطابق با بهمن ۱۳۹۸) به حدود ۱۴۰ هزار بشکه در روز فرو افتاده بود که این سطح نازل حتی در زمان جنگ ایران و عراق هم تجربه نشده بود. این وضعیت تا چند ماه به ویژه به دلیل همه‌گیری جهانی ویروس کرونا و کاهش تقاضای جهانی نفت ادامه داشت، اما پس از آن به مرور صادرات نفت ایران افزایش یافت تا در سپتامبر ۲۰۲۲ (تقریباً مطابق با شهریور ۱۴۰۱) به سطح حدودی یک میلیون بشکه در روز برسد. برآورد می‌شود که حداقل نیمی از این رقم به مقصد چین رفته باشد. قیمت نفت خام سنگین ایران که در فروردین ۱۳۹۸ به ۶۸/۵ دلار به ازای هر بشکه رسیده بود و از خرداد تا دی این سال در محدوده ۶۱ تا ۶۴ دلار در نوسان بود، از بهمن‌ماه این سال کاهش شدیدی را تجربه کرد و در آخرین ماه سال ۱۳۹۸ به حدود ۲۹ دلار رسید. در هفته دوم ماه مارس (مطابق با نیمه دوم اسفندماه ۱۳۹۸) و در پی شیوع گسترده ویروس کرونا در سطح جهان، تقاضای نفت به شدت کاهش یافت و تصمیم اوپک‌پلاس در راستای عدم کاهش عرضه، افت شدید قیمت را حتی تا سطوح نزدیک به ۱۰ دلار در هر بشکه به دنبال داشت. در نتیجه، متوسط قیمت نفت سنگین ایران در فروردین ۱۳۹۹ به حدود بشکه‌ای ۱۷ دلار هم رسید. با این حال در ماه‌های بعدی

صنعت نفت که در نیم قرن اخیر همواره از ارکان اصلی اقتصاد کشور بود، در چند سال اخیر با فراز و فرودهای متعددی روبه‌رو شده است. آخرین شوک شدید به بخش نفت کشور در اوایل سال ۱۳۹۷ و در پی اجرایی شدن دور جدید تحریم‌های ایالات متحده اتفاق افتاد که صادرات نفت ایران را بسیار محدود کرد. این محدودیت‌ها به نحوی اجرا شد که کشورهای مختلف قادر باشند به مرور نیاز خود به نفت ایران را کاهش دهند و به همین علت ایالات متحده در ابتدا برخی کشورها را به طور موقت از این تحریم معاف کرد. در نتیجه صادرات و البته تولید نفت ایران هم به مرور روند کاهشی به خود گرفت و ارزش افزوده آن در اقتصاد افت کرد. پس از انتخابات اخیر ریاست جمهوری آمریکا و روی کار آمدن حزب دموکرات، تولید و صادرات نفت ایران نیز به مرور افزایش یافت. بر این اساس، طبق گزارش بانک مرکزی، ارزش افزوده بخش نفت به قیمت‌های جاری در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ معادل ۱۳/۰ درصد از کل ارزش افزوده ایجادشده در اقتصاد کشور بوده که به ترتیب نسبت به نیمه نخست سال ۱۴۰۰ و مجموع سال ۱۴۰۰ رشد ۸/۵ واحد درصدی و ۶/۰ واحد درصدی را ثبت کرده است. سهم ارزش افزوده بخش نفت از تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری از نیمه نخست سال ۱۳۹۷ تا نیمه نخست سال ۱۳۹۹ روندی نزولی به خود گرفت و از حدود ۱۷/۰ درصد به حدود ۳/۷ درصد تنزل یافت. از آن پس این روند معکوس شد، به گونه‌ای که در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ نسبت به مدت مشابه دو سال قبل از آن افزایش ۹/۳ واحد درصدی را تجربه کرد. البته هنوز سهم بخش نفت از اقتصاد با شرایط ابتدایی سال ۱۳۹۷ فاصله دارد. انتشار آمار رسمی تولید نفت کشور تقریباً از همان اوایل دور جدید تحریم‌ها در سال ۱۳۹۷ مختل شد و بهترین آمار در دسترس آن مربوط به گزارش‌های اوپک است که از منابع ثانویه دریافت می‌شود. بر اساس این گزارش‌ها، کل تولید نفت خام کشور در ماه سپتامبر ۲۰۲۲ (تقریباً مطابق با شهریور ۱۴۰۱)، به ۲/۵ میلیون بشکه در روز

مطابق با خرداد ۱۴۰۱)، متوسط قیمت نفت ایران به حدود ۱۱۵/۹ دلار در انتهای فصل بهار ۱۴۰۱ رسید که نسبت به انتهای سال ۱۴۰۰ رشد حدود ۳/۰ درصدی داشت. در تابستان این سال با افزایش تولید روزانه نفت اوپک و همچنین ارایه تخفیف قیمتی بیشتر روسیه به چین، قیمت نفت سنگین ایران نیز روندی نزولی به خود گرفت، به گونه‌ای که در ماه سپتامبر (تقریباً مطابق با شهریور ۱۴۰۱) به حدود ۹۷/۲ دلار تنزل یافت که از کاهش ۱۳/۵ درصدی نسبت به انتهای سال ۱۴۰۰ حکایت دارد. نمودار ۱ قیمت و تولید نفت خام ایران را از ابتدای سال ۱۳۹۹ تا انتهای نیمه نخست سال ۱۴۰۱ به تصویر می‌کشد.

نمودار ۱- متوسط تولید روزانه نفت خام و متوسط قیمت نفت سنگین ایران

مأخذ: گزارش‌های ماهانه اوپک از بازار نفت، آمار تولید بر اساس منابع ثانویه یادداشت: داده‌های موجود در گزارش اوپک بر اساس ماه‌های میلادی بوده که در اینجا به طور تقریبی با ماه‌های شمسی جایگزین شده است.

۱۴۰۰ رسیده بود. با این حال در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ روند مذکور معکوس شد.

علاوه بر این، ۵۴/۴ درصد از معاملات بازار مسکن شهر تهران در شهریورماه سال ۱۴۰۱ برای واحدهای کوچک‌متر از ۸۰ متر مربع به ثبت رسید که ۱/۶ واحد درصد بیشتر از مردادماه سال جاری است و از افزایش سهم معاملات واحدهای کوچک‌متر از مقایسه با ماه‌های گذشته حکایت دارد. در عین حال قیمت هر متر مربع ۵۵/۹ درصد از واحدهای مسکونی معامله‌شده کمتر از میانگین قیمت هر متر مربع واحد مسکونی معامله‌شده در شهر تهران بود، اگرچه نزدیک به نیمی از واحدهای مسکونی معامله‌شده ارزشی بیش از ۳۰ میلیارد ریال داشتند. نمودار ۲ روند تغییرات قیمت و تعداد معاملات واحدهای مسکونی شهر تهران را در سال‌های ۱۳۹۸ تا نیمه نخست سال ۱۴۰۱ نشان می‌دهد.

تهران به ثبت رسید که ۲۹/۶ درصد بیشتر از ماه مشابه سال قبل و ۱۹/۹ درصد کمتر از بهمن‌ماه بود. شاخص اجاره‌بها در شهر تهران اما رشد ۴۵/۸ درصدی را در پایان سال ۱۴۰۰ تجربه کرد که بسیار بیشتر از رشد قیمت مسکن محسوب می‌شود. در واقع پس از بروز شوک‌های قیمتی در بازار مسکن در سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۳۹۹، بازار اجاره به تدریج واکنش نشان داده و انتظار می‌رود این رشد شاخص اجاره‌بها ادامه‌دار باشد. حدود ۵۳/۱ درصد از معاملات بازار مسکن شهر تهران در اسفندماه سال ۱۴۰۰ برای واحدهای کوچک‌متر از ۸۰ مترمربع به ثبت رسیده و در عین حال قیمت هر متر مربع ۵۸/۹ درصد از واحدهای مسکونی معامله‌شده کمتر از میانگین قیمت هر متر مربع واحد مسکونی شهر تهران بوده است. معادل ۵۷/۴ درصد از واحدهای مسکونی معامله‌شده نیز ارزشی بیش از ۲۰ میلیارد ریال داشته‌اند. نمودار ۲ روند تغییرات قیمت و تعداد معاملات را از ابتدای سال ۱۳۹۸ نشان می‌دهد.

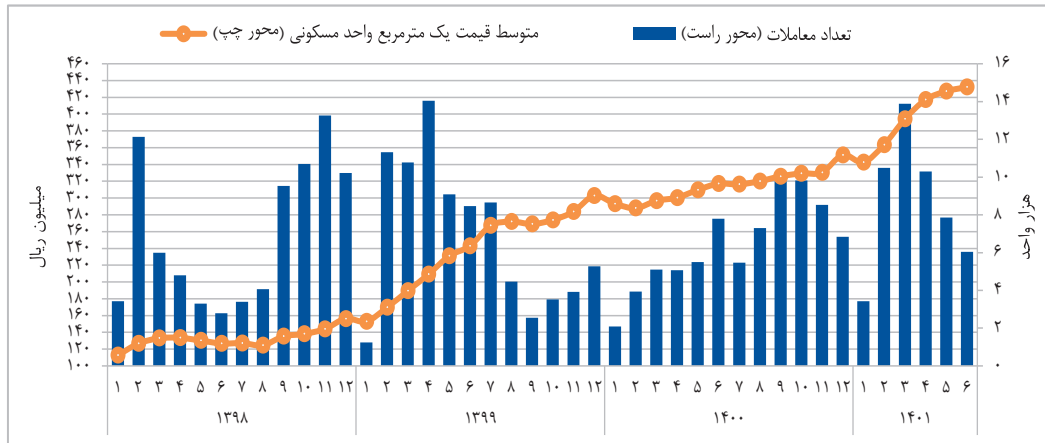
قیمت نفت به تدریج رو به افزایش گذاشت. طبق گزارش اوپک قیمت نفت سنگین ایران در سال ۲۰۲۱ به طور متوسط معادل ۶۱/۹ دلار به ازای هر بشکه بوده که ۷/۷ درصد بیشتر از سال میلادی قبل از آن است. با حمله نظامی روسیه به اوکراین در بهمن‌ماه ۱۴۰۰ (تقریباً مطابق با فوریه ۲۰۲۲)، قیمت نفت سنگین ایران نیز همگام با رشد جهانی قیمت نفت افزایش یافت تا به ۱۱۲/۴ دلار به ازای هر بشکه در مارس ۲۰۲۲ (تقریباً مطابق با اسفند ۱۴۰۰) بالغ شود. با شروع سال ۱۴۰۱، به دنبال کاهش تخفیف‌های ارایه‌شده بر روی قیمت نفت عرضه‌شده به مشتریان آسیایی توسط شرکت ملی نفت ایران و همچنین کاهش تولید روزانه نفت اوپک در ماه ژوئن (تقریباً

بخش مسکن

بازار مسکن شهر تهران در سال ۱۴۰۰ با رشد کم قیمت‌ها و کاهش اندک معاملات همراه بود. کل معاملات انجام شده در این سال در شهر تهران ۷/۳ درصد کمتر از تعداد معاملات در سال ۱۳۹۹ بود و متوسط قیمت یک متر مربع واحد مسکونی معامله‌شده در انتهای سال ۱۴۰۰ تنها ۱۶/۰ درصد بیشتر از پایان سال ۱۳۹۹ بود. با این وجود، در فصل نخست سال ۱۴۰۱ رشد قیمتی در این بازار نسبت به انتهای سال ۱۴۰۰ حدود ۱۲/۲ درصد گزارش شد، به گونه‌ای که در خردادماه سال ۱۴۰۱ متوسط قیمت یک مترمربع از واحدهای مسکونی معامله‌شده در شهر تهران حدود ۳۹۴ میلیون ریال بود. این رقم البته رشد ۳۲/۸ درصدی را در مقایسه با ماه مشابه سال قبل نشان می‌داد. در فصل تابستان، متوسط قیمت یک متر مربع واحد مسکونی معامله‌شده در شهر تهران دوباره روند صعودی در پیش گرفت و در شهریورماه سال جاری نسبت به اسفندماه سال ۱۴۰۰ با رشد ۲۳/۱ درصدی به حدود ۴۳۲ میلیون ریال رسید که نسبت به ماه مشابه سال قبل رشد ۳۶/۳ درصدی داشته است. این رقم البته ۱۳/۳ واحد درصد کمتر از رشد سطح عمومی قیمت‌ها (نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه) است و حکایت از رشد منفی قیمت واقعی مسکن در شهر تهران دارد. در شهریورماه سال جاری، ۶ هزار و ۳۳ معامله در بازار مسکن شهر تهران به ثبت رسید که به ترتیب ۲۲/۵ درصد و ۲۲/۹ درصد کمتر از ماه مشابه سال قبل و مردادماه سال جاری بود.

همچنین شاخص اجاره‌بها در شهر تهران رشد ۴۰/۹ درصدی را در پایان شهریورماه ۱۴۰۱ نسبت به ماه مشابه سال قبل تجربه کرد که از رشد قیمت مسکن در این مدت بیشتر بود. شایان ذکر است که رشد نقطه‌به‌نقطه شاخص اجاره بها در شهر تهران، از حدود ۳۵ درصد در فروردین‌ماه ۱۴۰۰ به حدود ۵۰ درصد در انتهای سال

نمودار ۲- تعداد معاملات واحدهای مسکونی و متوسط ماهانه قیمت این واحدها در شهر تهران

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش بازار مسکن شهر تهران، شماره‌های مختلف

آن با ۱۲/۵ درصد به زیرمجموعه «حمل و نقل و انبارداری» تعلق داشته است. در گزارش مرکز آمار بخش خدمات در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ با رشد مثبت ۲/۶ درصدی همراه بوده است. این رشد مثبت ناشی از رشد تمام زیربخش‌های گروه خدمات به غیر از زیربخش واسطه‌گری‌های مالی بوده است. در این میان بیشترین رشد مربوط به زیربخش سایر خدمات عمومی، اجتماعی و شخصی (۵۰/۹ درصد) بوده و زیربخش واسطه‌گری‌های مالی رشد منفی ۳/۳ درصد را تجربه کرده است. علاوه بر این، زیر بخش امور عمومی، آموزش، بهداشت و مددکاری در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ با رشد ۳/۰ درصدی مواجه بوده است. این در حالی است که در گزارش بانک مرکزی، این زیربخش‌ها در این مدت رشدهای منفی را تجربه کرده‌اند. رشدهای تجربه‌شده در زیربخش‌های گروه خدمات در گزارش بانک مرکزی و مرکز آمار تفاوت قابل توجهی دارند، اما هر دو گزارش اذعان دارند که در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ گروه خدمات رشد مثبت ۲/۶ درصدی را نسبت به نیمه نخست سال ۱۴۰۰ ثبت کرده است. جدول ۴ رشد زیرمجموعه‌های گروه خدمات را براساس گزارش بانک مرکزی نشان می‌دهد.

بخش خدمات

گروه خدمات به عنوان بزرگترین بخش اقتصاد کشور که حدود ۴۱/۸ درصد از ارزش افزوده اقتصاد در آن ایجاد می‌شود، در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ و طبق گزارش بانک مرکزی، از نظر ارزش افزوده ایجادشده به قیمت‌های ثابت ۲/۶ درصد نسبت به نیمه نخست سال قبل از آن رشد کرده است. شایان ذکر است که ارزش افزوده بخش خدمات به قیمت‌های ثابت در سال ۱۴۰۰ با کم‌رنگ شدن بحران شیوع کرونا و بازگشت بخش خدمات به رونق رشد ۶/۵ درصدی را نسبت به سال ۱۳۹۹ تجربه کرده بود. در بین زیرمجموعه‌های این گروه در نیمه نخست سال ۱۴۰۱، پنج بخش «آموزش»، «اداره عمومی، دفاع و تأمین اجتماعی»، «فعالیت‌های اداری و خدمات پشتیبانی»، «هنر، سرگرمی، تفریح، ورزش و سایر فعالیت‌های خدماتی» و «بهداشت و مددکاری اجتماعی» رشدهای منفی به ترتیب ۹/۷ درصدی، ۸/۹ درصدی، ۷/۵ درصدی، ۶/۶ درصدی و ۲/۹ درصدی داشته‌اند. سایر زیرمجموعه‌های این بخش در این مدت رشدهای مثبت را تجربه کرده‌اند که بیشترین

جدول ۴- نرخ رشد زیرمجموعه‌های گروه خدمات به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ و سهم آنها از کل تولید ناخالص داخلی به قیمت‌های جاری (درصد - واحد درصد)

گروه خدمات	۱۴۰۱			۱۴۰۰			۱۳۹۵					
	سهم از رشد در نیمه نخست ۱۴۰۱	سهم از رشد در نیمه نخست ۱۴۰۱	سهم از رشد در تابستان ۱۴۰۱	نیمه نخست	تابستان	بهار	سال	زمستان	پاییز	نیمه نخست	تابستان	بهار
گروه خدمات	۴۱/۸	۱/۴	۱/۳	۲/۶	۲/۴	۲/۸	۶/۵	۷/۰	۸/۱	۵/۴	۴/۱	۶/۷
عمده‌فروشی، خرده‌فروشی و تعمیر وسایل نقلیه موتوری	۱۰/۸	۰/۶	۰/۶	۵/۱	۶/۴	۳/۹	۳/۷	۴/۹	۵/۰	۲/۴	۰/۳	۴/۶
حمل‌ونقل و انبارداری	۷/۶	۱/۰	۱/۱	۱۲/۵	۱۵/۹	۹/۱	۶/۹	۲/۲	۹/۹	۸/۲	۰/۴	۱۷/۳
فعالیت‌های مربوط به تأمین جا و غذا	۰/۵	۰/۰	۰/۰	۸/۵	۱/۷	۱۵/۹	۲۸/۲	۲۷/۹	۳۰/۱	۲۷/۴	۲۶/۸	۲۸/۱
اطلاعات و ارتباطات	۰/۷	۰/۴	۰/۳	۹/۰	۶/۹	۱۱/۱	۱۳/۱	۷/۰	۱۳/۹	۱۵/۹	۱۵/۳	۱۶/۵
فعالیت‌های مالی و بیمه	۳/۱	۰/۲	۰/۰	۶/۷	۱/۲	۱۲/۷	-۲/۴	۱۲/۴	۷/۸	-۱۳/۱	-۸/۱	-۱۷/۹
فعالیت‌های املاک و مستغلات	۸/۳	۰/۳	۰/۳	۲/۵	۲/۷	۲/۲	۱/۱	۱/۵	۰/۹	۰/۹	۰/۷	۱/۲
فعالیت‌های حرفه‌ای، علمی و فنی	۰/۶	۰/۱	۰/۱	۷/۷	۱۱/۸	۴/۱	۱۵/۸	۹/۶	۳۷/۲	۸/۳	۳/۱	۱۳/۲
فعالیت‌های اداری و خدمات پشتیبانی	۰/۰	۰/۰	۰/۰	-۷/۵	-۸/۵	-۶/۴	-۲/۰	-۰/۸	-۷/۰	۰/۰	-۴/۴	۴/۷
اداره عمومی، دفاع و تأمین اجتماعی	۵/۳	-۰/۶	-۰/۸	-۸/۹	-۱۰/۶	-۶/۹	۱۰/۷	۱۱/۹	۹/۹	۱۰/۳	۱۱/۷	۸/۸
آموزش	۲/۱	-۰/۳	-۰/۳	-۹/۷	-۱۰/۲	-۹/۲	۱۴/۲	۲۰/۱	۱۵/۹	۱۰/۱	۱۳/۳	۶/۶
بهداشت و مددکاری اجتماعی	۲/۱	-۰/۱	-۰/۱	-۲/۹	-۴/۶	-۱/۲	۱۵/۴	۱۳/۰	۱۳/۵	۱۷/۸	۱۳/۶	۲۲/۷
هنر، سرگرمی، تفریح، ورزش و سایر فعالیت‌های خدماتی	۰/۶	۰/۰	-۰/۱	-۶/۶	-۷/۲	-۵/۹	۱۴/۶	۱۳/۸	۲/۱	۱۱/۹	۸/۵	۱۵/۹

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش تحولات بخش واقعی اقتصاد ایران در سال ۱۴۰۰ و نیمه نخست سال ۱۴۰۱

۲. بازار نیروی کار

کار را تسهیل نکرده، بلکه متناسب و سازگار با ظرفیت بازار کار نبوده و حتی احتمالاً جذب فارغ‌التحصیلان را سخت‌تر کرده است. بنابراین دوره‌های تحصیلات تکمیلی که یک سرمایه‌گذاری نسبتاً بزرگ هم برای دولت و هم خانوارها تلقی می‌شود، برای تعداد قابل توجهی از افراد و حداقل از جنبه ورود به بازار کار و کسب درآمد عایدی مثبتی نداشته است. با این حال و در پی افزایش سهم جمعیتی افراد دارای تحصیلات دانشگاهی، در تابستان سال ۱۴۰۱، سهم این افراد از کل شاغلان با افزایش ۰/۹ واحد درصدی نسبت به دوره مشابه سال قبل به ۲۶/۵ درصد بالغ شده است.

علاوه بر این، در تابستان سال ۱۴۰۱ نسبت به دوره مشابه سال قبل، در مجموع ۷۲۶/۰ هزار نفر به جمعیت در سن کار افزوده شده است که سهم مردان و زنان از این مقدار به ترتیب ۴۸/۹ درصد (۳۵۴/۹ هزار نفر) و ۵۱/۱ درصد (۳۷۱/۱ هزار نفر) بوده است. با وجود این افزایش قابل توجه جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر در تابستان سال ۱۴۰۱ نسبت به فصل مشابه سال قبل از آن، تنها ۲۱۱/۱ هزار نفر (معادل ۲۹/۱ درصد از کل جمعیت اضافه‌شده ۱۵ ساله و بیشتر) به جمعیت فعال پیوسته‌اند که ۱۰۰/۱ هزار نفر آنها مرد و مابقی زن بوده‌اند. یکی از دلایل این امر، ناامیدی بخشی از این افراد از یافتن شغل مناسب بوده است. بر این اساس، در فصل تابستان تنها ۴۱/۰ درصد از جمعیت در سن کار کشور فعال بوده‌اند که این موضوع منجر به کاهش ۰/۱ واحد درصدی نرخ مشارکت در مقایسه با فصل مشابه سال گذشته شده است. این نرخ برای زنان تنها ۱۳/۷ درصد بوده و از همین جمعیت اندک ۴/۴ میلیون نفری زنان مایل به کار نیز تنها ۳/۶ میلیون نفر موفق به پیدا کردن شغل شده‌اند. در سال‌های اخیر به طور مستمر بر جمعیت زنان در سن کار افزوده شده و از جمعیت زنان فعال کاسته شده بود، به طوری که در بهار سال ۱۳۹۷ حدود ۵/۶ میلیون نفر از زنان کشورمان توان و تمایل به انجام کار داشتند، در حالی که این رقم در زمستان سال ۱۴۰۰ به ۴/۱ میلیون نفر تنزل یافته بود. اما در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ روند جمعیت زنان فعال در بازار کار صعودی شده و به حدود ۴/۴ میلیون نفر رسیده است. از حدود ۲۳/۴ میلیون نفر شاغل در این فصل، ۵۰/۴ درصد از آن‌ها در بخش خدمات، ۳۳/۸ درصد در بخش صنعت و مابقی (۱۵/۸ درصد) در بخش کشاورزی مشغول بوده‌اند. اشتغال بخشی از این جمعیت به اصطلاح ناقص بوده است، به این معنی که به دلایل اقتصادی نظیر افت تولید یا مانند آن، کمتر از ۴۴ ساعت در هفته کار کرده‌اند، در حالی که خواهان و آماده انجام کار بیشتر بوده‌اند، به گونه‌ای که در تابستان ۱۴۰۱ حدود ۲/۲ میلیون نفر معادل ۹/۲ درصد از جمعیت شاغل، دارای اشتغال ناقص بوده‌اند که ۰/۳ واحد درصد نسبت به تابستان سال ۱۴۰۰ کاهش یافته است. جدول ۵ برخی شاخص‌های مهم بازار کار کشور را در تابستان ۱۴۰۱ با فصل مشابه سال ۱۴۰۰ مقایسه می‌کند.

بر اساس جدیدترین گزارش مرکز آمار ایران از بازار نیروی کار در تابستان ۱۴۰۱، نرخ بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر با کاهش ۰/۷ واحد درصدی و ۰/۳ واحد درصدی، به ترتیب نسبت به فصل مشابه سال ۱۴۰۰ و فصل بهار سال ۱۴۰۱، به ۸/۹ درصد رسیده است. علاوه بر این، سهم اشتغال ناقص (کار کمتر از ۴۴ ساعت در هفته) رقم ۹/۲ درصد را در این فصل ثبت کرده است که نسبت به فصل مشابه سال گذشته کاهش ۰/۳ واحد درصدی را نشان می‌دهد. همچنین سایر شاخص‌های بازار کار مثل نسبت اشتغال و نرخ بیکاری فارغ‌التحصیلان آموزش عالی برای اولین بار در سال‌های اخیر بهبود نشان می‌دهند، اگر چه مشارکت اقتصادی کاهش ۰/۱ واحد درصدی را نسبت به تابستان سال ۱۴۰۰ ثبت کرده است.

در تابستان ۱۴۰۱ نرخ بیکاری برای مردان ۷/۳ درصد و برای زنان ۱۷/۲ درصد گزارش شده است. به این ترتیب نسبت به فصل مشابه سال قبل نرخ بیکاری مردان ۰/۸ واحد درصد و نرخ بیکاری زنان ۰/۵ واحد درصد کاهش داشته است. در واقع در این مدت حدود ۳۷۳/۷ هزار نفر به جمعیت شاغلین اضافه شده و نرخ بیکاری با کاهش ۰/۷ واحد درصدی از ۹/۶ درصد در تابستان سال ۱۴۰۰ به ۸/۹ درصد در تابستان سال جاری رسیده است. از کل تعداد شاغلین اضافه‌شده در تابستان سال ۱۴۰۱ نسبت به فصل مشابه سال ۱۴۰۰، ۲۵۹/۸ هزار نفر مرد و ۱۱۳/۹ هزار نفر زن بوده‌اند. به این ترتیب نسبت اشتغال در میان مردان و زنان در سن کار به ترتیب با بهبود ۰/۱ واحد درصدی و ۰/۲ واحد درصدی نسبت به فصل مشابه سال ۱۴۰۰، به ۶۳/۴ درصد و ۱۱/۳ درصد رسیده است. در مجموع نسبت اشتغال (نسبت تعداد افراد شاغل به کل جمعیت در سن کار) با افزایش ۰/۱ واحد درصدی نسبت به تابستان ۱۴۰۰ به ۳۷/۳ درصد بالغ شده است. افزون بر این، از جمعیت ۲/۳ میلیون نفری بیکاران کشور در تابستان سال جاری، ۱/۶ میلیون نفر جوانان ۱۸ تا ۳۵ ساله بوده‌اند و نرخ بیکاری برای این بازه سنی ۱۶/۲ درصد محاسبه شده است که نسبت به تابستان سال ۱۴۰۰ با کاهش ۱/۴ واحد درصدی مواجه شده است. همچنین ۹۵۵/۴ هزار نفر دارای تحصیلات عالی در این فصل بیکار بوده‌اند که حاکی از نرخ بیکاری ۱۳/۲ درصدی برای این گروه است. این رقم برای مردان و زنان تحصیل کرده به ترتیب برابر ۸/۸ درصد و ۲۳/۲ درصد بوده که نسبت به تابستان سال ۱۴۰۰ کاهش ۰/۹ واحد درصدی و ۱/۸ واحد درصدی را تجربه کرده است. در تابستان ۱۴۰۱ سهم بیکاری افراد دارای تحصیلات دانشگاهی از کل بیکاری کشور به حدود ۴۰/۹ درصد رسیده است که نسبت به تابستان سال ۱۴۰۰ افزایش حدود ۰/۳ واحد درصدی داشته است. از ۹۵۵/۴ هزار نفر دارای تحصیلات عالی بیکار در فصل تابستان سال ۱۴۰۱، ۴۶/۲ درصد را مردان و ۵۳/۸ درصد را زنان تشکیل می‌دهند. بالاتر بودن آمار بیکاری در بین جمعیت فارغ‌التحصیل دانشگاهی در مقایسه با متوسط کل جمعیت نشان می‌دهد که ادامه تحصیل در مقاطع تکمیلی نه تنها ورود به بازار

جدول ۵- شاخص‌های اصلی بازار کار ایران به تفکیک جنسیت برای جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر

تابستان ۱۴۰۱		تابستان ۱۴۰۰					
زن	مرد	کل	زن	مرد	کل		
۱۳/۷	۶۸/۴	۴۱/۰	۱۳/۵	۶۸/۸	۴۱/۱	نرخ (درصد)	مشارکت اقتصادی جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر
۴/۴	۲۱/۸	۲۶/۱	۴/۲	۲۱/۷	۲۵/۹	تعداد (میلیون نفر)	
۱۱/۳	۶۳/۴	۳۷/۳	۱۱/۱	۶۳/۳	۳۷/۲	نسبت (درصد)	اشتغال جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر
۳/۶	۲۰/۲	۲۳/۸	۳/۵	۱۹/۹	۲۳/۴	تعداد (میلیون نفر)	
۱۷/۲	۷/۳	۸/۹	۱۷/۷	۸/۱	۹/۶	نرخ (درصد)	بیکاری جمعیت ۱۵ ساله و بیشتر
۰/۷	۱/۶	۲/۳	۰/۸	۱/۷	۲/۵	تعداد (میلیون نفر)	
۲۹/۳	۱۳/۱	۱۶/۲	۳۱/۰	۱۴/۶	۱۷/۶	نرخ (درصد)	بیکاری جوانان ۱۸ تا ۳۵ ساله
۰/۶	۱/۱	۱/۶	۰/۶	۱/۲	۱/۸	تعداد (میلیون نفر)	
۲۳/۲	۸/۸	۱۳/۲	۲۵/۰	۹/۷	۱۴/۴	نرخ (درصد)	بیکاری فارغ‌التحصیلان آموزش عالی
۰/۵	۰/۴	۱/۰	۰/۵	۰/۵	۱/۰	تعداد (میلیون نفر)	
۴/۶	۱۰/۰	۹/۲	۴/۲	۱۰/۴	۹/۵	سهم جمعیت دارای اشتغال ناقص زمانی (درصد)	

مأخذ: مرکز آمار ایران، چکیده نتایج طرح آمارگیری نیروی کار در تابستان ۱۴۰۱

۳. وضعیت مالی و بودجه دولت

در وهله دوم مدیون رشد قیمت‌های جهانی نفت بوده است. علاوه بر این، تملک دارایی‌های سرمایه‌ای (هزینه‌های عمرانی) با عملکرد ۳۶۶/۷ هزار میلیارد ریالی، تحقق ۲۷/۷ درصدی نسبت به قانون بودجه در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ داشته است. این در حالی است که هزینه‌های عمرانی در نیمه نخست سال ۱۴۰۰ با عملکرد ۶۶۶/۴ هزار میلیارد ریالی، تحقق ۷۵/۶ درصدی را نسبت به رقم مصوب شش ماهه آن سال داشتند. به عبارت دیگر، با وجود رقم کمتر واگذاری داری‌هایی سرمایه‌ای (عمدتاً درآمدهای نفتی) در نیمه نخست سال ۱۴۰۰، دولت برای تحقق نسبتاً قابل قبول تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در آن دوره دست به انتشار گسترده اسناد خزانه اسلامی و تخصیص به پیمانکاران زد. اما در نیمه نخست سال جاری با وجود رشد خیره‌کننده درآمدهای نفتی، خبری از افزایش سرمایه‌گذاری دولتی در پروژه‌های عمرانی نیست. یکی از مهمترین دلایل این امر، برآورد بیش از واقع درآمدهای نفتی و سایر درآمدهای دولت در قانون بودجه سال جاری است. با توجه به عدم تحقق حدود ۲۷ درصدی منابع عمومی دولت در نیمه نخست سال ۱۴۰۱، دولت برای کنترل مخارج خود دست به کاهش تخصیص اعتبارات عمرانی زده است. بر این اساس، تراز سرمایه‌ای (خالص واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای) ملازاد ۱۰۰۴۴/۲ هزار میلیارد ریالی را تجربه کرده که عمدتاً به مصرف هزینه‌های جاری دولت رسیده است. با وجود این که در سال‌های اخیر خالص واگذاری دارایی‌های مالی نقش کلیدی را در تأمین بخشی از ناترازی بودجه داشته، اما در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ با کسری ۹۳/۰ هزار میلیارد ریالی روبرو شده است. انتشار اوراق بدهی دولتی اگرچه در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ حتی ۲۰ درصد بیشتر از رقم مصوب بوده، اما عدم اخذ مجوز رهبری جهت استقرار ۲۰ واحد درصدی از سهم صندوق توسعه ملی در فروش نفت (زیرمجموعه واگذاری دارایی‌های مالی) و همچنین تحقق ناچیز ۰/۱ درصدی واگذاری شرکت‌های دولتی نسبت به رقم مصوب قانون بودجه در نیمه نخست سال ۱۴۰۱، در کنار روند افزایشی تملک دارایی‌های مالی به واسطه انتشار گسترده اوراق بدهی دولتی در سال‌های گذشته، منجر به بروز کسری مذکور شده‌اند. جدول ۶ وضعیت عملکرد مالی دولت در شش ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۱ را به تصویر می‌کشد.

در هنگام تهیه این گزارش هیچ اطلاعات رسمی از صورت وضعیت عملکرد منابع و مصارف عمومی بودجه در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ منتشر نشده و آمار و اطلاعات استفاده‌شده به استناد انعکاس آمار در برخی از منابع غیررسمی است. طبق گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس، کل منابع و مصارف عمومی دولت در نیمه اول سال ۱۴۰۱ به ترتیب برابر با ۵,۱۸۵/۵ هزار میلیارد ریال و ۵,۲۴۰/۰ هزار میلیارد ریال بوده است. نسبت عملکرد منابع عمومی به رقم مصوب شش ماهه قانون بودجه در سال ۱۴۰۱ معادل ۷۳/۰ درصد و نسبت عملکرد مصارف عمومی برابر با ۷۳/۸ درصد است. اختلاف ۰/۸ واحد درصدی تحقق منابع و مصارف عمومی در نیمه اول سال ۱۴۰۱ منجر به کسری تراز شکلی به مبلغ ۵۴/۵ هزار میلیارد ریال شده است. به نظر می‌رسد این کسری با استفاده از ظرفیت ماده ۱۲۵ قانون محاسبات عمومی، از حساب شرکت‌های دولتی نزد خزانه پوشش داده شده و طبیعتاً تا پایان سال باید به شرکت‌های دولتی عودت داده شود.

در نیمه نخست سال جاری، درآمدهای عمومی (درآمدهای مالیاتی و گمرکی و سایر درآمدهای دولت) حدود ۳,۱۳۰/۸ هزار میلیارد ریال بوده که نشان‌دهنده تحقق ۸۷/۸ درصدی نسبت به مصوب شش ماهه قانون بودجه ۱۴۰۱ است. با توجه به هزینه‌های جاری ۴,۱۳۶/۶ هزار میلیارد ریالی دولت در همین مدت (تحقق ۸۱/۳ درصدی نسبت به مصوب شش ماهه قانون بودجه ۱۴۰۱)، کسری تراز عملیاتی در این دوره به ۱,۰۰۵/۸ هزار میلیارد ریال بالغ شده است. در عین حال، واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای با رشد ۴۳۱/۷ درصدی، از ۲۶۵/۴ هزار میلیارد ریال در نیمه نخست سال ۱۴۰۰ به ۱,۴۱۰/۹ هزار میلیارد ریال در نیمه ابتدایی سال جاری رسیده و عملکرد ۵۳/۵ درصدی نسبت به رقم مصوب قانون بودجه در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ داشته است. با توجه به این که حجم صادرات نفتی کشور در این مدت تفاوت چندانی با نیمه نخست سال ۱۴۰۰ نداشته و سهم دولت از صادرات نفتی کشور نیز ۲ واحد درصد کمتر از سال گذشته بوده، این رشد خیره‌کننده درآمدهای نفتی در وهله اول مدیون کاهش قابل توجه تخصیص ارز با نرخ رسمی و محاسبه درآمدهای نفتی دولت با نرخ سامانه معاملات الکترونیکی ارز (متوسط وزنی نرخ اسکانس و حواله)، و

جدول ۶- عملکرد مالی دولت در شش ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۱ (هزار میلیارد ریال-درصد)

سهم اجزا از عملکرد منابع و مصارف عمومی در نیمه نخست ۱۴۰۱	نسبت عملکرد به مصوب شش ماهه ۱۴۰۱	رشد عملکرد شش ماهه ۱۴۰۱ به عملکرد شش ماهه ۱۴۰۰	عملکرد شش ماهه ۱۴۰۱	عملکرد شش ماهه ۱۴۰۰	مصوب شش دوازدهم ۱۴۰۱	قانون بودجه سال ۱۴۰۱	
۶۰/۴	۸۷/۸	۶۰/۴	۳,۱۳۰/۸	۱,۹۵۱/۳	۳,۵۶۵/۱	۶,۹۹۶/۰	درآمدهای عمومی
۴۷/۸	۸۶/۷	۶۸/۹	۲,۴۸۱/۲	۱,۴۶۹/۲	۲,۸۶۲/۳	۵,۶۱۷/۰	مالیاتی و گمرکی
۱۲/۵	۹۲/۴	۳۴/۷	۶۴۹/۶	۴۸۲/۲	۷۰۲/۷	۱,۳۷۹/۰	سایر درآمدها
۷۸/۹	۸۱/۳	۲۷/۴	۴,۱۳۶/۶	۳,۲۴۵/۹	۵,۰۹۰/۸	۹,۹۹۰/۱	اعتبارات هزینه‌ای
-	-	-۲۲/۳	-۱,۰۰۵/۸	-۱,۲۹۴/۶	-۱,۵۲۵/۸	-۲,۹۹۴/۱	تراز عملیاتی
۲۷/۲	۵۳/۵	۴۳۱/۷	۱,۴۱۰/۹	۲۶۵/۴	۲,۶۳۷/۹	۵,۱۷۶/۵	واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای
۲۷/۲	۵۶/۳	۴۴۵/۲	۱,۴۱۰/۰	۲۵۸/۶	۲,۵۰۲/۳	۴,۹۱۰/۵	درآمد حاصل از نفت و فرآورده‌های نفتی
۰/۰	۰/۷	-۸۶/۸	۰/۹	۶/۸	۱۳۵/۶	۲۶۶/۰	فروش و واگذاری اموال منقول و غیرمنقول و طرح‌های عمرانی ^۱
۷/۰	۲۷/۷	-۴۵/۰	۳۶۶/۷	۶۶۶/۴	۱,۳۲۴/۲	۲,۵۹۸/۷	تملك دارایی‌های سرمایه‌ای
-	-	-	۱,۰۴۴/۲	-۴۰۱/۱	۱,۳۱۳/۶	۲,۵۷۷/۸	خالص واگذاری دارایی‌های سرمایه‌ای
۱۲/۴	۷۱/۵	-۵۳/۸	۶۴۳/۷	۱,۳۹۴/۰	۹۰۰/۱	۱,۷۶۶/۴	واگذاری دارایی‌های مالی
۱۲/۱	۱۲۰/۰	-۴۴/۷	۶۳۰/۰	۱,۱۴۰/۰	۵۲۴/۹	۱,۰۳۰/۰	فروش و واگذاری اوراق مالی اسلامی
۰/۰	۰/۱	-۹۶/۹	۰/۳	۸/۷	۳۶۱/۸	۷۱۰/۰	واگذاری شرکت‌های دولتی
۰/۳	۱۰۰/۰	-۶/۴	۱۳/۵	۱۴/۴	۱۳/۵	۲۶/۴	دریافت اصل وام‌ها، استفاده از تسهیلات خارجی و برگشتی‌های سال‌های قبل ^۱
-	-	-	۰/۰	۲۳۰/۹	۰/۰	۰/۰	استفاده از صندوق توسعه ملی
۱۴/۱	۱۰۷/۱	۲۰۹/۸	۷۳۶/۷	۲۳۷/۸	۶۸۸/۰	۱,۳۵۰/۱	تملك دارایی‌های مالی
-	-	-	-۹۳/۰	۱,۱۵۶/۲	۲۱۲/۲	۴۱۶/۳	خالص واگذاری دارایی‌های مالی
۱۰۰/۰	۷۳/۰	۴۳/۶	۵,۱۸۵/۵	۳,۶۱۰/۷	۷,۱۰۳/۱	۱۳,۹۳۸/۸	کل منابع
۱۰۰/۰	۷۳/۸	۲۶/۳	۵,۲۴۰/۰	۴,۱۵۰/۱	۷,۱۰۳/۱	۱۳,۹۳۸/۸	کل مصارف
-	-	-۸۹/۹	-۵۴/۵	-۵۳۹/۴	۰/۰	۰/۰	تراز شکلی بودجه

ماخذ: قانون بودجه سال ۱۴۰۱؛ گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، راهبرد اصلاح بودجه‌ریزی و محورهای تحولی پیشنهادی در آستانه تقدیم لایحه بودجه ۱۴۰۲؛ خبرگزاری فارس، دحل و خرج دولت در نیمه نخست سال ۱۴۰۰ چگونه گذشت؟؛ محاسبات تحقیق

۱. با توجه به عدم دسترسی به داده‌های عملکرد شش‌ماهه نخست سال ۱۴۰۱ برای این ردیف، رقم مربوطه بر اساس داده‌های چهار ماهه نخست این سال برآورد شده است.

۲. با توجه به عدم دسترسی به داده‌های عملکرد شش‌ماهه نخست سال ۱۴۰۱ برای این ردیف، رقم مربوطه منطبق با رقم مصوب شش ماهه نخست این سال در نظر گرفته شده است.

بازار سرمایه در نیمه نخست سال جاری است، به گونه‌ای که در این مدت مالیات بر نقل و انتقال سهام با درصد تحقق ۵۶/۵ درصدی نسبت به مصوب نیمه نخست سال ۱۴۰۱، حدود ۲۹/۷ هزار میلیارد ریال عملکرد داشته است. افزون بر این، مالیات‌های غیرمستقیم در نیمه ابتدایی سال ۱۴۰۱ حدود ۶۱/۸ درصد محقق شده و با رشد ۶۶/۱ درصدی نسبت به دوره مشابه سال ۱۴۰۰، به ۹۹۶/۳ هزار میلیارد ریال رسیده است. معادل ۸۲/۳ درصد این رقم را مالیات بر کالاها و خدمات و ۱۷/۷ درصد آن را مالیات بر واردات تشکیل می‌دهد. مالیات بر کالاها و خدمات در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ با رشد ۵۹/۰ درصدی نسبت به نیمه ابتدایی سال ۱۴۰۰ و سهم قابل توجه ۳۳/۱ درصدی از کل درآمدهای مالیاتی در نیمه نخست سال جاری، به ۸۲۰/۳ هزار میلیارد ریال بالغ شده که تحقق ۷۷/۰ درصدی را در این مدت نشان می‌دهد. در این میان مالیات بر ارزش افزوده که سهم ۷۰/۹ درصدی از عملکرد شش ماهه مالیات بر کالا و خدمات در سال جاری دارد، تحقق ۷۶/۴ درصدی را نسبت به مصوب شش ماهه قانون بودجه سال ۱۴۰۱ ثبت کرده است. از طرفی، اگر چه مالیات بر واردات در نیمه ابتدایی سال جاری و به لطف افزایش نرخ ارز مبنای محاسبه حقوق ورودی، رشد ۱۰۹/۵ درصدی را نسبت به دوره مشابه سال گذشته داشته، نسبت عملکرد به مصوب ناچیز ۳۲/۲ درصدی را ثبت کرده که در میان اقلام اصلی درآمدهای مالیاتی، کمترین نسبت تحقق محسوب می‌شود. جدول ۷ عملکرد درآمدهای مالیاتی را در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ به تصویر می‌کشد.

در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ کل درآمدهای مالیاتی برابر با ۵,۶۱۷/۰ هزار میلیارد ریال برآورد شد که ۵۶/۳ درصد آن را مالیات غیرمستقیم (مالیات بر کالاها و خدمات و مالیات بر واردات) و ۴۳/۷ درصد را مالیات مستقیم (مالیات بر اشخاص حقوقی، مالیات بر درآمدها و مالیات بر ثروت) تشکیل می‌دهد. به این ترتیب برای شش ماهه نخست سال ۱۴۰۱ کل درآمد مالیاتی حدود ۲,۸۶۲/۳ هزار میلیارد ریال در قانون بودجه در نظر گرفته شد. اطلاعات منتشر شده از سوی سازمان امور مالیاتی و مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی حکایت از تحقق ۸۶/۷ درصدی کل درآمدهای مالیاتی نسبت به رقم مصوب شش ماهه قانون بودجه ۱۴۰۱ دارد. در این مدت مالیات‌های مستقیم نسبت عملکرد به مصوب ۱۱۸/۸ درصدی را ثبت کرده است. در زیرمجموعه مالیات‌های مستقیم، مالیات بر اشخاص حقوقی بالاترین نسبت عملکرد به مصوب شش ماهه (۱۴۶/۱ درصد) را تجربه کرده است. در این میان، مالیات بر اشخاص حقوقی غیردولتی که سهم ۸۳/۹ درصدی از کل درآمد مالیات بر اشخاص حقوقی در قانون بودجه ۱۴۰۱ و عملکرد نیمه نخست این سال دارد، درصد تحقق ۱۴۶/۲ درصدی داشته است. از طرفی، مالیات نهادها و بنیادهای انقلاب اسلامی در زیرمجموعه مالیات بر اشخاص حقوقی در این مدت کمترین درصد تحقق (۱۱/۷ درصد) را نسبت به مصوب شش ماهه سال جاری ثبت کرده است. علاوه بر این، مالیات بر ثروت با نسبت عملکرد به مصوب ۶۰/۴ درصدی، پایین‌ترین عملکرد را در میان اجزای اصلی مالیات‌های مستقیم داشته است. این نسبت پایین عمدتاً ناشی از عملکرد ضعیف

جدول ۷- عملکرد درآمدهای مالیاتی در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ (هزار میلیارد ریال-درصد)

سهم اجزا از عملکرد کل درآمد مالیاتی در شش ماهه ۱۴۰۱	نسبت عملکرد به مصوب شش ماهه ۱۴۰۱	رشد عملکرد شش ماهه ۱۴۰۱ به عملکرد شش ماهه ۱۴۰۰	عملکرد شش ماهه ۱۴۰۱	عملکرد شش ماهه ۱۴۰۰	مصوب شش دوازدهم ۱۴۰۱	قانون بودجه سال ۱۴۰۱	درآمدهای عمومی مالیات مستقیم
۱۰۰/۰	۸۶/۷	۶۸/۹	۲,۴۸۱/۲	۱,۴۶۹/۲	۲,۸۶۲/۳	۵,۶۱۷/۰	
۵۹/۸	۱۱۸/۸	۷۰/۸	۱,۴۸۴/۹	۸۶۹/۳	۱,۲۵۰/۳	۲,۴۵۳/۵	
۴۰/۱	۱۴۶/۱	۱۱۷/۱	۹۹۴/۹	۴۵۸/۲	۶۸۱/۰	۱,۳۳۶/۳	مالیات اشخاص حقوقی
۱۶/۳	۹۴/۵	۱۶/۷	۴۰۵/۴	۳۴۷/۴	۴۲۹/۱	۸۴۲/۱	مالیات بر درآمد
۳/۴	۶۰/۴	۳۳/۱	۸۴/۷	۶۳/۶	۱۴۰/۲	۲۷۵/۲	مالیات بر ثروت
۴۰/۲	۶۱/۸	۶۶/۱	۹۹۶/۳	۵۹۹/۹	۱,۶۱۲/۰	۳,۱۶۳/۴	مالیات غیرمستقیم
۳۳/۱	۷۷/۰	۵۹/۰	۸۲۰/۳	۵۱۵/۹	۱,۰۶۵/۸	۲,۰۹۱/۴	مالیات بر کالاها و خدمات
۷/۱	۳۲/۲	۱۰۹/۵	۱۷۶/۰	۸۴/۰	۵۴۶/۳	۱,۰۷۲/۰	مالیات بر واردات

مأخذ: قانون بودجه سال ۱۴۰۱؛ سازمان امور مالیاتی؛ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی، راهبرد اصلاح بودجه‌ریزی و محورهای تحولی پیشنهادی در آستانه تقدیم لایحه بودجه ۱۴۰۲؛ خبرگزاری فارس، جزئیات تحقق ۱۰۲ درصدی درآمدهای مالیاتی ۶ ماهه سال ۱۴۰۰

امور اقتصادی و دارایی به عنوان عامل اصلی تصمیم‌گیرنده، با ۱۷۳/۸ هزار میلیارد ریال آن موافقت کرد. علاوه بر این، ۳۲۹/۰ هزار میلیارد ریال از اوراق بدهی دولتی موضوع حراج، در نهایت در بازار سرمایه (سامانه مظنه‌گیری سازمان بورس و اوراق بهادار و فرآیند پذیرهنویسی بدون متعهد پذیرهنویسی) به فروش رسید. بر این اساس، در نیمه نخست سال ۱۴۰۱، کل اوراق بدهی دولتی معامله‌شده در فرآیند حراج معادل ۴۰۰/۸ هزار میلیارد ریال بود.

این رقم در شش ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۰ معادل ۴۰۲/۵ هزار میلیارد ریال بود که ۰/۴ درصد بیشتر از نیمه نخست سال ۱۴۰۱ است. جدول ۸ وضعیت عرضه، تقاضا و معاملات ثبت‌شده اوراق بدهی دولتی را در فرآیند حراج در نیمه نخست سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ نشان می‌دهد.

انتشار اوراق بدهی دولتی در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ با کاهش ۲۲/۳ درصدی نسبت به قانون بودجه سال ۱۴۰۰ در سطح ۱,۰۳۰/۰ هزار میلیارد ریال تصویب شد.

بر این اساس، بانک مرکزی با همکاری وزارت امور اقتصادی و دارایی همچون سال‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ از خردادماه سال ۱۴۰۱ شروع به برگزاری حراج هفتگی اوراق بدهی دولتی در بازار بین بانکی (بازار پول) و بازار سرمایه کرد.

این بانک تا انتهای شهریورماه سال جاری در ۱۸ مرحله حراج، حدود ۱,۷۴۱/۱ هزار میلیارد ریال اوراق مرابحه بدهی دولتی با نماد «اراد» عرضه کرد که با تقاضای ۲۴۴/۸ هزار میلیارد ریالی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی در این مکانیزم مواجه شد و نهایتاً وزارت

جدول ۸- صورت وضعیت حراج اوراق بدهی نقدی دولت در بازار پول و سرمایه در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ (هزار میلیارد ریال-درصد)

ماه	۱۴۰۰			۱۴۰۱			رشد نقطه‌به‌نقطه	رشد نقطه‌به‌نقطه	رشد نقطه‌به‌نقطه
	میزان عرضه اولیه	میزان تقاضای بانک‌ها در حراج	میزان معاملات حراج در بازار پول	میزان عرضه اولیه	میزان تقاضای بانک‌ها در حراج	میزان معاملات حراج در بازار پول و سرمایه			
خرداد	۹۳۶/۵	۱۷/۵	۱۶/۱	۵۹۲/۸	۱۲۱/۱	۵۴/۰	۷۷/۲	۲۳۶/۰	۶۷۹/۸
تیر	۸۴۴/۱	۲۱/۵	۲۱/۵	۴۹۶/۲	۱۹/۵	۱۹/۵	۵۴/۸	-۹/۳	۲,۴۷۰/۴
مرداد	۷۲۲/۱	۳۶/۳	۳۶/۳	۳۳۷/۳	۴۰/۷	۴۰/۷	۳۳/۹	۱۲/۲	-۵۵/۷
شهریور	۶۲۱/۹	۶۳/۱	۶۳/۱	۳۱۴/۸	۶۳/۵	۵۹/۶	۶۱/۱	-۵/۵	-۶۵/۵
جمع (نیمه نخست)	۳,۱۲۴/۶	۱۳۸/۳	۱۳۶/۹	۱,۷۴۱/۱	۲۴۴/۸	۱۷۳/۸	۲۲۷/۰	۲۶/۹	-۱۴/۵

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش هفتگی حراج اوراق بدهی دولت

امسال به ۵۰۲/۸ هزار میلیارد ریال (۱۶/۳ درصد بیشتر از مدت مشابه سال قبل) بالغ شود.

افزون بر این، حدود ۳۵۰/۰ هزار میلیارد ریال اسناد خزانه اسلامی در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ منتشر شد که نسبت به نیمه نخست سال ۱۴۰۰ کاهش ۵۶/۸ درصدی را نشان می‌دهد.

به این ترتیب مجموع اوراق بدهی دولتی منتشرشده در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ معادل ۸۵۲/۸ هزار میلیارد ریال بوده است و از آنجا که این اوراق با کسر از قیمت اسمی به فروش می‌رسد، تأمین مالی

جدای از فرآیند حراج، دولت به دو شیوه دیگر دست به انتشار اوراق بدهی می‌زند: یکی پذیرهنویسی اوراق مرابحه همراه با متعهد پذیرهنویسی در بازار سرمایه (اینجا هم نماد اوراق مربوطه اراد است) و دیگری ارایه اسناد خزانه اسلامی به پیمانکاران طلبکار از دولت با نماد «اخزا».

در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ و طی فرآیند پذیرهنویسی همراه با متعهد، ۱۰۲/۰ هزار میلیارد ریال اوراق مرابحه به فروش رسید تا به همراه فرآیند حراج، کل اوراق مرابحه به فروش رسیده دولت در نیمه نخست

است. اگر تحقق منابع حاصل از درآمدهای ارزی سهم صندوق توسعه ملی در سال جاری را معادل ۶۰ درصد (بر اساس تحقق ۶۰ درصدی منابع حاصل از صادرات نفت و فرآورده‌های نفتی طبق گزارش مرکز پژوهش‌های مجلس) لحاظ کنیم، برداشت ۱۰/۰ واحد درصدی از سهم صندوق توسعه ملی حدود ۵۴۱/۷ هزار میلیارد ریال منابع برای دولت ایجاد خواهد کرد. از طرفی در پیش‌بینی مرکز پژوهش‌های مجلس، منابع حاصل از واگذاری شرکت‌های دولتی در سال ۱۴۰۱ حدود ۳۰۰/۰ هزار میلیارد ریال برآورد شده است که نسبت عملکرد به مصوب قانونی آن حدود ۴۲/۰ درصد برآورد شده است. این در حالی است که به گواه گزارش سازمان خصوصی‌سازی از عملکرد واگذاری شرکت‌های دولتی در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۱، تحقق این ردیف بودجه‌ای در حدود ۶۱/۶ درصد (نسبت به مصوب نه ماهه) بوده است. تحقق نسبتاً قابل قبول واگذاری شرکت‌های دولتی در این مدت به فروش بلوکی ۱۲ درصد سهام شرکت صنایع پتروشیمی خلیج فارس برمی‌گردد که بنا به اظهارات مدیر کل خزانه وزارت امور اقتصادی و دارایی، فروش به صورت اقساطی انجام پذیرفته است و ۳۲۵/۰ هزار میلیارد ریال به خزانه بابت قسط اول از سوی خریدار واریز شده است. این پرداخت در ماه نهم سال انجام پذیرفته و تا پیش از آن واگذاری شرکت‌های دولتی تحقق چندانی نداشته و تنها حدود ۰/۷ درصد این ردیف بودجه‌ای بوده است. بر این اساس، احتمالاً کل منابع ایجاد شده در طول سال ۱۴۰۱ از این محل از ۳۳۰/۰ هزار میلیارد ریال فراتر نرود که حکایت از تحقق ۴۶/۲ درصدی در طول کل سال ۱۴۰۱ دارد. علاوه بر این، در گزارش مذکور، پیش‌بینی مصارف عمومی بودجه بر اساس تخصیص ۱۰۰ درصدی لحاظ شده است. این در حالی است که در سال‌های اخیر مصارف عمومی همواره تحقق کامل نداشته است. اگر رشد هزینه‌های جاری در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۱ را به کل سال تعمیم دهیم، هزینه‌های جاری در مجموع سال ۱۴۰۱ به حدود ۹۳۱۰ هزار میلیارد ریال بالغ خواهد شد. به این رقم باید حدود ۶۲۰ هزار میلیارد ریال بار مالی ناشی از ترمیم حقوق‌ها افزوده شود. همچنین با تعمیم رشد تملک دارایی‌های سرمایه‌ای در شش ماهه نخست به کل سال ۱۴۰۱، برآورد می‌شود که هزینه‌های عمرانی در سال ۱۴۰۱ حدود ۷۶۷ هزار میلیارد ریال باشد. عملکرد شش ماهه نخست تملک دارایی‌های مالی نیز نشان می‌دهد که احتمالاً کل رقم پیش‌بینی شده برای این منظور در قانون بودجه سال ۱۴۰۱ تحقق خواهد یافت. بنابراین و با این فروض، احتمالاً تحقق مصارف عمومی دولت حدود ۱۳/۶ درصد کمتر از قانون بودجه سال ۱۴۰۱ خواهد بود. شایان ذکر است که فروش و واگذاری اوراق مالی اسلامی به عنوان پسماند منابع و مصارف عمومی لحاظ شده است. بدین ترتیب، انتشار اوراق مالی اسلامی با رشد ۶۹/۶ درصدی نسبت به قانون بودجه سال جاری، حدود ۱،۷۴۷/۴ هزار میلیارد ریال برآورد شده است. جدول ۹ پیش‌بینی مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی از وضعیت منابع و مصارف عمومی در سال ۱۴۰۱ و همچنین تعدیل آن بر اساس محاسبات تحقیق را به تصویر می‌کشد.

کسری بودجه به این شیوه تنها ۶۳۰/۰ هزار میلیارد ریال بوده است. از نیمه دوم مردادماه سال ۱۴۰۰ به این سو، معاملات بازار اوراق بدهی (مجموع بازار اولیه و ثانویه) به تفکیک فعالان اصلی این بازار (دولت، بانک مرکزی، بانک‌ها، صندوق‌ها و سایر) توسط شرکت فرابورس منتشر می‌شود. بر این اساس، از نیمه دوم مردادماه ۱۴۰۰ تا انتهای شهریورماه ۱۴۰۱، انباشت خالص خرید اوراق بدهی دولتی از سوی بانک مرکزی و صندوق‌ها به ترتیب حدود ۷۱۱/۹ هزار میلیارد ریال و ۸۳۱/۳ هزار میلیارد ریال گزارش شده است. باید توجه داشت که خرید اوراق بدهی دولتی از سوی بانک مرکزی در عرضه اولیه ممنوع است و رقم ذکر شده برای خالص خرید بانک مرکزی صرفاً مربوط به بازار ثانویه است. بر اساس گزارش بانک مرکزی، بازخرید اوراق بدهی دولتی در بازار ثانویه توسط بانک مرکزی در یک سال منتهی به شهریورماه ۱۴۰۱، سهم ۱۲/۵ واحد درصدی از رشد ۳۳/۱ درصدی پایه پولی داشته است. بانک‌ها نیز که از نیمه دوم مردادماه تا انتهای اسفندماه ۱۴۰۰ بیشتر به عنوان فروشنده اوراق بدهی در بازار ثانویه فعالیت داشتند (انباشت خالص خرید منفی ۵۵۶/۳ هزار میلیارد ریالی در بازارهای اولیه و ثانویه)، در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ عمدتاً در نقش خریدار ظاهر شده و حدود ۶۹۱/۵ هزار میلیارد ریال اوراق بدهی دولتی به صورت خالص از بازارهای اولیه و ثانویه خریداری کردند. بر این اساس، انباشت خالص خرید اوراق بدهی دولتی توسط بانک‌ها از نیمه دوم مردادماه ۱۴۰۰ تا انتهای شهریورماه ۱۴۰۱ حدود ۱۳۵/۲ هزار میلیارد ریال بوده است.

شایان ذکر است که در سال جاری، «قانون اصلاح قانون بودجه سال ۱۴۰۱ کل کشور و ترمیم حقوق کارکنان و بازنشستگان کشوری و لشکری» در مجلس شورای اسلامی تصویب و به دولت ابلاغ شد تا از ابتدای نیمه دوم سال ۱۴۰۱ اجرایی شود. بار مالی برآوردشده ناشی از اجرای قانون مذکور حدود ۶۲۰ هزار میلیارد ریال عنوان شده است. در این قانون منبعی برای جبران این بار مالی لحاظ نشده است، اما به صورت غیررسمی منابعی از جمله تحقق صددرصدی حقوق ورودی خودرو (۱۸۸/۵ هزار میلیارد ریال)، فروش خودروهای مزایده‌ای، استفاده از اعتبارات عمرانی (عدم تخصیص) و اخذ مجوز از رهبری در راستای برداشت از سهم ۴۰ درصدی صندوق توسعه ملی از فروش نفت عنوان شده بود. بنا به اظهارات رئیس سازمان برنامه و بودجه کشور، در پی درخواست برداشت ۲۰ واحد درصدی از سهم صندوق توسعه ملی برای دو موضوع اعتبارات عمرانی و اشتغال از رهبری، برداشت ۱۰ واحد درصدی از منابع این صندوق بلامانع شده است.

در نهایت، برآورد عملکرد منابع و مصارف عمومی تا انتهای سال ۱۴۰۱ توسط مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی حکایت از کسری حدود ۳،۰۰۰ هزار میلیارد ریالی تراز شکلی دارد. تحقق منابع عمومی در این گزارش حدود ۷۸ درصد پیش‌بینی شده است. این در حالی است که فرض شده است مصارف عمومی نزدیک به رقم مصوب محقق خواهد شد. در این پیش‌بینی منابع ناشی از برداشت ۱۰ واحد درصدی از سهم صندوق توسعه ملی از فروش نفت لحاظ نشده

جدول ۹- پیش‌بینی عملکرد منابع و مصارف عمومی در سال ۱۴۰۱ (هزار میلیارد ریال-درصد)

پیش‌بینی مرکز پژوهش‌های مجلس از عملکرد سال ۱۴۰۱	پیش‌بینی تعدیل‌شده بر اساس محاسبات تحقیق	عملکرد شش ماهه ۱۴۰۱	قانون بودجه ۱۴۰۱	کل منابع
۱۰,۹۱۱/۳	۱۲,۰۴۷/۴	۵,۱۸۵/۵	۱۳,۹۳۸/۸	کل منابع
۴,۵۴۵/۰	۴,۵۴۵/۰	۲,۳۰۵/۲	۴,۵۴۵/۰	درآمدهای مالیاتی
۶۰۰/۰	۶۰۰/۰	۱۷۶/۰	۱,۰۷۲/۰	درآمدهای گمرکی
۲,۹۴۶/۳	۲,۹۴۶/۳	۱,۴۱۰/۰	۴,۹۱۰/۵	درآمد ناشی از نفت و فرآورده‌های نفتی
۱,۱۸۰/۰	۱,۷۴۷/۴	۶۳۰/۰	۱,۰۳۰/۰	فروش و واگذاری اوراق مالی اسلامی
۳۰۰/۰	۳۳۰/۰	۰/۳	۷۱۰/۰	واگذاری شرکت‌های دولتی
۱,۳۴۰/۰	۱,۳۳۷/۱	۶۶۴/۰	۱,۶۷۱/۴	سایر
۰/۰	۵۴۱/۷	۰/۰	۰/۰	برداشت ۱۰ واحد درصدی از منابع صندوق توسعه ملی
۱۳,۹۳۸/۸	۱۲,۰۴۷/۴	۵,۲۴۰/۰	۱۳,۹۳۸/۸	کل مصارف
-	۹,۳۱۰/۰	۴,۱۳۶/۶	۹,۹۹۰/۱	اعتبارات هزینه‌ای
-	۷۶۷/۳	۳۶۶/۷	۲,۵۹۸/۷	تملك دارایی‌های سرمایه‌ای
-	۱,۳۵۰/۱	۷۳۶/۷	۱,۳۵۰/۱	تملك دارایی مالی
-	۶۲۰/۰	۰/۰	۰/۰	بار مالی ناشی از افزایش حقوق‌ها
-۳,۰۲۷/۵	۰/۰	-۵۴/۵	۰/۰	کسری تراز شکلی بودجه

مأخذ: قانون بودجه سال ۱۴۰۱؛ مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی؛ محاسبات تحقیق

به خود اختصاص داد. جدول ۱۰ عملکرد سازمان خصوصی‌سازی را به تفکیک انواع روش‌های واگذاری در بازه سال‌های ۱۳۸۰ تا آذرماه ۱۴۰۱ به قیمت‌های جاری نشان می‌دهد. از سال ۱۳۹۶ تا ۱۳۹۸، واگذاری بنگاه‌های دولتی به شیوه نامناسب انتقال مستقیم بابت رد دیون و بابت سهام عدالت متوقف شده بود و واگذاری‌ها به عموم متقاضیان صورت می‌گرفت. این در حالی است که از سال ۱۳۹۹ تا انتهای آذرماه ۱۴۰۱ دوباره انتقال مستقیم بابت رد دیون احیا و در دستور کار قرار گرفته است که حدود ۶۱/۵ درصد در سال ۱۳۹۹، ۱۰۰/۰ درصد در سال ۱۴۰۰ و ۳۷/۵ درصد در نه ماهه نخست سال ۱۴۰۱ از مجموع کل واگذاری‌ها سهم داشته است.

خصوصی‌سازی

سازمان خصوصی‌سازی که از سال ۱۳۸۰ واگذاری‌های شرکت‌های دولتی را آغاز کرده بود، از ابتدای واگذاری‌ها تا پایان آذرماه ۱۴۰۱ نزدیک به ۵۲/۸ درصد از کل واگذاری‌ها را از طریق بورس، ۵/۸ درصد را از طریق فرابورس، ۴۱/۳ درصد را از طریق مزایده و ۰/۳ درصد را از طریق مذاکره به انجام رساند. همچنین ۴۷/۵ درصد از کل واگذاری‌ها بابت رد دیون دولت و تسویه بدهی دولت به طلبکاران اختصاص یافت و به این ترتیب این حجم از واگذاری‌ها از طریق سازوکار بازار صورت نگرفت. سهام عدالت نیز در این مدت ۴/۶ درصد از کل واگذاری‌ها را

جدول ۱۰- عملکرد سازمان خصوصی‌سازی در انواع روش‌های واگذاری سهام بنگاه‌های دولتی به قیمت‌های جاری (هزار میلیارد ریال-درصد)

عنوان/سال	۱۳۹۳-۱۳۸۰	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۹ ماهه نخست سال ۱۴۰۱
فروش سهام یا دارایی به عموم	۷۵۸/۱	۲۶/۲	۲۹/۹	۱۰/۷	۳/۷	۳۲/۲	۴۷۱/۸	۰/۰	۱,۴۲۶/۳
انتقال مستقیم بابت رد دیون	۲۸۹/۲	۱/۲	۱۹/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۷۵۳/۶	۸۲۳/۹	۸۵۵/۰
انتقال مستقیم بابت سهام عدالت	۲۶۶/۴	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰
مجموع ارزش فروش	۱,۳۱۳/۷	۲۷/۳	۴۸/۹	۱۰/۷	۳/۷	۳۲/۲	۱,۲۲۵/۴	۸۲۳/۹	۲,۲۸۱/۳
درصد از کل واگذاری‌ها	۲۲/۸	۰/۵	۰/۸	۰/۲	۰/۱	۰/۶	۲۱/۲	۱۴/۳	۳۹/۶

مأخذ: سازمان خصوصی‌سازی، آمار عملکرد سالانه ارزش واگذاری سهام و دارایی بنگاه‌های مشمول واگذاری.

نیز در این مدت ۲۰/۶ درصد از کل واگذاری‌ها را به خود اختصاص داد. جدول ۱۱ برآورد عملکرد سازمان خصوصی‌سازی را به تفکیک انواع روش‌های واگذاری در بازه سال‌های ۱۳۸۰ تا انتهای آذرماه ۱۴۰۱ به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ بر مبنای شاخص قیمت مصرف‌کننده نشان می‌دهد. باید توجه داشت که لحاظ شاخص قیمت مصرف‌کننده برای محاسبه عملکرد واگذاری‌ها به قیمت‌های ثابت دقیق نبوده و صرفاً با هدف ارائه تصویری کلی در اینجا مطرح شده است.

متأسفانه در نه‌ماهه نخست سال ۱۴۰۱ گزارش عملکرد واگذاری سهام و دارایی بنگاه‌های مشمول واگذاری به قیمت‌های ثابت منتشر نشده، اما می‌توان برآورد کرد که به قیمت‌های ثابت سال ۱۳۹۵ حدود ۹/۷ درصد از کل واگذاری‌ها در نه‌ماهه نخست سال ۱۴۰۱ انجام پذیرفته است. افزون بر این و به قیمت‌های ثابت، از ابتدای واگذاری‌ها تا پایان آذرماه ۱۴۰۱ نزدیک به ۵۰/۸ درصد از کل واگذاری‌ها به عموم متقاضیان، ۲۸/۶ درصد بابت رد دیون دولت و تسویه بدهی دولت به طلبکاران اختصاص یافت. سهام عدالت

جدول ۱۱- عملکرد سازمان خصوصی سازی در انواع روش های واگذاری سهام بنگاه های دولتی به قیمت های ثابت سال ۱۳۹۵ (هزار میلیارد ریال-درصد)

عنوان/سال	۱۳۸۰-۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۹ ماهه نخست سال ۱۴۰۱
فروش سهام یا دارایی به عموم	۱,۸۶۳/۳	۲۷/۹	۲۹/۹	۹/۹	۲/۷	۱۷/۵	۱۸۸/۳	۰/۰	۲۸۸/۳
انتقال مستقیم بابت رد دیون	۶۳۸/۶	۱/۲	۱۹/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۳۰۰/۷	۲۳۵/۳	۱۷۲/۹
انتقال مستقیم بابت سهام عدالت	۹۸۲/۸	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰
مجموع ارزش فروش	۳,۴۸۴/۷	۲۹/۱	۴۸/۹	۹/۹	۲/۷	۱۷/۵	۴۸۹/۰	۲۳۵/۳	۴۶۱/۲
درصد از کل واگذاری ها	۷۲/۹	۰/۶	۱/۰	۰/۲	۰/۱	۰/۴	۱۰/۲	۴/۹	۹/۷

مأخذ: سازمان خصوصی سازی، آمار عملکرد سالانه ارزش واگذاری سهام و دارایی بنگاه های مشمول واگذاری؛ مرکز آمار ایران، شاخص قیمت مصرف کننده؛ محاسبات تحقیق

خصوصی سازی را به تفکیک بازارهای عرضه به قیمت های جاری و جدول ۱۳ همین اطلاعات را به قیمت های ثابت سال ۱۳۹۵ نشان می دهد.

در نهم ماهه نخست سال ۱۴۰۱، ۶۲/۵ درصد واگذاری ها از طریق بورس و ۳۷/۵ درصد از طریق مزایده صورت گرفت. فرابورس و مذاکره هیچ نقشی در واگذاری های این مدت نداشتند. جدول ۱۲ عملکرد سازمان

جدول ۱۲- عملکرد سازمان خصوصی سازی به تفکیک بازارهای عرضه به قیمت های جاری (هزار میلیارد ریال-درصد)

عنوان/سال	۱۳۸۰-۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۹ ماهه نخست سال ۱۴۰۱	جمع کل	سهام از کل واگذاری ها	سهام از واگذاری در ۹ ماهه ۱۴۰۱
بورس	۸۱۲/۸	۲۱/۷	۱۲/۷	۱/۱	۰/۱	۲/۳	۷۶۰/۲	۹/۵	۱,۴۲۶/۳	۳,۰۴۶/۸	۵۲/۸	۶۲/۵
فرابورس	۱۷۱/۲	۳/۰	۰/۵	۰/۰	۰/۲	۲۹/۹	۱۲۹/۳	۰/۰	۰/۰	۳۳۴/۱	۵/۸	۰/۰
مذاکره	۱/۴	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۲	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۱/۷	۰/۰	۰/۰
مزایده	۳۲۸/۲	۲/۶	۳۵/۷	۹/۶	۳/۲	۰	۳۳۵/۸	۸۱۴/۴	۸۵۵/۰	۲,۳۸۴/۵	۴۱/۳	۳۷/۵
مجموع ارزش فروش	۱,۳۱۳/۷	۲۷/۳	۴۸/۹	۱۰/۷	۳/۷	۳۲/۲	۱,۲۲۵/۳	۸۲۳/۹	۲,۲۸۱/۳	۵,۷۶۷/۱	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰

مأخذ: سازمان خصوصی سازی، آمار تفکیکی واگذاری

جدول ۱۳- عملکرد سازمان خصوصی سازی به تفکیک بازارهای عرضه به قیمت های ثابت سال ۱۳۹۵ (هزار میلیارد ریال-درصد)

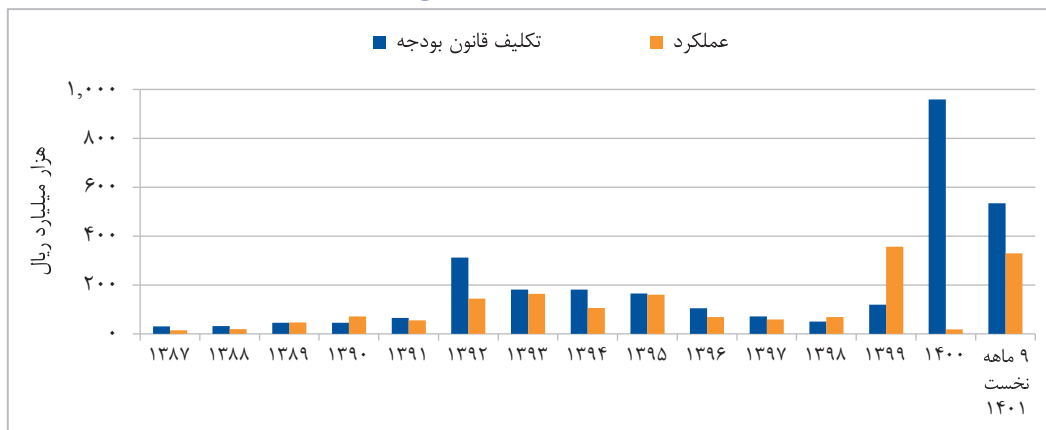
عنوان/سال	۱۳۸۰-۱۳۹۳	۱۳۹۴	۱۳۹۵	۱۳۹۶	۱۳۹۷	۱۳۹۸	۱۳۹۹	۱۴۰۰	۹ ماهه نخست سال ۱۴۰۱	جمع کل	سهام از کل واگذاری ها	سهام از واگذاری در ۹ ماهه ۱۴۰۱
بورس	۲,۳۷۶/۶	۲۳/۱	۱۲/۷	۱/۰	۰/۱	۱/۲	۳۰۳/۴	۲/۷	۲۸۸/۳	۳,۰۰۹/۳	۶۳/۰	۶۲/۵
فرابورس	۳۸۴/۱	۳/۲	۰/۵	۰/۰	۰/۱	۱۶/۳	۵۱/۶	۰/۰	۰/۰	۴۵۵/۷	۹/۵	۰/۰
مذاکره	۴/۴	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۲	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۰/۰	۴/۶	۰/۱	۰/۰
مزایده	۷۱۹/۷	۲/۸	۳۵/۷	۸/۹	۲/۳	۰/۰	۱۳۴/۰	۲۳۲/۶	۱۷۲/۹	۱,۳۰۸/۸	۲۷/۴	۳۷/۵
مجموع ارزش فروش	۳,۴۸۴/۷	۲۹/۱	۴۸/۹	۹/۹	۲/۷	۱۷/۵	۴۸۹/۰	۲۳۵/۳	۴۶۱/۲	۴,۷۷۸/۴	۱۰۰/۰	۱۰۰/۰

مأخذ: سازمان خصوصی سازی، آمار تفکیکی واگذاری؛ مرکز آمار ایران، شاخص قیمت مصرف کننده؛ محاسبات تحقیق

حساب درآمد عمومی خزانه واریز شده و مابقی آن به حساب های خاص خزانه تعلق داشته است. نمودار ۳ صورت وضعیت تکلیف قانون بودجه و عملکرد واگذاری سهام و بنگاه های مشمول واگذاری را به تصویر می کشد.

طبق گزارش سازمان خصوصی سازی، در نهم ماهه نخست سال ۱۴۰۱ مجموعاً ۳۲۹/۲ هزار میلیارد ریال بابت واگذاری شرکت های دولتی به خزانه واریز شد که افزایش حدود ۴ هزار درصدی نسبت به دوره مشابه سال ۱۴۰۰ دارد. حدود ۳۲۹/۰ هزار میلیارد ریال از این رقم به

نمودار ۳- تحقق اهداف بودجه‌ای واگذاری سهام و دارایی بنگاه‌های مشمول واگذاری

مأخذ: سازمان خصوصی‌سازی، آمار تحقق اهداف بودجه‌ای واگذاری سهام و بنگاه‌ها توسط سازمان خصوصی‌سازی

۴. صندوق توسعه ملی

میلیارد دلار بوده که از این مقدار معادل ۵/۵ میلیارد دلار در قالب ۴۶ طرح به مرحله تخصیص ارز رسیده است. شایان ذکر است که در فاصله سال‌های ۱۳۹۷ تا ۱۴۰۰، به دلیل عدم درخواست بانک‌ها، هیچ گونه قرارداد سپرده‌گذاری ارزی از محل منابع صندوق با بانک‌ها منعقد نشده است. صندوق توسعه ملی طبق قوانین بودجه سالانه، «قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)» و همچنین «قانون حمایت از توسعه و اشتغال پایدار در مناطق روستایی و عشایری با استفاده از منابع صندوق توسعه ملی»، تسهیلات ریالی نیز پرداخت کرده است. این تسهیلات از ابتدای سال ۱۳۹۰ تا انتهای سال ۱۳۹۳ در چارچوب قراردادهای عملیاتی با بانک‌ها بوده و از محل آن مبلغ ۱۱۸/۸ هزار میلیارد ریال به طرح‌ها و پروژه‌های معرفی شده پرداخت شده است. از ابتدای سال ۱۳۹۴ طبق قانون الحاق برخی مواد به قانون تنظیم بخشی از مقررات مالی دولت (۲)، صندوق توسعه ملی تسهیلات ریالی را در چارچوب قراردادهای سپرده‌گذاری ریالی در بانک‌ها اعطا کرده است. در این راستا صندوق تا پایان ۱۴۰۰ مجموعاً ۷۵۴ هزار میلیارد ریال در بانک‌ها سپرده‌گذاری کرده است. افزون بر این، مطابق بند الف تبصره ۱۸ ماده واحده قانون بودجه سال‌های ۱۳۹۷ و ۱۳۹۸ کل کشور، مبلغ ۱۳۹/۶ هزار میلیارد ریال در بانک‌های متقاضی سپرده‌گذاری شده است و حدود ۷۸/۰ درصد آن تاکنون توسط بانک‌های عامل به متقاضیان تخصیص داده شده است.

طبق گزارش تجمیعی عملکرد تسهیلات ارزی و ریالی از محل منابع صندوق توسعه ملی از ابتدای تأسیس تا پایان سال ۱۴۰۰، کل قراردادهای عملیاتی ارزی منعقد شده با بانک‌های عامل مبلغ ۱۱۹/۳ میلیارد دلار بوده است. در سال ۱۴۰۰ مبلغ ۳/۱ میلیارد دلار سهمیه برای بانک‌های عامل تصویب و قراردادهای عملیاتی به ۹ بانک ارسال شده است. از محل منابع قراردادهای عملیاتی ارزی از ابتدای تأسیس تا پایان سال ۱۴۰۰، تعداد ۳۱۸ طرح ارزی به مبلغ ۳۴/۰ میلیارد دلار تأمین مالی شده که از این میزان، تعداد ۳۱۱ طرح با مبلغ مسدودی بالغ بر ۳۳/۴ میلیارد دلار فعال بوده و سه طرح نیز به مبلغ ۱۳۹ میلیون دلار تسهیلات دریافتی خود را تسویه کرده‌اند. از این تعداد طرح تأمین مالی شده، ۳۰۹ طرح تا پایان سال ۱۴۰۰ موفق به گشایش اعتبار اسنادی به مبلغ ۲۸/۸ میلیارد دلار شده و به همین تعداد طرح نیز مبلغی معادل ۲۳/۸ میلیارد دلار با همکاری بانک‌های عامل و بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران پرداخت قطعی صورت گرفته است. علاوه بر این، بخش دیگری از منابع ارزی صندوق توسعه ملی در راستای اجرای تکالیف بودجه‌های سنواری کل کشور به سپرده‌گذاری ارزی در بانک‌های سپرده‌پذیر اختصاص یافته است تا این بانک‌ها از طریق اعطای تسهیلات، این منابع را به طرح‌ها و فعالیت‌های مرتبط از جمله بخش نفت، گاز، پتروشیمی، صنعت و معدن تخصیص دهند. بر این اساس، مبلغ سپرده‌گذاری ارزی انجام شده در بانک‌های سپرده‌پذیر از سال ۱۳۹۱ تا پایان سال ۱۳۹۶ بالغ بر ۷/۲

۵. تراز پرداخت‌های خارجی

۱۴۰۱ معادل ۰/۲ میلیارد دلار بوده است. این در حالی است که در مدت مشابه سال ۱۴۰۰ این رقم معادل ۰/۷ میلیارد دلار گزارش شده بود. بررسی اجزای مربوطه نشان می‌دهد که از یک سو مازاد ۳/۵ میلیارد دلاری حساب جاری، خالص حساب سرمایه و اشتباهات و از قلم افتادگی‌های محاسباتی به دست می‌آید، در سه ماهه نخست سال

آخرین آمار مربوط به موازنه پرداخت‌های خارجی کشور که در زمان تهیه این گزارش از سوی بانک مرکزی منتشر شده به سه ماهه نخست سال ۱۴۰۱ اختصاص دارد. موازنه پرداخت‌ها که از حاصل جمع سه جزء حساب جاری، خالص حساب سرمایه و اشتباهات و از قلم افتادگی‌های محاسباتی به دست می‌آید، در سه ماهه نخست سال

سه ماهه نخست سال ۱۴۰۱ ارزش صادرات نفتی^۲ ۶۴/۹ درصد و ارزش صادرات غیرنفتی ۳۱/۱ درصد افزایش یافته است. به این ترتیب صادرات نفتی که در پی تحریم‌های جدید آمریکا به سطوحی بسیار کمتر از صادرات غیرنفتی تنزل یافته بود، در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۱ از سطح صادرات غیرنفتی پیشی گرفته و به ۱۴/۴ میلیارد دلار رسیده است. صادرات غیرنفتی در همین مدت ۱۱/۳ میلیارد دلار بوده است. از سوی دیگر، واردات نفتی و گازی^۳ کشور در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۱ حدود ۰/۳ میلیون دلار بوده و تقریباً کل واردات ۱۶/۴ میلیارد دلاری کالا در این مدت مربوط به کالاهای غیرنفتی بوده است. در نتیجه این تحولات، مازاد تراز بازرگانی نفتی در مقایسه با مدت مشابه سال ۱۴۰۰ رشد ۶۴/۹ درصدی را تجربه کرده و به ۱۴/۴ میلیارد دلار رسیده و از طرفی کسری تراز بازرگانی غیرنفتی با افزایش ۱۶/۹ درصدی به ۵/۲ میلیارد دلار در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۱ بالغ شده است. کسری حساب خدمات نیز در این مدت بیشتر شده و به ۱/۴ میلیارد دلار در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۱ رسیده، در حالی که کسری حساب درآمد^۴ با کاهشی اندک مواجه شده و به ۴۳ میلیون دلار تنزل یافته است. مازاد حساب انتقالات جاری^۵ با کاهش ۳۳/۱ درصدی نسبت به سه ماهه نخست سال ۱۴۰۰، معادل ۱۰۴ میلیون دلار در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۱ ثبت شده است. جدول ۱۴ جزئیات موازنه پرداخت‌ها در سه ماهه نخست سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ را نشان می‌دهد.

و از سوی دیگر کسری خالص سرمایه^۶ با افزایش چشمگیر ۲۱۶/۰ درصدی به ۱۰/۰ میلیارد دلار بالغ شده است. در عین حال، اشتباهات و از قلم افتادگی‌ها با افزایش قابل توجه ۵۹۸/۷ درصدی، از ۰/۳ میلیارد دلار به سطح ۲/۴ میلیارد دلار رسیده است. بر این اساس، در فصل نخست سال ۱۴۰۱ عامل مسلط اثرگذار بر افت موازنه پرداخت‌ها نسبت به فصل بهار سال ۱۴۰۰ بیش از ۳ برابر شدن کسری خالص حساب سرمایه بوده است. حساب جاری از چهار جزء حساب کالا، حساب خدمات، حساب درآمد و حساب انتقالات جاری تشکیل شده است. حساب کالا (تراز بازرگانی کالایی) که اختلاف ارزش صادرات و واردات کالاها را منعکس می‌کند، با افزایشی بیش از دو برابر از ۴/۳ میلیارد دلار در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۰ به ۹/۲ میلیارد دلار در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۱ بالغ شده است. در مجموع، تجارت کالایی کشور (مجموع ارزش صادرات و واردات) در این مدت ۳۸/۷ درصد بیشتر از مدت مشابه سال ۱۴۰۰ رقم خورده، اما رشد صادرات شدیدتر از رشد واردات بوده است و همین امر منجر به افزایش قابل توجه حساب کالا شده است. علاوه بر رفع محدودیت‌های مربوط به کرونا در سطح جهان، عامل اصلی این مهم را باید به بهبود قابل توجه صادرات نفتی ایران مربوط دانست. ارزش واردات کالا در سه ماهه نخست سال ۱۴۰۱ معادل ۱۶/۴ میلیارد دلار و ۲۶/۳ درصد بیشتر از مدت مشابه سال ۱۴۰۰ بوده، در حالی که ارزش صادرات کالا در همین مدت با رشد ۴۸/۱ درصدی به ۲۵/۶ میلیارد دلار بالغ شده است. در

جدول ۱۴- جزئیات موازنه پرداخت‌ها (میلیون دلار)

درصد تغییر سه ماهه نخست ۱۴۰۱ به سه ماهه نخست ۱۴۰۰	سه ماهه نخست ۱۴۰۱	سه ماهه نخست ۱۴۰۰	
	۷,۸۴۵/۵	۳,۵۳۳/۷	حساب جاری
	۹,۱۵۶/۸	۴,۲۵۹/۷	حساب کالا
	۲۵,۶۰۴/۲	۱۷,۲۸۴/۶	صادرات کالا (فوب)
	۱۴,۳۵۱/۷	۸,۷۰۲/۲	صادرات نفتی
	۱۱,۲۵۲/۵	۸,۵۸۲/۴	صادرات غیرنفتی
	۱۶,۴۴۷/۴	۱۳,۰۲۴/۹	واردات کالا (فوب)
	۰/۳	۰/۰	گاز و فرآورده‌های نفتی
	۱۶,۴۴۷/۱	۱۳,۰۲۴/۹	سایر کالا
	-۱,۳۷۲/۳	-۸۳۱/۸	حساب خدمات
	-۴۲/۹	-۴۹/۵	حساب درآمد
	۱۰۳/۹	۱۵۵/۳	حساب انتقالات جاری
	-۱۰,۰۳۲/۰	-۳,۱۷۴/۴	خالص حساب سرمایه
	۲,۳۷۵/۵	۳۴۰/۰	اشتباهات و از قلم افتادگی
	۱۸۹/۰	۶۹۹/۳	موازنه کل

مأخذ: بانک مرکزی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی، خرداد ۱۴۰۱

است که از کاهش ۲۴/۰ درصدی نسبت به زمان مشابه سال ۱۴۰۰ حکایت دارد. علاوه بر این بدهی‌های خارجی کوتاه‌مدت ایران در این مدت نیز با کاهش ۲۲/۳ درصدی به سطح ۱/۹ میلیارد دلار رسیده است.

طبق گزارش بانک مرکزی، کل مانده بدهی خارجی کشور در پایان شهریورماه ۱۴۰۱ معادل ۶/۹ میلیارد دلار بوده که نسبت به مقطع مشابه سال ۱۴۰۰ کاهش ۲۳/۶ درصدی را نشان می‌دهد. حدود ۵/۰ میلیارد دلار از این رقم مربوط به بدهی‌های میان‌مدت و بلندمدت

۳. شامل صادرات گمرکی و غیرگمرکی نفت خام، فرآورده‌های نفتی، گاز طبیعی، میعانات و مایعات گازی

۴. شامل واردات گمرکی و غیرگمرکی فرآورده‌های نفتی، گاز طبیعی، میعانات و مایعات گازی

۵. عمدتاً شامل دریافت و پرداخت‌های مربوط به جبران خدمات کارگران و درآمد‌ها و هزینه‌های سرمایه‌گذاری

۶. شامل انتقالات دولتی، پرداخت مالیات‌های جاری مربوط به درآمد و ثروت و سایر انتقالات مانند وجوه ارسالی کارگران غیرمقیم به کشور مادر، ارسال هدایا برای اشخاص غیرمقیم و کارمزد مطالبات مربوط به بیمه‌های غیرعمر

صادرات و واردات کالا

براساس آمار تجارت خارجی منتشرشده از سوی گمرک در نیمه نخست سال ۱۴۰۱، معادل ۱۶/۳ میلیون تن کالا به ارزش ۲۶/۰ میلیارد دلار به کشور وارد و ۵۱/۸ میلیون تن کالا به ارزش ۲۴/۳ میلیارد دلار از کشور صادر شده است.

بنابراین واردات نسبت به نیمه نخست سال ۱۴۰۰ از نظر وزنی ۱۴/۷

درصد کاهش و از نظر ارزشی ۱۳/۲ درصد افزایش را ثبت کرده است. صادرات نیز از نظر وزنی ۱۲/۶ درصد افت و از نظر ارزشی رشد ۱۳/۳ درصدی را تجربه کرده است. در نتیجه تحولات تجاری کشور در نیمه نخست سال جاری، کسری تراز بازرگانی گمرکی با افزایش ۱۰/۹ درصدی نسبت به دوره مشابه سال قبل به ۱/۸ میلیارد دلار رسیده است. آمار تجارت خارجی کشور در نیمه ابتدایی سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ در جدول ۱۵ آمده است.

جدول ۱۵- تجارت خارجی کشور در نیمه نخست سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱

درصد تغییرات	شش ماهه نخست ۱۴۰۱		شش ماهه نخست ۱۴۰۰		ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)
	وزن	ارزش (میلیون دلار)	وزن (هزار تن)	ارزش (میلیون دلار)		
واردات	۱۳/۲	۲۶,۰۳۱	۱۶,۳۲۰	۲۳,۰۰۵	۱۹,۱۳۷	۱۹,۱۳۷
صادرات	۱۳/۳	۲۴,۲۵۱	۵۱,۷۸۳	۲۱,۴۰۰	۵۹,۲۱۵	۵۹,۲۱۵
تراز بازرگانی گمرکی	۱۰/۹	-۱,۷۸۰	۳۵,۴۶۳	-۱,۶۰۵	۴۰,۰۷۸	۴۰,۰۷۸

مأخذ: گمرک جمهوری اسلامی ایران، گزارش آمار مقدماتی تجارت خارجی طی نیمه نخست سال ۱۴۰۱

۳/۷ درصدی را از کل صادرات ایران به خود اختصاص داده و در جایگاه پنجم قرار گرفته است. این در حالی است که در نیمه نخست سال ۱۴۰۰ و مجموع سال ۱۴۰۰ افغانستان به ترتیب با سهم ۴/۶ درصدی و ۳/۸ درصدی از کل صادرات ایران در جایگاه پنجم قرار داشت. در مجموع پنج شریک عمده صادرات ایران در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۱ سهم ۷۳/۷ درصدی از کل صادرات کشور داشته‌اند، در حالی که این رقم در نیمه نخست سال ۱۴۰۰ و کل سال ۱۴۰۰ به ترتیب معادل ۷۳/۲ درصد و ۷۴/۲ درصد بوده است.

از سوی دیگر، از سال ۱۴۰۰ به این سو چین جایگاه اولین صادرکننده به ایران را از دست داد و امارات متحده عربی در نیمه نخست سال ۱۴۰۰ و کل سال ۱۴۰۰ به ترتیب با سهم‌های ۳۱/۶ درصدی و ۳۱/۲ درصدی از کل واردات ایران به جایگاه نخست دست یافت. همچنین این کشور در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ همچون سال قبل در صدر قرار گرفته و سهمی ۲۶/۷ درصدی از کل واردات ایران را به خود اختصاص داده است. شایان ذکر است که سهم امارات از کل واردات ایران در سال ۱۳۹۹ معادل ۲۵/۱ درصد بوده است. چین با حدود ۶/۸ میلیارد دلار صادرات به ایران در نیمه نخست سال ۱۴۰۱، در رتبه دوم شرکای وارداتی ایران قرار گرفته و سهم آن از ۲۱/۸ درصد در نیمه نخست سال ۱۴۰۰ به ۲۶/۳ درصد در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ افزایش یافته است. ترکیه نیز با ۲/۷ میلیارد دلار صادرات به ایران در نیمه ابتدایی سال ۱۴۰۱، همچون نیمه نخست سال ۱۴۰۰ و کل سال ۱۴۰۰ در جایگاه سوم شرکای وارداتی کشور قرار دارد. سهم این کشور از کل واردات ایران در نیمه نخست سال جاری ۱۰/۳ درصد بوده که ۰/۲ واحد درصد کمتر از سهم آن در نیمه نخست سال ۱۴۰۰ است. هند که در سال ۱۴۰۰ جزو پنج شریک عمده وارداتی ایران نبود، در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ با ۱/۴ میلیارد دلار صادرات به ایران و سهم ۵/۳ درصدی از کل واردات کشور در جایگاه چهارم قرار گرفته است. این در حالی است که آلمان در نیمه نخست سال ۱۴۰۰ و مجموع سال ۱۴۰۰ به ترتیب با سهم‌های ۳/۹ درصدی و ۳/۶ درصدی از کل واردات ایران در جایگاه چهارم قرار گرفته بود، اما در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ این کشور دیگر جزو پنج شریک عمده وارداتی ایران نیست و روسیه در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ با ۰/۹ میلیارد دلار صادرات به ایران و سهم حدود ۳/۴ درصدی از کل واردات کشور، جایگاه پنجم را در اختیار گرفته است. در مجموع پنج شریک عمده واردات ایران در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۱ سهم ۷۳/۰ درصدی از کل واردات کشور داشته‌اند که نسبت به نیمه نخست سال ۱۴۰۰ و کل سال ۱۴۰۰ به ترتیب ۱/۳ واحد درصد و ۱/۰ واحد درصد افزایش نشان می‌دهد.

متأسفانه آمار مربوط به محصولات عمده وارداتی و صادراتی پس از آغاز دور جدید تحریم‌های آمریکا، از گزارش تحلیل مقدماتی گمرک حذف شده است. با این حال با بررسی جزئیات صادرات گمرکی می‌توان دریافت که بخش قابل توجهی از اقلام عمده صادراتی کشور در زیرمجموعه فصل ۲۷ (شامل سوخت‌های معدنی، روغن‌های معدنی و محصولات حاصل از تقطیر آنها، مواد قیری و موم‌های معدنی) قرار دارد. در نیمه نخست سال ۱۴۰۱، صادرات اقلام زیرمجموعه فصل ۲۷ معادل ۷/۵ میلیارد دلار بوده و سهم ۳۰/۹ درصدی از کل صادرات کشور داشته که به ترتیب افزایش ۴/۳ واحد درصدی و ۳/۵ واحد درصدی را در مقایسه با سهم این اقلام در مجموع صادرات شش ماهه و کل سال ۱۴۰۰ نشان می‌دهد.

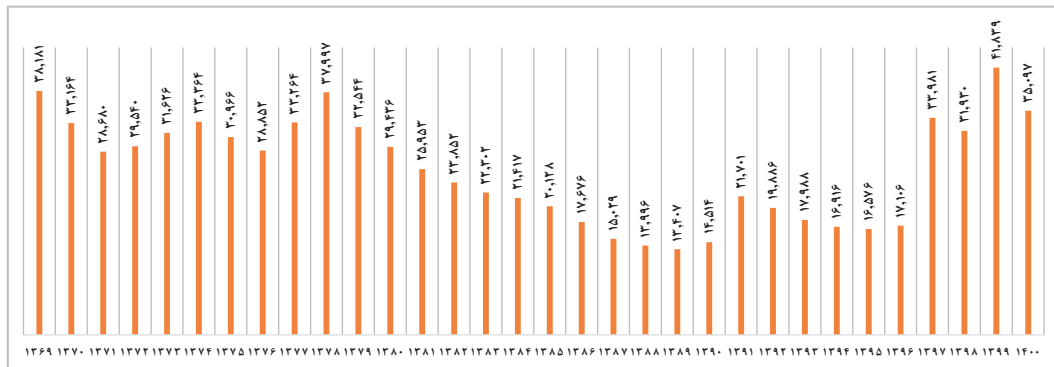
در ارتباط با مقاصد صادراتی کشور در نیمه نخست سال ۱۴۰۱، چین با ۷/۸ میلیارد دلار واردات از ایران، همچون سال‌های قبل در صدر قرار گرفته و سهمی ۳۲/۳ درصدی از کل صادرات ایران را به خود اختصاص داده است. این سهم در نیمه نخست سال ۱۴۰۰ و کل سال ۱۴۰۰ به ترتیب برابر با ۳۰/۱ درصد و ۲۹/۵ درصد بود. همچنین این سهم در سال ۱۳۹۹ معادل ۲۵/۹ درصد، در سال ۱۳۹۸ معادل ۲۳/۰ درصد و در سال ۱۳۹۷ معادل ۲۰/۸ درصد بود. عراق با واردات ۳/۴ میلیارد دلاری از ایران در نیمه ابتدایی سال و سهم ۱۴/۰ درصدی از کل صادرات کشور، جایگاه دومین کشور واردکننده کالاهای ایرانی را حفظ کرده، اگر چه سهم مزبور نسبت به نیمه نخست سال ۱۴۰۰ کاهش حدود ۳/۶ واحد درصدی را ثبت کرده است. شایان ذکر است سهم کشور عراق از کل صادرات ایران در سال‌های ۱۴۰۰، ۱۳۹۹، ۱۳۹۸ و ۱۳۹۷ به ترتیب معادل ۱۸/۴ درصد، ۲۱/۳ درصد، ۲۱/۷ درصد و ۲۰/۱ درصد بوده است. امارات متحده عربی در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ معادل ۳/۱ میلیارد دلار واردات کالای غیرنفتی از ایران داشته و سهم آن از کل صادرات ایران در این مدت ۱۲/۸ درصد بوده است. این در حالی است که در نیمه نخست سال ۱۴۰۰ و مجموع سال ۱۴۰۰ به ترتیب با سهم‌های ۱۰/۳ درصدی و ۱۰/۱ درصدی از کل صادرات گمرکی ایران، در جایگاه چهارم قرار گرفته بود. از طرفی، ترکیه با ۲/۶ میلیارد دلار واردات از ایران و سهم ۱۰/۸ درصدی، در جایگاه چهارم شرکای صادراتی ایران در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ قرار گرفته است. این در حالی است که در نیمه نخست سال ۱۴۰۰ و کل سال ۱۴۰۰ به ترتیب با سهم‌های ۱۰/۶ درصدی و ۱۲/۵ درصدی، در جایگاه سوم شرکای صادراتی ایران بوده است. این کشور در سال ۱۳۹۹ با سهم ۷/۳ درصدی از کل صادرات ایران در جایگاه چهارم قرار گرفته بود و در مجموع سال ۱۳۹۸ با سهم ۱۲/۲ درصدی از مجموع صادرات ایران نیز جایگاه سوم را داشت. هند با واردات ۰/۹ میلیارد دلاری از ایران در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ سهم

۶. بازار ارز

حتماً سال قبل را به عنوان سال پایه در نظر گرفت. در نمودار ۴ متوسط نرخ واقعی دلار در برابر ریال در طول کل سال ۱۴۰۱ بر اساس اختلاف تورم ایران و آمریکا و طبق سال پایه‌های متفاوت نمایش داده شده است. برای مثال اگر سال ۱۳۹۷ (سالی که در آن شوک ارزی اخیر رخ داده و فتر فشرده شده نرخ ارز در آن رها شده و نرخ ارز واقعی‌تر شده است) را به عنوان سال پایه در نظر بگیریم، متوسط نرخ دلار واقعی در طول کل سال ۱۴۰۱ حدود ۳۴۰ هزار ریال محاسبه می‌شود. شایان ذکر است که متوسط نرخ اسکناس دلار در بازار آزاد در طول شش ماهه نخست سال ۱۴۰۱ معادل ۳۰۰/۷ هزار ریال بوده است و به این ترتیب اگر در نیمه دوم سال متوسط نرخ اسمی اسکناس دلار آمریکا در برابر ریال ایران حدود ۳۸۰ هزار ریال باشد، متوسط این نرخ در کل سال به حدود ۳۴۰ هزار ریال خواهد رسید.

نرخ اسکناس دلار آمریکا در برابر ریال ایران در بازار آزاد از ابتدای سال ۱۴۰۱ روندی صعودی داشت، به نحوی که از ۲۶۲/۳ هزار ریال در ابتدای این سال به ۳۱۶/۷ هزار ریال در انتهای شهریورماه رسید. این روند افزایشی تنها در برهه‌ای که امیدواری برای به اجماع رسیدن بر سر توافق هسته‌ای پیشنهادی اتحادیه اروپا وجود داشت، متوقف شد و پس از به بن بست رسیدن مذاکرات، روند افزایشی نرخ دلار آمریکا در برابر ریال ایران شدت بیشتری گرفت. در نتیجه این تحولات، متوسط نرخ اسکناس دلار آمریکا در برابر ریال ایران (میانگین ساده) در بازار آزاد در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ معادل ۲۱/۶ درصد بیشتر از متوسط نیمه نخست سال ۱۴۰۰ بود. این نرخ رشد کمتر از اختلاف تورم ایران و آمریکا در این برهه بوده است و برخی از کارشناسان بر این مبنای فشار افزایشی بر نرخ ارز را طبیعی می‌دانند. نکته اینجا است که برای محاسبه نرخ ارز واقعی نیازی نیست

نمودار ۴- برآورد متوسط نرخ واقعی برابری دلار آمریکا بر حسب تومان در بازار آزاد در سال ۱۴۰۱ بر اساس سال پایه‌های متفاوت

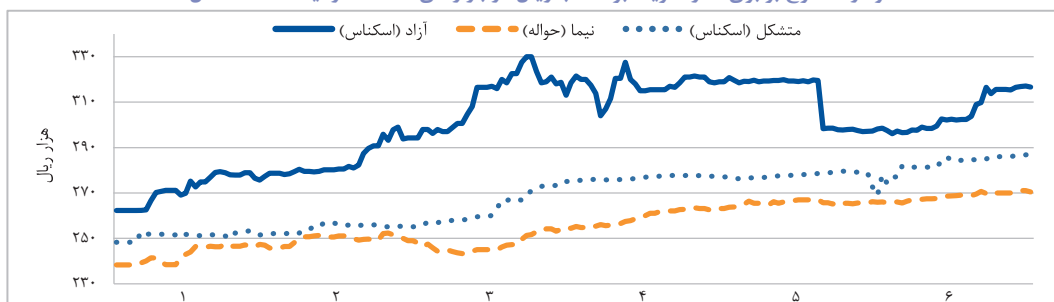
مأخذ: محاسبات تحقیق

که این مهم به معنای تعیین قیمت بر مبنای عرضه و تقاضا در بازار آزاد نیست، چرا که هم بازیگران این بازار محدودند و هم مصارف مشخص برای این بازیگران تعیین شده است. برای مثال صرفی‌ها صرفاً می‌توانند به هر نفر در هر سال پس از دریافت مدارک هویتی حدود ۲ هزار دلار ارز تخصیص داده یا برای مثال به مسافران در ازای دریافت مستندات سفر حدود ۳۰۰ دلار ارائه دهند. طبیعتاً نرخ‌های ارائه شده به این مصارف محدود شده پایین‌تر از نرخ بازار آزاد بوده و البته نرخ بازار متشکل نیز پایین‌تر از نرخ ارائه ارز به این مصارف محدود شده رقم خواهد خورد. به طور متوسط در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۱ نرخ اسکناس دلار در بازار متشکل ارزی حدود ۲۶۸ هزار ریال بوده که حدود ۱۲/۲ درصد کمتر از متوسط نرخ اسکناس دلار در بازار آزاد در همین مدت محسوب می‌شود. نمودار ۵ نرخ برابری دلار آمریکا بر حسب ریال در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۱ را در بازارهای آزاد، متشکل ارزی و بازار دوم (حواله نیما) نشان می‌دهد.

نرخ حواله دلار آمریکا در برابر ریال ایران در بازار دوم (سامانه نیما) که از نیمه دوم سال ۱۳۹۹ تا ماه‌های ابتدایی سال ۱۴۰۰ فاصله خود را با نرخ دلار در بازار آزاد بسیار کم کرده بود تا شکاف میان این دو نرخ حذف شود، از خردادماه سال ۱۴۰۰ به این سو با پیش‌روی نرخ دلار آمریکا در بازار آزاد، مجدداً از نرخ بازار آزاد فاصله گرفت. به نحوی که حتی در پاره‌های موارد در سال ۱۴۰۱ این شکاف از ۳۰ درصد فراتر رفت. در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۱ به طور متوسط نرخ اسکناس دلار آمریکا در بازار آزاد حدود ۱۷/۶ درصد بیشتر از متوسط نرخ حواله این ارز در بازار دوم بود که ۶/۰ واحد درصد بیشتر از رقم متناظر در سال ۱۴۰۰ محسوب می‌شود.

در کنار نرخ‌های اسکناس دلار در بازار آزاد و نرخ حواله دلار در سامانه نیما، از سال ۱۴۰۰ بازاری تحت عنوان بازار متشکل ارزی برای مبادله اسکناس ارزی بین بانک‌ها و صرفی‌های مجاز راه‌اندازی شد تا بر مبنای عرضه و تقاضای بین این بازیگران نرخ‌ها تعیین شود. البته

نمودار ۵- نرخ برابری دلار آمریکا بر حسب ریال در بازارهای مختلف در نیمه نخست سال ۱۴۰۱

مأخذ: شبکه اطلاع رسانی طلا، سکه و ارز؛ پایگاه اینترنتی <https://www.sanarate.ir>

سال قبل از آن افزایش یافت تا ضریب تغییرات آن که از تقسیم انحراف معیار بر میانگین به دست می‌آید، کاهش ۱۵/۳ درصدی را تجربه کند. جدول ۱۶ نرخ متوسط برابری اسمی دلار آمریکا در برابر ریال را در بازار آزاد در سال‌های ۱۴۰۰-۱۳۹۴ و نیمه نخست سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ نشان می‌دهد.

در مجموع در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ نوسان بازار ارز تفاوت چندانی نسبت به مدت مشابه سال قبل از آن نداشت. در واقع در کنار رشد ۲۱/۶ درصدی متوسط نرخ اسکناس دلار آمریکا در بازار آزاد در برابر ریال، انحراف معیار نرخ دلار آمریکا در برابر ریال ایران در بازار آزاد در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ تنها ۳/۰ درصد در مقایسه با مدت مشابه

جدول ۱۶- نرخ اسمی اسکناس دلار آمریکا در بازار آزاد (ریال)

درصد تغییر شش ماهه نخست ۱۴۰۱ به شش ماهه نخست ۱۴۰۰	شش ماهه نخست ۱۴۰۱	شش ماهه نخست ۱۴۰۰	۱۴۰۰	۱۳۹۹	۱۳۹۸	۱۳۹۷	۱۳۹۶	۱۳۹۵	۱۳۹۴	
۲۱/۶	۳۰۰,۶۸۳	۲۴۷,۳۴۳	۲۵۹,۸۷۴	۲۲۴,۵۰۶	۱۲۸,۲۱۴	۱۰۳,۸۷۵	۴۰,۵۵۲	۳۶,۴۸۷	۳۴,۴۸۴	میانگین
۱۷/۰	۳۳۰,۰۰۰	۲۸۲,۰۱۰	۲۹۱,۴۰۰	۳۱۸,۵۶۰	۱۵۷,۴۵۰	۱۸۹,۰۰۰	۴۸,۷۷۰	۴۱,۴۵۰	۳۷,۳۰۰	حداکثر
۲۷/۱	۲۶۲,۳۰۰	۲۰۶,۳۷۰	۲۰۶,۳۷۰	۱۴۸,۹۶۰	۱۱۱,۰۰۰	۴۲,۰۰۰	۳۷,۲۲۰	۳۴,۴۰۰	۳۲,۱۰۰	حداقل
۳/۰	۱۸,۳۹۲	۱۷,۸۵۷	۱۸,۹۱۸	۴۳,۵۵۲	۱۱,۷۹۸	۳۰,۷۰۱	۳,۳۵۱	۱,۶۶۲	۱,۳۳۵	انحراف معیار
-۱۵/۳	۰/۰۶	۰/۰۷	۰/۰۷	۰/۱۹	۰/۰۹	۰/۳۰	۰/۰۸	۰/۰۵	۰/۰۴	ضریب تغییرات

مأخذ: شبکه اطلاع رسانی طلا، سکه و ارز تهران؛ محاسبات تحقیق

۷. بخش پولی و اعتباری

بنابراین هر واحد پول پر قدرت در انتهای شهریورماه ۱۴۰۱ با ضریب فزاینده‌ای معادل ۸/۱ واحد به نقدینگی تبدیل شده است که رشد سالانه ۳/۳ درصدی را نشان می‌دهد. جدول ۱۷ جزئیات رشد پایه پولی و نقدینگی را در یک سال منتهی به شهریورماه ۱۴۰۱ به تصویر می‌کشد.

ترازنامه سیستم بانکی از رشد ۳۳/۱ درصدی پایه پولی و ۳۷/۵ درصدی نقدینگی در انتهای شهریورماه ۱۴۰۱ نسبت به زمان مشابه سال قبل از آن حکایت دارد. بدین ترتیب، پایه پولی به ۶,۹۰۷/۳ هزار میلیارد ریال و حجم نقدینگی به ۵۵,۹۴۹/۳ هزار میلیارد ریال در انتهای شهریورماه ۱۴۰۱ رسیده است.

جدول ۱۷- جزئیات نقدینگی و پایه پولی و نرخ رشد اجزای آنها (هزار میلیارد ریال - درصد)

سهم از مانده نقدینگی در		رشد شهریور ۱۴۰۱ به		مانده در پایان دوره			
شهریور ۱۴۰۱	اسفند ۱۴۰۰	شهریور ۱۴۰۰	اسفند ۱۴۰۰	شهریور ۱۴۰۱	اسفند ۱۴۰۰	شهریور ۱۴۰۰	
۱۰۰/۰	۱۰۰/۰	۳۷/۵	۱۵/۸	۵۵,۹۴۹/۳	۴۸,۳۲۴/۴	۴۰,۶۷۶/۰	نقدینگی
۲۲/۸	۲۰/۴	۵۶/۱	۲۹/۲	۱۲,۷۴۲/۵	۹,۸۶۵/۸	۸,۱۶۴/۹	پول
۱/۶	۱/۸	۲۶/۳	۶/۲	۹۱۸/۲	۸۶۴/۳	۷۲۷/۱	اسکناس و مسکوک در دست اشخاص
۲۱/۱	۱۸/۶	۵۹/۰	۳۱/۴	۱۱,۸۲۴/۳	۹,۰۰۱/۵	۷,۴۳۷/۸	سپرده‌های دیداری
۷۷/۲	۷۹/۶	۳۲/۹	۱۲/۳	۴۳,۲۰۶/۸	۳۸,۴۵۸/۶	۳۲,۵۱۱/۱	شبه پول (غیر دیداری)
۶/۸	۶/۷	۴۹/۷	۱۶/۷	۳,۸۰۵/۵	۳,۲۶۱/۷	۲,۵۴۱/۵	قرض الحسنه پس‌انداز
۶۷/۵	۷۰/۳	۳۰/۰	۱۱/۲	۳۷,۷۹۱/۰	۳۳,۹۸۹/۵	۲۹,۰۷۷/۹	سرمایه‌گذاری مدت‌دار
۲۶/۴	۲۸/۲	۲۶/۶	۸/۳	۱۴,۷۶۷/۶	۱۳,۶۳۴/۷	۱۱,۶۶۸/۸	کوتاه‌مدت
۴۱/۲	۴۲/۱	۳۲/۲	۱۳/۱	۲۳,۰۲۳/۴	۲۰,۳۵۴/۸	۱۷,۴۰۹/۱	بلندمدت
۲۲/۲	۲۲/۱	۱۹/۶	۱۶/۲	۱۲,۴۱۳/۶	۱۰,۶۸۷/۵	۱۰,۳۷۸/۹	یک ساله
۱۸/۹	۱۹/۹	۵۱/۴	۹/۸	۱۰,۵۴۷/۹	۹,۶۰۲/۱	۶,۹۶۶/۴	دو ساله
۰/۰	۰/۰	-۱۰۰/۰	-۱۰۰/۰	۰/۰	۰/۱	۰/۲	سه ساله
۰/۰	۰/۰	-۷/۷	-۲/۷	۳/۶	۳/۷	۳/۹	چهار ساله
۰/۱	۰/۱	-۲/۳	-۵/۰	۵۸/۳	۶۱/۴	۵۹/۷	پنج ساله
۲/۹	۲/۵	۸۰/۶	۳۳/۴	۱,۶۱۰/۳	۱,۲۰۷/۴	۸۹۱/۷	متفرقه
-	-	۳۳/۱	۱۴/۴	۶,۹۰۷/۳	۶,۰۳۹/۷	۵,۱۸۹/۲	پایه پولی
-	-	۱۶/۴	۱/۵	۵,۷۷۰/۰	۵,۶۸۲/۰	۴,۹۵۶/۳	خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی
-	-	-۸۳۹/۰	-۶۸/۶	-۲۷۲/۷	-۸۶۷/۲	۳۶/۹	خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی
-	-	۳۰/۴	۱۳/۵	۱,۶۶۰/۲	۱,۴۶۲/۷	۱,۲۷۳/۵	مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها
-	-	-۷۶/۸	۱۲/۰	-۲۵۰/۲	-۲۲۲/۳	-۱,۰۷۷/۵	خالص سایر اقلام
-	-	۳/۳	۱/۲	۸/۱۰	۸/۰۰	۷/۸۴	ضریب فزاینده

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی

واقع رشد ۲۴/۶ درصدی مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی در کنار کاهش ۶/۴ درصدی سپرده‌های دولتی نزد بانک مرکزی (به واسطه اجرای طرح توزیع عادلانه یارانه‌ها و واریز یارانه نقدی) موجب رشد ۶۹/۱ درصدی خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی در طول نیمه نخست سال ۱۴۰۱ شده است. همچنین، مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها با رشد ۱۳/۴ درصدی از ۱,۴۶۳/۴ هزار میلیارد ریال در انتهای سال ۱۴۰۰ به ۱,۶۶۰/۲ هزار میلیارد ریال در انتهای شهریورماه سال جاری رسیده است که سهم ۳/۳ واحد درصدی از رشد ۱۴/۴ درصدی پایه پولی در این مدت داشته است. در مجموع، در نیمه نخست سال ۱۴۰۱، سهم این دو جزء (خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی و مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها) از رشد ۱۴/۴ درصدی پایه پولی برابر با ۱۳/۴ واحد درصد بوده است. از طرفی، عامل کاهنده خالص سایر ارقام در این دوره شش ماهه ۱۲/۰ درصد بیشتر شده تا سهم منفی ۰/۵ واحد درصدی از رشد ۱۴/۴ درصدی پایه پولی داشته باشد. در واقع در نیمه نخست سال ۱۴۰۱، بانک مرکزی به طور خالص ۲۵۵/۲ هزار میلیارد ریال از اوراق بدهی دولتی موجود در ترازنامه خود را در بازار ثانویه به فروش رسانده است تا اثر کاهنده بر پایه پولی داشته باشد.

بررسی تحولات ترازنامه جمعی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی در بازه یک ساله منتهی به شهریورماه ۱۴۰۱ نشان می‌دهد که دارایی‌های (بدهی‌های) آنها (بدون محاسبه ارقام زیر خط) ۳۳/۶ درصد و در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ معادل ۱۱/۳ درصد افزایش یافته است. بخش عمده این دارایی‌ها (بدهی‌ها) با سهم ۶۲/۱ درصدی مربوط به بانک‌های غیردولتی و مؤسسات اعتباری غیربانکی بوده و مابقی آن متعلق به بانک‌های تجاری دولتی (با سهم ۲۲/۳ درصدی) و بانک‌های تخصصی دولتی (با سهم ۱۴/۶ درصدی) است. بیشترین سهم از مانده دارایی‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی به بدهی بخش غیردولتی به آنها (مانده تسهیلات) اختصاص داشته که ۴۵/۶ درصد از دارایی بانک‌ها را تشکیل می‌دهد و در یک سال منتهی به پایان شهریورماه ۱۴۰۱ معادل ۴۱/۱ درصد افزایش یافته است. همچنین بیشترین سهم از رشد دارایی‌ها در یک سال منتهی به شهریورماه ۱۴۰۱ و نیمه نخست سال ۱۴۰۱ متعلق به بدهی بخش غیردولتی بوده که به ترتیب سهم از رشد ۱۷/۸ واحد درصدی و ۶/۵ واحد درصدی را ثبت کرده است. دارایی‌های خارجی با سهم ۱۸/۶ درصدی از مانده دارایی‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی در پایان شهریور ۱۴۰۱، رشد ۲۱/۴ درصدی سالانه داشته و سهم آن از رشد سالانه و شش‌ماهه دارایی‌ها به ترتیب معادل ۴/۴ واحد درصد و ۰/۶ واحد درصد بوده است. علاوه بر این، سپرده بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی نزد بانک مرکزی در طول یک سال منتهی به انتهای شهریورماه ۱۴۰۱ رشد ۳۴/۷ درصدی را تجربه کرده است و سهم ۲/۳ واحد درصدی از رشد ۳۳/۶ درصدی دارایی‌ها را در این مدت داشته است. از طرف دیگر، اسکناس و مسکوک که کمترین سهم از کل دارایی‌های بانک‌ها را دارد (سهم ۰/۱ درصدی در پایان شهریور ۱۴۰۱)، رشد ۱۱/۱ درصدی سالانه را تجربه کرده است. در سمت بدهی‌ها نیز بزرگترین جزء (با سهم ۶۱/۲ درصدی) مربوط به سپرده‌های بخش غیردولتی است که در طول یک سال منتهی به شهریورماه ۱۴۰۱ رشد ۳۷/۸ درصدی داشته است. سهم این سپرده‌ها از رشد بدهی‌ها در طول یک سال و شش ماهه منتهی به شهریورماه ۱۴۰۱ به ترتیب معادل ۲۲/۴ واحد درصد و ۹/۴ واحد درصد بوده است. علاوه بر این، وام و سپرده‌های ارزی با سهم ۱۵/۴ درصدی از کل بدهی‌ها، رشد سالانه ۱۷/۷ درصدی را ثبت کرده و سهم این بدهی از رشد سالانه ۳۳/۶ درصدی کل بدهی‌ها، برابر با ۳/۱ واحد درصد محاسبه شده است. در این میان وام و سپرده‌های بخش دولتی رشد سالانه ۱/۲ درصدی داشته و در پایان شهریورماه ۱۴۰۱ سهم ۰/۵ درصدی از کل بدهی‌ها داشته است. شایان ذکر است که حساب سرمایه سیستم بانکی از رقم منفی ۷۲/۸ هزار میلیارد

برای بررسی آمار نقدینگی باید به ترازنامه کل سیستم بانکی پرداخت. این ترازنامه از رشد ۵۶/۱ درصدی حجم پول (شامل اسکناس و مسکوک در دست اشخاص و سپرده‌های دیداری) و ۳۲/۹ درصدی شبه‌پول در طول یک سال منتهی به شهریورماه ۱۴۰۱ حکایت دارد تا سهم آنها از نقدینگی به ترتیب به ۲۲/۸ درصد و ۷۷/۲ درصد برسد. از شهریور ۱۳۹۹ تا پایان آن سال سهم پول در نقدینگی در حال کاهش بود، در حالی که تا پایان سال ۱۴۰۰ سهم آن در نقدینگی با افزایش ۰/۵ واحد درصدی نسبت به انتهای سال ۱۳۹۹ به ۲۰/۴ درصد رسید. این افزایش در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ با شیب تندتری تداوم یافت، به طوری که این نسبت با افزایش ۲/۴ واحد درصدی نسبت به انتهای سال ۱۴۰۰ به ۲۲/۸ درصد در انتهای شهریورماه ۱۴۰۱ رسید. این مهم تا حدی ناشی از افزایش تدریجی تبادلات مالی افراد ناشی از افت نسبی شیوع کرونا و محدودیت‌های مربوطه و همچنین تداوم منفی بودن شدید نرخ بهره حقیقی (بالا بودن نرخ تورم انتظاری نسبت به نرخ سود سپرده بانکی) بوده که باعث شده است افراد انگیزه کمتری برای نگهداری سپرده‌های بلندمدت بانکی (شبه‌پول) داشته باشند و منابع مالی خود را با نقدشوندگی بالاتری نگه دارند تا در زمان لازم به راحتی بتوانند در بازارهای دیگر به خرید و فروش بپردازند. همین امر موجب قدرت تورم‌زایی بیشتر نقدینگی می‌شود.

حجم سپرده‌های دیداری در یک سال منتهی به شهریورماه ۱۴۰۱ با رشد ۵۹/۰ درصدی همراه بوده و سهم آن از حجم پول معادل ۹۲/۸ درصد و از کل نقدینگی معادل ۲۱/۱ درصد بوده است. در مقابل، سهم اسکناس و مسکوک در دست اشخاص از پول در پایان شهریورماه ۱۴۰۱ معادل ۷/۲ درصد و از کل نقدینگی معادل ۱/۶ درصد رقم خورده است. از طرف دیگر، احیای سپرده‌های دو ساله به عنوان تنها گزینه سرمایه‌گذاری بلندمدت در بازار پول و شکاف حدود ۲/۰ واحد درصدی نرخ سود سپرده یک ساله و دو ساله سبب رشد حدوداً ۱۰۰ برابری حجم این سپرده‌های بلندمدت در سال ۱۳۹۹ شد تا سهم ۱۳/۴ درصدی از شبه پول داشته باشد و در طول سال ۱۴۰۰ رشد ۱۵۷/۶ درصدی را تجربه کرد تا سهم آن از شبه‌پول در انتهای سال ۱۴۰۰ به ۲۵/۰ درصد برسد. این در حالی است که در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ با رشد اندک ۹/۸ درصدی حجم سپرده‌های مذکور، سهم آن از شبه پول به ۲۴/۴ درصد در انتهای شهریورماه ۱۴۰۱ تنزل یافته است.

براساس آمار پایه پولی استخراج‌شده از ترازنامه بانک مرکزی، مهمترین عوامل رشد ۳۳/۱ درصدی پایه پولی در طول یک سال منتهی به شهریورماه ۱۴۰۱ به ترتیب شامل افت عامل کاهنده خالص سایر ارقام (عمدتاً متأثر از خرید قطعی و توافقات بازخرید اوراق بدهی دولتی در بازار ثانویه توسط بانک مرکزی تحت عنوان عملیات بازار باز) با سهم از رشد ۱۵/۹ واحد درصدی، رشد خالص دارایی‌های خارجی بانک مرکزی (عمدتاً متأثر از استفاده دولت از منابع غیرقابل دسترسی صندوق توسعه ملی و تسعیر منابع ارزی با نرخ برابری بالاتر) با سهم از رشد ۱۵/۷ واحد درصدی و رشد مطالبات بانک مرکزی از بانک‌ها با سهم از رشد ۷/۵ واحد درصدی بوده‌اند. از طرفی، خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی با سهم از رشد منفی ۶/۰ واحد درصدی، اثر کاهشی بر رشد پایه پولی داشته است. دلیل اصلی کاهش قابل توجه خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی در این مدت، رشد ۲۹/۹ درصدی سپرده بخش دولتی نزد بانک مرکزی، با وجود افزایش ۱۳/۶ درصدی بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی بوده است. بدین ترتیب خالص بدهی بخش دولتی به بانک مرکزی از رقم ۳۶/۹ هزار میلیارد ریال در شهریورماه ۱۴۰۰ به منفی ۲۷۲/۷ هزار میلیارد ریال در شهریورماه ۱۴۰۱ رسیده است. البته اگر فقط رشد ۱۴/۴ درصدی پایه پولی در شش ماهه نخست سال ۱۴۰۱ را در نظر بگیریم، رشد خالص مطالبات بانک مرکزی از بخش دولتی ۱۰/۱ واحد درصد از این رشد پایه پولی سهم دارد. در

به رقم منفی ۱,۱۳۲/۸ هزار میلیارد ریال در پایان شهریور ۱۴۰۱ تنزل یافته که نشان از زیان شدید بانک‌های تجاری دولتی در دوره مذکور دارد. جدول ۱۸ خلاصه دارایی‌ها و بدهی‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی را به تفکیک بانک‌های دولتی (تجاری و تخصصی) و بانک‌های غیردولتی و مؤسسات اعتباری غیربانکی در پایان شهریورماه ۱۴۰۱ به تصویر می‌کشد.

ریال در پایان شهریور ۱۴۰۰، به منفی ۱۶۴/۸ هزار میلیارد در پایان آن سال رسید که نشان از تشدید زیان سیستم بانکی در دوره مذکور دارد، اگرچه این حساب در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ اندکی بهبود یافته و رقم منفی ۳۸/۵ هزار میلیارد ریال را در انتهای شهریورماه ۱۴۰۱ ثبت کرده است. با این حال، حساب سرمایه بانک‌های تجاری دولتی از ۲۱۳/۹ هزار میلیارد ریال در انتهای شهریورماه ۱۴۰۰

جدول ۱۸- خلاصه دارایی‌ها و بدهی‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی (هزار میلیارد ریال-درصد)

درصد تغییر شهریور به ۱۴۰۱		تفکیک سهم گروه‌های بانکی در شهریور ۱۴۰۱			مانده در پایان دوره			
شهریور ۱۴۰۰	اسفند ۱۴۰۰	غیردولتی و غیربانکی	تخصصی دولتی	تجاری دولتی	شهریور ۱۴۰۱	اسفند ۱۴۰۰	شهریور ۱۴۰۰	
۳۳/۶	۱۱/۳	۵۶,۷۳۵/۲	۱۳,۱۱۹/۷	۲۰,۰۴۶/۳	۸۹,۹۰۱/۲	۸۰,۷۴۶/۶	۶۷,۲۸۹/۷	دارایی‌ها (به غیر از اقلام زیر خط)
۲۱/۴	۲/۹	۱۰,۳۴۲/۱	۳,۹۵۶/۱	۲,۴۳۵/۱	۱۶,۷۳۳/۳	۱۶,۲۶۷/۵	۱۳,۷۷۸/۱	دارایی‌های خارجی
۱۱/۱	-۵/۵	۵۹/۰	۱۲/۸	۳۳/۲	۱۰۵/۰	۱۱۱/۱	۹۴/۵	اسکناس و مسکوک
۳۴/۷	۱۶/۲	۴,۰۵۱/۹	۳۹۹/۲	۱,۴۳۳/۰	۵,۸۸۴/۱	۵,۰۶۴/۳	۴,۳۶۷/۶	سپرده نزد بانک مرکزی
۲۴/۵	۱۹/۸	۳,۰۳۴/۵	۹۳۱/۴	۱,۷۵۳/۱	۵,۷۱۹/۰	۴,۷۷۱/۸	۴,۵۹۲/۶	بدهی بخش دولتی
۴۱/۱	۱۴/۶	۲۶,۴۲۸/۴	۵,۹۴۷/۱	۸,۶۱۰/۵	۴۰,۹۸۶/۰	۳۵,۷۵۸/۴	۲۹,۰۳۷/۸	بدهی بخش غیردولتی
۳۲/۸	۹/۱	۱۲,۸۱۹/۳	۱,۸۷۳/۱	۵,۷۸۱/۴	۲۰,۴۷۳/۸	۱۸,۷۷۳/۵	۱۵,۴۱۹/۱	سایر دارایی‌ها
۳۳/۶	۱۱/۳	۵۶,۷۳۵/۲	۱۳,۱۱۹/۷	۲۰,۰۴۶/۳	۸۹,۹۰۱/۲	۸۰,۷۴۶/۶	۶۷,۲۸۹/۷	بدهی‌ها (به غیر از اقلام زیر خط)
۳۷/۸	۱۶/۰	۳۶,۳۲۶/۸	۴,۹۸۰/۴	۱۳,۷۲۳/۹	۵۵,۰۳۱/۱	۴۷,۴۶۰/۱	۳۹,۹۴۸/۹	سپرده‌های بخش غیردولتی
۳۰/۴	۱۳/۴	۶۲۰/۹	۶۰۲/۳	۴۳۷/۰	۱,۶۶۰/۲	۱,۴۶۳/۴	۱,۲۷۳/۵	بدهی به بانک مرکزی
۱/۲	۲/۶	۵۱/۷	۱۹۹/۶	۲۲۳/۸	۴۷۵/۱	۴۶۳/۰	۴۶۹/۵	وام‌ها و سپرده‌های بخش دولتی
-۴۷/۱	-۷۶/۶	۱۹۱/۶	۹۰۲/۷	-۱,۱۳۲/۸	-۳۸/۵	-۱۶۴/۸	-۷۲/۸	حساب سرمایه
۱۷/۷	۲/۲	۸,۲۲۹/۰	۳,۲۷۵/۲	۲,۳۰۹/۷	۱۳,۸۱۳/۹	۱۳,۵۱۱/۵	۱۱,۷۳۵/۶	وام‌ها و سپرده‌های ارزی
۳۶/۱	۵/۳	۱۱,۳۱۵/۲	۳,۱۵۹/۵	۴,۴۸۴/۷	۱۸,۹۵۹/۴	۱۸,۰۱۳/۴	۱۳,۹۳۵/۰	سایر بدهی‌ها

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزیده آمارهای اقتصادی

سپرده قانونی) از ۸۳/۲ درصد در انتهای اسفندماه ۱۴۰۰ به ۸۱/۴ درصد در انتهای شهریورماه ۱۴۰۱ رسیده است. علاوه بر این، نسبت ذخیره قانونی در یک سال منتهی به پایان شهریورماه ۱۴۰۱ با افزایش حدود ۰/۳ واحد درصدی از ۹/۸۳ درصد در شهریورماه ۱۴۰۰ به ۱۰/۱۷ درصد در انتهای شهریورماه ۱۴۰۱ بالغ شده است. جدول ۱۹ جزئیات این آمار را نشان می‌دهد.

مانده کل تسهیلات اعطاشده سیستم بانکی در پایان شهریورماه ۱۴۰۱ با ۳۴/۴ درصد رشد نسبت به شهریورماه سال ۱۴۰۰ به ۴۶,۴۲۵/۱ هزار میلیارد ریال رسید. رشد مانده سپرده‌های بانک‌ها و مؤسسات اعتباری غیربانکی طی این مدت بیشتر از رشد مانده تسهیلات پرداختی و معادل ۳۵/۶ درصد بود تا حجم مانده این سپرده‌ها به رقم ۶۳,۴۹۱/۴ هزار میلیارد ریال برسد. در نتیجه، نسبت تسهیلات به سپرده (پس از کسر

جدول ۱۹- مانده تسهیلات و سپرده‌های ریالی و ارزی بانک‌ها و مؤسسات اعتباری در پایان دوره

درصد تغییر شهریور به ۱۴۰۱		مانده در پایان دوره					
شهریور ۱۴۰۰	اسفند ۱۴۰۰	شهریور ۱۴۰۱	اسفند ۱۴۰۰	شهریور ۱۴۰۰	اسفند ۱۳۹۹	اسفند ۱۳۹۸	
۳۴/۴	۱۲/۱	۴۶,۴۲۵/۱	۴۱,۴۱۸/۱	۳۴,۵۵۴/۲	۲۷,۹۲۲/۷	۱۹,۳۵۵/۸	تسهیلات (هزار میلیارد ریال)
۳۵/۶	۱۴/۸	۶۳,۴۹۱/۴	۵۵,۳۱۴/۳	۴۶,۸۳۸/۷	۳۸,۷۵۴/۶	۲۷,۱۶۲/۸	سپرده‌ها (هزار میلیارد ریال)
۳۵/۱	۱۴/۶	۵۷,۰۳۷/۳	۴۹,۷۵۳/۰	۴۲,۲۳۳/۲	۳۴,۸۲۴/۰	۲۴,۳۸۱/۱	سپرده‌ها پس از کسر سپرده قانونی (هزار میلیارد ریال)
-	-	۱۰/۱۷	۱۰/۰۵	۹/۸۳	۱۰/۱۴	۱۰/۲۴	نسبت ذخیره قانونی (درصد)
-	-	۸۱/۴	۸۳/۲	۸۱/۸	۸۰/۲	۷۹/۴	نسبت تسهیلات به سپرده‌ها پس از کسر سپرده قانونی (درصد)

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، آمارهای بانکی

درصد رشد نشان می‌دهد. در این میان، اشخاص حقیقی حدود ۳۲/۰ درصد از مجموع کل تسهیلات اعطایی را به خود اختصاص داده‌اند و تسهیلات دریافتی آنها نسبت به هفت ماهه ابتدایی سال ۱۴۰۰ رشد

در طول هفت ماهه نخست سال ۱۴۰۱، در مجموع ۲۳,۳۱۲/۰ هزار میلیارد ریال تسهیلات توسط سیستم بانکی کشور به اشخاص حقیقی و حقوقی اعطا شد که نسبت به زمان مشابه سال قبل حدود ۴۷/۲

دارد. همچنین تسهیلات کمتر از ۲۰۰ میلیون تومانی پرداخت شده به اشخاص حقیقی رشد ۳۹/۴ درصدی را نسبت به دوره مشابه سال ۱۴۰۰ نشان می‌دهد که به ترتیب سهم ۶۵/۰ درصدی و ۸۴/۸ درصدی از کل تسهیلات پرداختی به اشخاص حقیقی و تسهیلات خرد پرداختی به اشخاص حقیقی دارد. در این مدت ۶۸/۰ درصد از مجموع کل تسهیلات به اشخاص حقوقی اختصاص یافته است تا تسهیلات اعطاشده به اشخاص حقوقی رشد ۴۳/۸ درصدی را نسبت به دوره مشابه سال قبل تجربه کند. جدول ۲۰ جزئیات تسهیلات پرداختی به تفکیک اشخاص حقیقی و حقوقی را در هفت ماهه نخست سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ نشان می‌دهد.

۵۵/۱ درصدی را ثبت کرده است. از ۷,۴۶۸/۰ هزار میلیارد ریال تسهیلات پرداختی به اشخاص حقیقی، معادل ۷۶/۶ درصد آن (۵,۷۲۲/۰ هزار میلیارد ریال) تسهیلات خرد و ۲۳/۴ درصد آن (۱,۷۴۶/۰ هزار میلیارد ریال) تسهیلات غیرخرد بوده است. تسهیلات خرد اشخاص حقیقی به دو گروه کارت‌های اعتباری و تسهیلات کمتر از ۲۰۰ میلیون تومان تقسیم می‌شود. کارت‌های اعتباری اعطاشده به اشخاص حقیقی با رشد ۱۱۶/۸ درصدی، از ۴۰۰/۰ هزار میلیارد ریال در هفت ماهه نخست سال ۱۴۰۰ به ۸۶۷/۰ هزار میلیارد ریال در انتهای مهرماه ۱۴۰۱ رسیده است که به ترتیب سهم ۱۱/۶ درصدی و ۱۵/۲ درصدی از مجموع تسهیلات اعطاشی به اشخاص حقیقی و تسهیلات اعطاشی خرد به اشخاص حقیقی

جدول ۲۰- تسهیلات پرداختی به تفکیک اشخاص حقیقی و حقوقی (هزار میلیارد ریال - درصد)

درصد تغییر مقدار	۷ ماهه نخست ۱۴۰۱		۷ ماهه نخست ۱۴۰۰		
	سهم	مقدار	سهم	مقدار	
۴۷/۲	۱۰۰/۰	۲۳,۳۱۲/۰	۱۰۰/۰	۱۵,۸۳۵/۰	مجموع کل (هزار میلیارد ریال)
۵۵/۱	۳۲/۰	۷,۴۶۸/۰	۳۰/۴	۴,۸۱۶/۰	حقیقی
۴۷/۴	۷۶/۶	۵,۷۲۲/۰	۸۰/۶	۳,۸۸۲/۰	خرد
۱۱۶/۸	۱۵/۲	۸۶۷/۰	۱۰/۳	۴۰۰/۰	کارت‌های اعتباری
۳۹/۴	۸۴/۸	۴,۸۵۵/۰	۸۹/۷	۳,۴۸۲/۰	تسهیلات کمتر از ۲۰۰ میلیون تومان
۸۶/۹	۲۳/۴	۱,۷۴۶/۰	۱۹/۴	۹۳۴/۰	غیرخرد
۴۳/۸	۶۸/۰	۱۵,۸۴۴/۰	۶۹/۶	۱۱,۰۱۹/۰	حقوقی

مأخذ: بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران، گزارش عملکرد بانکها در تسهیلات پرداختی طی هفت ماهه نخست سال جاری

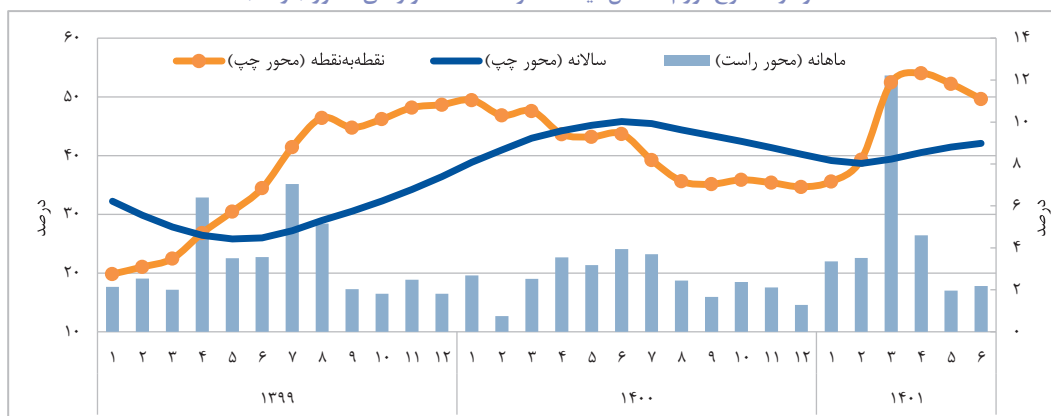
۸. تورم

نسبت به انتهای سال ۱۴۰۰ به رقم بی‌سابقه ۵۴/۰ درصد رسید. با این حال پس از فروکش کردن تبعات اولیه اجرای سیاست حذف تخصیص ارز ترجیحی، نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه به تدریج روند نزولی به خود گرفت و با کاهش ۴/۴ واحد درصدی نسبت به تیرماه به ۴۹/۷ درصد در شهریورماه رسید.

با این وجود نرخ تورم سالانه در فصل نخست سال ۱۴۰۱ روند نزولی را ثبت کرد و از حدود ۴۰/۲ درصد در انتهای سال ۱۴۰۰ به حدود ۳۹/۴ درصد در خردادماه ۱۴۰۱ رسید. اما در فصل تابستان این روند معکوس شد و با افزایش ۲/۷ واحد درصدی نسبت به انتهای فصل بهار، نرخ تورم سالانه به ۴۲/۱ درصد در شهریورماه ۱۴۰۱ رسید. نمودار ۶ انواع نرخ‌های تورم شاخص قیمت مصرف‌کننده خانوارهای کشور را به تصویر می‌کشد.

عدد شاخص قیمت مصرف‌کننده (۱۳۹۵=۱۰۰) برای خانوارهای کل کشور، در شهریور امسال به ۵۲۵/۴ رسید که نسبت به ماه مشابه سال گذشته ۴۹/۷ درصد و نسبت به مرداد همین سال ۲/۲ درصد افزایش نشان می‌دهد. مقایسه این رقم با ماه‌های قبل در نیمه نخست سال ۱۴۰۱ نشان می‌دهد که تورم ماهانه در شهریورماه پس از مردادماه کمترین رقم را ثبت کرده است. شایان ذکر است نرخ تورم ماهانه در خردادماه سال جاری به واسطه حذف ارز ترجیحی کالاهای اساسی با رشد ۸/۷ واحد درصدی نسبت به اردیبهشت‌ماه به ۱۲/۲ درصد رسید. علاوه بر این، نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه که در نیمه دوم سال ۱۴۰۰ روند نزولی را تجربه کرد، در چهار ماه نخست سال ۱۴۰۱ با روند افزایشی مواجه شد، به گونه‌ای که نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه در تیرماه سال جاری با افزایش ۱۹/۳ واحد درصدی

نمودار ۶- نرخ تورم شاخص قیمت مصرف‌کننده خانوارهای کشور (درصد)

مأخذ: مرکز آمار ایران، گزارش شاخص بهای مصرف‌کننده، شماره‌های مختلف

۱۰/۵ واحد درصدی)، سبزیجات (با سهم از رشد ۷/۶ واحد درصدی) و میوه و خشکبار (با سهم از رشد ۶/۲ درصد) بوده‌اند. در مجموع این شش زیربخش سهم ۶۸/۸ واحد درصدی از نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه ۷۶/۱ درصدی گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها داشته‌اند.

در شهریورماه امسال، بیشترین نرخ تورم ماهانه را گروه هتل و رستوران با ۴/۹ درصد ثبت کرده که ۲/۷ واحد درصد از افزایش ماهانه شاخص کل قیمت مصرف‌کننده بیشتر است. از طرفی، گروه حمل‌ونقل در این ماه کمترین رشد قیمتی (۰/۲ درصدی) را در میان گروه‌های اصلی داشته است. گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها نیز تورم ماهانه ۲/۲ درصدی را تجربه کرد. این گروه اگرچه در خردادماه سال جاری به واسطه حذف ارز ترجیحی کالاهای اساسی نرخ تورم ماهانه ۲۵/۹ درصدی را تجربه کرد، پس از آن تا مردادماه به طور مستمر با کاهش قیمت‌ها مواجه شد تا نرخ تورم ماهانه ۱/۵ درصدی را در این ماه ثبت کند، اگرچه در شهریورماه افزایش ۰/۷ واحد درصدی نرخ تورم ماهانه را نسبت به ماه قبل از آن تجربه کرد. در میان اجزای تشکیل‌دهنده بخش خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها، بیشترین و کمترین رشد ماهانه قیمت در شهریورماه ۱۴۰۱ به ترتیب متعلق به گوشت قرمز، سفید و فرآورده‌های آن‌ها با رشد ۵/۱ درصدی و روغن‌ها و چربی‌ها با رشد منفی ۲/۸ درصدی بوده است. همچنین زیرگروه سبزیجات (سبزی‌ها و حبوبات) رشد ۴/۳ درصدی قیمت‌ها را تجربه کرده است. علاوه بر این، مهم‌ترین عوامل مشارکت‌کننده در نرخ تورم ماهانه شهریورماه ۱۴۰۱ به ترتیب، گروه خوراکی و آشامیدنی‌ها (با سهم از رشد ۰/۹ واحد درصدی)، گروه مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها (با سهم از رشد ۰/۷ واحد درصدی)، گروه پوشاک و کفش (با سهم از رشد ۰/۲ واحد درصدی)، هتل و رستوران (با سهم از رشد ۰/۱ واحد درصدی) و مبلمان و لوازم خانگی (با سهم از رشد ۰/۱ واحد درصدی) بوده‌اند. این پنج گروه در مجموع سهم ۱/۹ واحد درصدی از نرخ تورم ماهانه ۲/۲ درصدی داشته‌اند. همچنین در میان زیر بخش‌های گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها، مهم‌ترین عوامل مشارکت‌کننده در نرخ تورم ماهانه این گروه به ترتیب، گوشت قرمز، سفید و فرآورده‌های آن‌ها (با سهم از رشد ۱/۰ واحد درصدی)، سبزیجات (با سهم از رشد ۰/۵ واحد درصدی)، میوه و خشکبار (با سهم از رشد ۰/۴ واحد درصدی) و نان و غلات (با سهم از رشد ۰/۲ واحد درصد) بوده‌اند. در مجموع این چهار گروه سهم ۲/۱ واحد درصدی از نرخ تورم ماهانه ۲/۲ درصدی گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها داشته‌اند. جدول ۲۱ تغییرات شاخص قیمت مصرف‌کننده را برای گروه‌های اصلی سبد خانوارهای کشور در شهریور ۱۴۰۱ نشان می‌دهد.

بررسی گزارش شاخص قیمت مصرف‌کننده مرکز آمار در شهریورماه ۱۴۰۱ از رشد سریع‌تر قیمت کالاها در مقایسه با خدمات حکایت دارد که به ترتیب نرخ تورم سالانه ۴۷/۹ درصد و ۳۲/۱ درصد را به ثبت رسانده‌اند. البته کالاهای بادوام نرخ تورم سالانه ۳۴/۰ درصدی داشته‌اند که به دلیل ضریب اهمیت اندک ۵/۵ درصدی، نقش آنها در کاهش نرخ تورم سالانه کلیه کالاها اندک بوده است.

از بین ۱۲ بخش عمده سبد مصرفی خانوارهای کشور، چهار بخش «مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها»، «خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها»، «حمل و نقل» و «بهداشت و درمان» به ترتیب دارای بیشترین وزن (ضریب اهمیت) بوده، به طوری که ۷۸/۷ درصد از وزن سبد کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای کشور در شهریورماه ۱۴۰۱ متعلق به این چهار گروه است. در این میان، مجموع سهم «مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها» و «خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها» معادل ۶۲/۱ درصد است. در میان بخش‌های اصلی سبد مصرفی خانوار نمونه کشور در محاسبات شاخص قیمت مصرف‌کننده، بیشترین نرخ تورم سالانه و نقطه‌به‌نقطه مربوط به گروه هتل و رستوران به ترتیب با ۶۹/۸ درصد و ۸۴/۴ درصد و کمترین آن‌ها به ترتیب با ۵/۷ درصد و ۱۰/۴ درصد متعلق به گروه ارتباطات بوده است. کنترل دستوری قیمت و سهم پرننگ دولت در بخش ارتباطات توضیح‌دهنده سرعت پایین افزایش قیمت‌ها در این بخش است. علاوه بر این، نرخ تورم سالانه و نقطه‌به‌نقطه گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها (با ضریب اهمیت ۲۶/۶ درصدی)، در شهریورماه ۱۴۰۱ به ترتیب معادل ۵۹/۰ درصد و ۷۶/۱ درصد بوده که جایگاه دوم را پس از گروه هتل و رستوران برای آن به ارمان آورده است. افزون بر این، مهم‌ترین عوامل مشارکت‌کننده در نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه شهریورماه ۱۴۰۱، به ترتیب، گروه خوراکی و آشامیدنی‌ها (با سهم از رشد ۲۶/۵ واحد درصدی)، گروه مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها (با سهم از رشد ۷/۷ واحد درصدی)، گروه حمل‌ونقل (با سهم از رشد ۴/۰ واحد درصدی)، پوشاک و کفش (با سهم از رشد ۲/۷ واحد درصدی) و بهداشت و درمان (با سهم از رشد ۲/۳ واحد درصدی) بوده‌اند. در مجموع این پنج گروه سهم ۴۳/۲ واحد درصدی از نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه ۴۹/۷ درصدی داشته‌اند. از طرفی، در میان زیر بخش‌های گروه خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها، مهم‌ترین عوامل مشارکت‌کننده در نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه این گروه به ترتیب، نان و غلات (با سهم از رشد ۱۷/۷ واحد درصدی)، گوشت قرمز، سفید و فرآورده‌های آن‌ها (با سهم از رشد ۱۴/۴ واحد درصدی)، روغن‌ها و چربی‌ها (با سهم از رشد ۱۲/۴ واحد درصدی)، شیر، پنیر و تخم مرغ (با سهم از رشد

جدول ۲۱- نرخ تورم شاخص قیمت کالاها و خدمات مصرفی خانوارهای کشور بر حسب بخش‌های اصلی در شهریور ۱۴۰۱ (درصد)

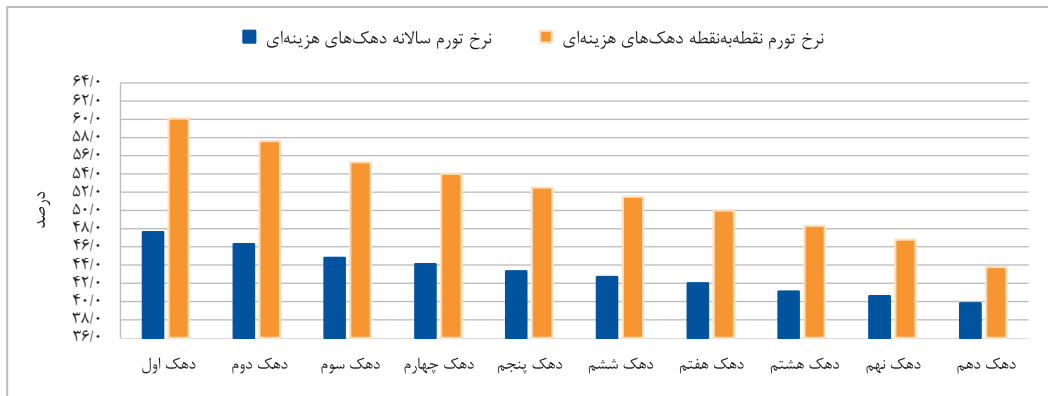
عنوان	ضریب اهمیت	نرخ تورم	
		ماهانه	نقطه‌به‌نقطه سالانه
مسکن، آب، برق، گاز و سایر سوخت‌ها	۳۵/۵	۳/۳	۳۱/۰
خوراکی‌ها و آشامیدنی‌ها	۲۶/۶	۲/۲	۷۶/۱
حمل و نقل	۹/۴	۰/۲	۳۳/۹
بهداشت و درمان	۷/۱	۱/۵	۳۸/۹
پوشاک و کفش	۴/۸	۲/۷	۴۸/۴
کالاها و خدمات متفرقه	۴/۲	۱/۳	۳۵/۸
مبلمان و لوازم خانگی	۳/۹	۱/۸	۳۶/۰
ارتباطات	۲/۹	۰/۸	۱۰/۴
آموزش	۱/۹	۲/۹	۳۴/۱
تفریح و فرهنگ	۱/۷	۲/۶	۳۲/۳
هتل و رستوران	۱/۴	۴/۹	۸۴/۴
دخانیات	۰/۶	۱/۶	۴۶/۶
شاخص کل	۱۰۰/۰	۲/۲	۴۹/۷

مأخذ: مرکز آمار ایران، گزارش شاخص قیمت مصرف‌کننده، شهریورماه ۱۴۰۱

افزون بر این، در این ماه بیشترین نرخ تورم ماهانه خانوارهای کشور مربوط به استان لرستان با ۳/۳ درصد و کمترین نرخ تورم ماهانه متعلق به استان مرکزی با ۰/۸ درصد است. همچنین، بیشترین و کمترین نرخ تورم دوازده ماهه منتهی به شهریورماه ۱۴۰۱ به ترتیب به استان کهگیلویه و بویراحمد با نرخ ۴۷/۹ درصد و استان خوزستان با نرخ ۳۷/۹ درصد تعلق داشته است. از طرف دیگر، در مقایسه بین دهک‌های هزینه‌ای در شهریورماه ۱۴۰۱، سبد مصرفی دهک اول نرخ تورم سالانه ۴۷/۶ درصد را تجربه کرده و برای دهک‌های بعدی این نرخ به ترتیب کاهشی بوده تا برای دهک دهم به ۳۹/۸ درصد برسد. علاوه بر این، نرخ تورم نقطه‌به‌نقطه دهک‌های هزینه‌ای در بازه

۶۰/۱ درصد برای دهک اول و ۴۳/۸ درصد برای دهک دهم ثبت شده است. شایان ذکر است ضرایب اهمیت در میان دهک‌های هزینه‌ای به تفکیک خوراکی، آشامیدنی و دخانیات و کالاهای غیرخوراکی و خدمات، به ترتیب، برای دهک اول برابر با ۴۳/۳ درصد و ۵۶/۷ درصد و برای دهک دهم ۱۷/۲ درصد و ۸۲/۸ درصد برآورد شده است. به این ترتیب طبق گزارش مرکز آمار ایران، طبقات ضعیف‌تر جامعه تورم بیشتری را در مقایسه با دهک‌های بالاتر تجربه کرده‌اند که از افزایش نابرابری و شکاف بیشتر طبقات حکایت دارد. نمودار ۷ نرخ‌های تورم سالانه و نقطه‌به‌نقطه دهک‌های هزینه‌ای را در شهریور امسال به تصویر می‌کشد.

نمودار ۷- نرخ‌های تورم سالانه و نقطه‌به‌نقطه دهک‌های هزینه‌ای در شهریورماه ۱۴۰۱

مأخذ: مرکز آمار ایران، گزارش شاخص بهای مصرف‌کننده براساس دهک‌های هزینه‌ای، شهریورماه ۱۴۰۱

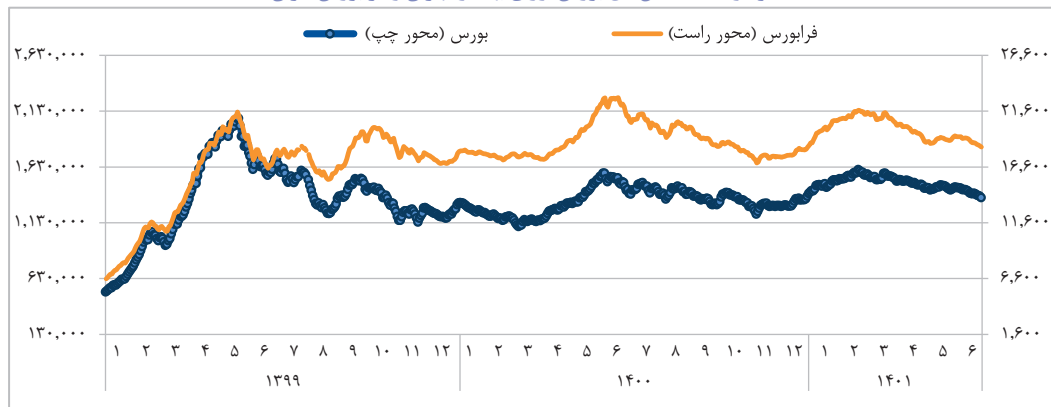
۹. بازار سرمایه

گونه‌ای که شاخص کل در انتهای اردیبهشت‌ماه سال جاری با افزایش ۱۵/۵ درصدی نسبت به انتهای سال ۱۴۰۰ به مقدار ۱,۵۷۹/۷ هزار واحد بالغ شد. با این حال شاخص کل در انتهای شهریورماه ۱۴۰۱ به ۱,۳۵۵/۲ هزار واحد فرو افتاد.

در این میان، شاخص کل فرابورس ایران نیز روندی مشابه شاخص کل بورس اوراق بهادار تهران داشت. این شاخص از ابتدای سال تا انتهای اردیبهشت‌ماه رشد ۱۷/۲ درصدی را ثبت کرد. در ادامه روند آن نزولی شد و در آخرین روز کاری شهریورماه با افت ۱۴/۶ درصدی نسبت به انتهای اردیبهشت‌ماه به ۱۸/۴ هزار واحد رسید. نمودار ۸ تحولات روزانه شاخص‌های کل بورس و فرابورس را از ابتدای سال ۱۳۹۹ تا انتهای شهریورماه ۱۴۰۱ به صورت روزانه نمایش می‌دهد.

ابلاغ تصمیمات ستاد هماهنگی اقتصادی دولت همچون عدم تغییر روش محاسبه حقوق دولتی معادن در سال ۱۴۰۱، انتشار اوراق دولتی در بازار سرمایه با رعایت سقف حداکثر ۵۰ درصد جریان ورودی منابع به بازار سرمایه و مداخله فعال بانک مرکزی در بازار بین بانکی به منظور کنترل نرخ سود بین بانکی، و همچنین افزایش قابل توجه قیمت جهانی نفت منجر به رشد ۱۳/۲ درصدی شاخص کل بورس از هفته دوم بهمن‌ماه ۱۴۰۰ تا انتهای اسفندماه آن سال و رسیدن آن به ۱,۳۶۷/۳ هزار واحد شد. در دو ماه نخست سال ۱۴۰۱، روند صعودی شاخص کل در پی اجرای سیاست حذف ارز ترجیحی کالاهای اساسی و رشد نرخ ارز در بازار آزاد و همچنین نزدیک شدن به فصل برگزاری مجامع سالانه شرکت‌ها و تقسیم سود نقدی تداوم یافت، به

نمودار ۸- شاخص کل بورس اوراق بهادار تهران و فرابورس ایران

مأخذ: سایت اینترنتی بورس اوراق بهادار تهران، قابل دسترسی در <http://new.tse.ir> و فرابورس ایران، قابل دسترسی در <http://ifb.ir>

بورس در آخرین روز کاری شهریور به ۵۱,۰۶۲/۳ هزار میلیارد ریال رسید که ۴/۴ درصد کمتر از انتهای شهریور سال ۱۴۰۰ است. شاخص هموزن در انتهای فصل تابستان ۱۴۰۱ معادل ۱۳/۶ درصد نسبت به انتهای سال ۱۴۰۰ افزایش یافت، اگرچه در طول یک سال منتهی به شهریورماه ۱۴۰۱ معادل ۴/۸ درصد کاهش داشت که بیشتر از کاهش ۲/۳ درصدی شاخص کل در همین مدت است. بنابراین، در این یک سال به طور متوسط شرکت‌های کوچکتر با کاهش قیمت سهام بیشتری نسبت به شرکت‌های بزرگتر مواجه شده‌اند. جدول ۲۲ اهم این آمار و ارقام را نشان می‌دهد.

جدول ۲۲- برخی شاخص‌ها و آمار مهم بورس اوراق بهادار تهران

انتهای دوره			در طول دوره				
شاخص صنعت	شاخص مالی	شاخص کل	شاخص کل هموزن	ارزش بازار	ارزش کل معاملات	ارزش معاملات سهام	حجم معاملات سهام
(هزار واحد)	(هزار واحد)	(هزار واحد)	(هزار واحد)	(هزار میلیارد ریال)	(هزار میلیارد ریال)	(هزار میلیارد ریال)	(میلیارد سهم)
۱,۲۵۴/۱	۱,۴۲۷/۸	۱,۳۵۵/۲	۳۹۵/۷	۵۱,۰۶۲/۳	۶,۰۷۰/۸	۳,۹۵۷/۷	۸۷۵/۷
۱,۲۶۹/۹	۱,۵۵۸/۸	۱,۳۸۶/۵	۴۱۵/۵	۵۲,۴۲۷/۸	۶,۹۵۰/۶	۵,۲۷۵/۲	۷۸۸/۶
-۱/۲	-۸/۴	-۲/۳	-۴/۸	-۴/۴	-۱۲/۷	-۲۵/۰	۱۱/۰

مأخذ: شرکت بورس اوراق بهادار تهران، مدیریت آمار و اطلاعات، گزارش تفصیلی ماهانه بازار، شهریور ۱۴۰۱

بار سهام خود را وارد بورس کردند که در مجموع به تأمین مالی ۶/۳ هزار میلیارد ریالی از این طریق منجر شد. جدول ۲۳ جزئیات روش‌های مختلف تأمین مالی شرکت‌های بورسی را در شش ماه نخست سال‌های ۱۴۰۰ و ۱۴۰۱ با هم مقایسه می‌کند.

جدول ۲۳- روش‌های تأمین مالی شرکت‌های حاضر در بورس (هزارمیلیارد ریال-درصد)

درصد تغییر ارزش در نیمه نخست ۱۴۰۱ به نیمه نخست ۱۴۰۰	شش ماهه نخست سال ۱۴۰۱		شش ماهه نخست سال ۱۴۰۰	
	سهم از کل	ارزش	سهم از کل	ارزش
۱۳۴/۴	۱۰۰/۰	۱,۱۱۴/۶	۱۰۰/۰	۴۷۵/۶
-۸۴/۳	۰/۶	۶/۳	۸/۵	۴۰/۴
۱۵۷/۸	۸۹/۰	۹۹۱/۸	۸۰/۹	۳۸۴/۷
۲۶۱/۷	۸/۰	۸۹/۴	۵/۲	۲۴/۷
۵/۰	۲/۴	۲۷/۲	۵/۴	۲۵/۹

مأخذ: شرکت بورس اوراق بهادار تهران، مدیریت آمار و اطلاعات، گزارش تفصیلی ماهانه بازار، شهریور ۱۴۰۱

۱۰. محیط کسب‌وکار

گزارش می‌کنند. یکی از شاخص‌های مهم در این زمینه شاخص انجام کسب‌وکار بانک جهانی بود که از سال ۲۰۰۳ تا سال ۲۰۲۰ در قالب گزارش‌های سالانه به ارزیابی محیط کسب‌وکار از منظر ده شاخص اصلی می‌پرداخت. متأسفانه به دلیل افشای پاره‌ای از تخلفات در زمینه دستکاری داده‌های برخی از کشورها از جمله داده‌های مربوط به عربستان سعودی در گزارش بانک جهانی در سال ۲۰۲۰، انتشار گزارش از این سال به بعد متوقف شد.

همچنین انتشار گزارش معتبر مجمع جهانی اقتصاد از شاخص رقابت‌پذیری جهانی که به رتبه‌بندی کشورها در چهار مؤلفه کلی عوامل مربوط به توانمندسازی محیط، سرمایه انسانی، بازار و عوامل مربوط به پویایی و نوآوری فضای کسب‌وکار می‌پرداخت، از سال ۲۰۲۰ به این سو متوقف شده است.

منظور از محیط کسب‌وکار مجموعه عوامل تأثیرگذار بر عملکرد یک بنگاه است که در کنترل مدیران آن نیست. بهبود فضای کسب‌وکار لازمه حضور مؤثر و موفق بخش خصوصی در اقتصاد است. دولت به عنوان شکل‌دهنده نهادها و قواعد مؤثر بر عملکرد بنگاه‌ها تأثیر قابل توجهی در مساعد یا نامساعد کردن محیط کسب‌وکار دارد. دولت می‌تواند از طریق کاهش مداخلات غیرضروری در امور بنگاه‌ها، به رسمیت شناختن آزادی‌ها و حقوق مالکیت صاحبان کسب‌وکار و همچنین اجتناب از توزیع رانت به طرق مختلف بین فعالان اقتصادی، اعتماد سرمایه‌گذاران و کارآفرینان را جذب کرده و زمینه دستیابی به رشد اقتصادی را فراهم کند.

چندین مؤسسه معتبر بین‌المللی به صورت سالانه محیط کسب‌وکار در کشورهای مختلف را بررسی می‌کنند و نتایج را در قالب چند شاخص

نتایج پایش محیط کسب و کار از سوی اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران

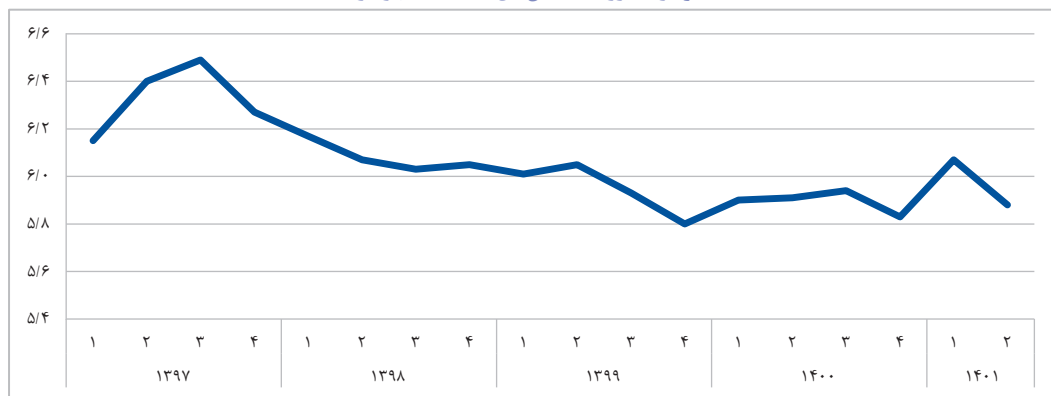
به موجب قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار مصوب سال ۱۳۹۰، اتاق‌های بازرگانی کشور موظفانند به منظور اطلاع سیاست‌گذاران از وضعیت محیط کسب و کار در کشور، شاخص‌های ملی محیط کسب و کار در ایران را تدوین کرده و به طور سالانه و فصلی حسب مورد به تفکیک استان‌ها، بخش‌ها و فعالیت‌های اقتصادی اعلام کنند. در ابتدا مرکز پژوهش‌های مجلس مسئولیت انتشار این گزارش‌ها را بر عهده داشت، اما در سال ۱۳۹۴، اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران با همکاری اتاق‌های تعاون و اصناف در قالب یک طرح پژوهشی اقدام به شناسایی و معرفی شاخص‌های ملی پایش محیط کسب و کار کرد و از سال ۱۳۹۵ به این سو تهیه گزارش در مرکز پژوهش‌های مجلس متوقف شد.

آخرین گزارش فصلی منتشر شده از سوی اتاق بازرگانی در زمینه پایش محیط کسب و کار ایران مربوط به تابستان ۱۴۰۱ است. در این گزارش، داده‌های پیمایشی حاصل از ادراک‌سنجی از وضعیت مؤلفه‌های محیط کسب و کار کشور از ۲ هزار و ۵۴۶ فعال اقتصادی زیرمجموعه سه اتاق بازرگانی، تعاون و اصناف و با استفاده از روش تکمیل پرسشنامه الکترونیکی و همچنین آمارگیری تلفنی با کمک رایانه صورت گرفته است و داده‌های آماری نیز از منابع آماری رسمی کشور تهیه و مورد بررسی قرار گرفته‌اند.

بر اساس نتایج این گزارش، شاخص ملی محیط کسب و کار در تابستان ۱۴۰۱ به عدد ۵/۸۸ رسیده است که در مقایسه با شاخص ۵/۹۱ واحدی در تابستان سال ۱۴۰۰، تغییر چندانی را نشان نمی‌دهد. لازم

به ذکر است که این شاخص عددی بین ۰ و ۱۰ است که عدد ۱۰ بدترین وضعیت ممکن را نشان می‌دهد. در فصل مورد بررسی، فعالان اقتصادی مشارکت‌کننده در این پایش، سه مؤلفه غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات، بی‌ثباتی سیاست‌ها و قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی و نهایتاً دشواری تأمین مالی از بانک‌ها را نامساعدترین و سه مؤلفه محدودیت دسترسی به آب، محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و ...) و نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول را مساعدترین مؤلفه‌های محیط کسب و کار معرفی کردند. شایان ذکر است که از پاییز ۱۳۹۶ تاکنون همواره غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات به عنوان نامساعدترین مؤلفه کسب و کار ارزیابی شده است و نشان از اثر بحران تورم مزمن بر کسب و کارها دارد. در این شرایط کنترل تورم از طریق انقباض پولی، اثر مثبت‌تری از تخصیص اعتبار (انبساط پولی) بر تولید دارد. نکته قابل توجه دیگر این که نظام توزیع پنج‌مین مؤلفه مساعد محیط کسب و کار ایران ارزیابی شده است، در حالی که سیاست‌گذاران عمدتاً مشکلات اقتصادی موجود را به گردن نظام توزیع و واسطه‌های موجود در این زمینه می‌اندازند. نمودار ۹ روند شاخص کل محیط کسب و کار را به صورت فصلی از بهار ۱۳۹۷ تا تابستان ۱۴۰۱ نشان می‌دهد. پس از شوک ناشی از تحریم‌های جدید آمریکا در سال ۱۳۹۷، به مرور و تا پایان سال ۱۳۹۹، کسب و کارها با شرایط جدید سازگارتر شدند و البته انتخاب رییس جمهور دموکرات نیز به تسهیل اندک فضای کسب و کار ایران کمک کرد. با این حال در شش فصل اخیر، روند عمدتاً متمایل به نامناسب‌تر شدن محیط کسب و کار بوده است.

نمودار ۹- روند شاخص کل محیط کسب و کار*

مأخذ: اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، گزارش‌های فصلی پایش محیط کسب و کار، تابستان ۱۴۰۱
* کاهش شاخص، نشانه بهبود وضعیت محیط کسب و کار است.

آب اگرچه مساعدترین مؤلفه در بخش‌های صنعت و خدمات بوده، اما در بخش کشاورزی این مؤلفه وضعیت بدتری نسبت به محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی و نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول دارد. جدول ۲۴ نشان می‌دهد که هر مؤلفه پیمایشی در تابستان ۱۴۰۱ در کدام رشته فعالیت بهترین وضعیت و در کدام رشته فعالیت بدترین وضعیت را داشته است.

در تابستان ۱۴۰۱، از نظر فعالان اقتصادی کشور، وضعیت محیط کسب و کار در بخش کشاورزی نامناسب‌ترین بوده و پس از آن به ترتیب بخش‌های خدمات و صنعت قرار دارند، اگرچه شاخص هر سه بخش بسیار نزدیک به هم بوده و اختلاف آنها چندین معنادار نیست. در هر سه بخش، نامساعدترین مؤلفه غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت مواد اولیه و محصولات است. محدودیت دسترسی به

جدول ۲۴- رشته فعالیتهای دارای بهترین و بدترین وضعیت در مؤلفه‌های پیمایشی محیط کسب‌وکار در تابستان ۱۴۰۱

مؤلفه‌های پیمایشی محیط کسب‌وکار	مساعدترین وضعیت	نامساعدترین وضعیت
غیرقابل پیش‌بینی بودن و تغییرات قیمت اولیه و محصولات بی‌ثباتی سیاست‌ها، قوانین و مقررات و رویه‌های اجرایی ناظر بر کسب‌وکار دشواری تأمین مالی از بانک‌ها	املاک و مستغلات	«آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و تصفیه» و «سلامت انسان و مددکاری اجتماعی»
موانع در فرآیندهای اداری و اخذ مجوزهای کسب‌وکار در دستگاه‌های اجرایی رویه‌های ناعادلانه ممیزی و دریافت مالیات فساد و سوء استفاده افراد از مقام و موقعیت اداری در دستگاه‌های اجرایی دخالت‌های غیرمنطقی نهادهای حاکمیتی در تعیین قیمت‌ها در بازار تولید و عرضه نسبتاً آزاد کالاها غیراستاندارد و تقلبی در بازار برداشت‌های سلیقه‌ای از قوانین و مقررات توسط مأموران محیط زیست، شهرداری، گمرک، بهداشت و ...	املاک و مستغلات	آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و تصفیه
وجود انحصار، امتیاز یا هر نوع رانت به یک یا تعدادی از رقبا در بازار وجود رقابت غیرمنصفانه شرکت‌ها و مؤسسات دولتی یا شبه‌دولتی در بازار ضعف دادگاه‌ها در رسیدگی به شکایات و پیگرد مؤثر متجاوزان به حقوق دیگران رویه‌های سختگیرانه اداره‌های کار و بیمه تأمین اجتماعی برای مدیریت نیروی انسانی فقدان یا شفاف نبودن آمار و اطلاعات مورد نیاز برای فعالیت اقتصادی کارگری عمومی و ضعف در بازار	املاک و مستغلات	آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و تصفیه
عرضه کالاها و محصولات قاچاق در بازار ایران کمبود نیروی کار ماهر کمبود تقاضا در بازار کمبود فناوری‌های نوین و تجهیزات مورد نیاز فقدان ارتباط مناسب میان عوامل تأمین مواد اولیه، تولید و عرضه یک محصول در بازار بی‌تعهدی طرف‌های قرارداد و معامله به اجرای تعهدات و وعده‌هایشان ضعف زیرساخت‌های حمل‌ونقل (جاده‌ای، ریلی، هوایی، دریایی و بندری) تمایل عمومی به خرید کالاها خارجی و بی‌رغبتی به خرید محصولات ایرانی	املاک و مستغلات	آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و تصفیه
ضعف نظام توزیع و مشکل در رساندن محصول به بازار محدودیت‌های دسترسی به شبکه تلفن همراه و اینترنت نحوه استقبال مشتریان از نوآوری و ابتکار در ارائه خدمات و محصول محدودیت دسترسی به حامل‌های انرژی (برق، گاز، گازوئیل و ...)	املاک و مستغلات	آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و تصفیه
محدودیت دسترسی به آب	املاک و مستغلات	آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و تصفیه

مأخذ: اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی ایران، گزارش‌های فصلی پایش محیط کسب‌وکار
* منظور از سایر فعالیتهای خدماتی، فعالیتهای سازمان‌های دارای عضو، تعمیر رایانه و کالاهای شخصی و خانگی و سایر فعالیتهای خدماتی شخصی است.

معادل ۱۹/۴ درصد بوده است. از نظر اندازه بنگاه، بنگاه‌هایی که بین ۶ تا ۱۰ نفر کارکن دارند مساعدترین وضعیت محیط کسب‌وکار و بنگاه‌هایی که بیش از ۲۰۰ نفر کارکن دارند نامساعدترین وضعیت محیط کسب‌وکار را داشته‌اند، البته اختلاف بین شاخص آنها (۶/۶ درصد) نیز چندان معنادار نیست. از نظر سابقه فعالیت بنگاه، در بنگاه‌هایی که فعالیت اقتصادی آنها زیر ۲ سال است، مساعدترین وضعیت محیط کسب‌وکار اعلام شده و بنگاه‌های اقتصادی با سابقه فعالیت بین ۱۱ تا ۱۵ سال، نامساعدترین وضعیت محیط کسب‌وکار را گزارش کرده‌اند و اختلاف بین آنها تنها ۳/۲ درصد است. بنگاه‌های اقتصادی مشارکت‌کننده در این طرح به طور متوسط با ۴۱/۲ درصد از ظرفیت اسمی خود فعالیت داشته‌اند که نسبت به تابستان ۱۴۰۰، افزایش ۰/۸ واحد درصدی را نشان می‌دهد.

ارزیابی تابستان ۱۴۰۱ نشان می‌دهد که استان‌های کرمان، اردبیل و بوشهر به ترتیب دارای نامساعدترین و استان‌های مرکزی، قزوین و فارس به ترتیب دارای مساعدترین وضعیت محیط کسب‌وکار بوده‌اند. این در حالی است که اختلاف عدد شاخص در بهترین و بدترین استان تنها ۱۷/۱ درصد بوده و از عدم تفاوت جدی بین استان‌های کشور حکایت دارد. همچنین در بین رشته فعالیتهای اقتصادی، رشته فعالیتهای «آبرسانی، مدیریت پسماند، فاضلاب و فعالیتهای تصفیه»، «هنر، سرگرمی و تفریح» و «ساختمان»، به ترتیب دارای بدترین وضعیت محیط کسب‌وکار و «آموزش»، «مالی و بیمه» و «املاک و مستغلات» به ترتیب بهترین وضعیت محیط کسب‌وکار را در مقایسه با سایر رشته فعالیتهای اقتصادی در کشور داشته‌اند. در این زمینه هم اختلاف عدد شاخص بین بهترین و بدترین رشته فعالیت

ساختمان ادارات مرکزی بانک خاورمیانه

تهران، خیابان احمد قصیر (بخارست)، نبش خیابان پنجم، شماره ۲
تلفن ۸۰۰۰ ۴۲۱۷ (۰۲۱) فکس ۱۰۹۵ ۸۸۷۰ (۰۲۱)
کدپستی ۱۵۱۳۶۴۵۷۱۷ صندوق پستی ۴۴۴۵-۱۵۸۷۵
www.middleeastbank.ir info@middleeastbank.ir